

ALTAN

ELÂZİĞ HALKEVİ TARAFINDAN HER AYIN 22'SİNDE ÇIKARILIR

SAYI 33 - 34 - 35

Kânunuevvel - Kânunusani - Şubat

YIL: 3

İçindekiler:

Atatürk İnkilâbı	Şükrü Kaya
Başkanımızın mânalı bir çay ziyafeti	*
Halkevimizin yıldönümü	*
Halkevlerinin ülküsü nedir?	*
Türk halkçılığı ve vasıfları	Ömer Kemal Ağar
Merasim elbise ve şapkaları nasıl olmalıdır?	*
Türk inkilâbına genel bir bakış	İbrahim Ertuğrul
Elâzığ İlinin durumu	Hürşit Nazlı
Tanrı devlete zeval vermesin	Necip Erdem
Hatay Türklüğü millî benliğe kavuşurken	Ömer Kemal Ağar
Kız Enstitüsü niçin açıldı?	Nuriye Dünder
Harput şairlerinden: Hacı Raşit	H. Toğrul
Türkiyede nüfusun kıymeti ve ehemmiyeti	Bedrettin Kaleli
Harput manileri	*
Müzik dersaneleri	*
Halkevi seçimleri	*
Bingöl tetkikleri	Cemil
Halkevi konferansları	*

ALTAN

Halkevlerinin Yıldönümü Münasebetile:

ATATÜRK İNKILÂBİ

B. Şükrü Kaya dedi ki: «Türk inkılâpçıları ve münevverleri, halk içinden yetişmiş ve halk içinde kalmış halk adamları ve halk çocuklarıdır».

Halkevlerinin altıncı yıldönümü münasebetile Ankara halkevinde yapılan toplantıda İçişleri Bakanı ve Parti G. Sekreteri Şükrü Kaya, şu nutku söylemiştir:

Sayın yurttaşlarım;

Halkevleri bugün altıncı, çalışma yılına giriyor. Bu yıl yurttâ (42) ev daha açıyoruz. (42) şehrimiz daha, millî ülkünün, bilgi ve görgü ışığına kavuşacak.

Gelecek yıllar, bu töreni açacak olanlar bu adedin bir kaç mislini söylemekle bahtiyar olacaklarına kanaatim vardır. Onların ve onları dinliyecek olan vatandaşların, memnuniyetini şimdiden hissediyor ve meserretlerine şimdiden iştirak ediyorum. Halkevlerinin ilk açılış tarihi olan 932 de bizim (24) evimiz ve (34.000) üyemiz vardı. Bugün 938/20 şubatta yenileriyle beraber (209) evimiz ve her biri sosyal iş bölümünde, aktif rol sahibi erkek kadın «100.000» den fazla faal ve vazifedar üyemiz vardır.

Halkevlerinde, bugün, bu saatte sizin gibi toplanan seçkin vatandaşlar bu törende hazır bulunuyorlar. Ve ellerindeki vasıtanın kudreti nisbetinde bizi dinliyorlar.

Ulu Şefimizin, emir ve müsaadeleriyle hepimizi ve sizin yüksek şahsiyetlerinizde büyük milletimizi, ulusal Önderimizin ulu adına hür-

metle ve muhabbetle selâmlarım. (Alkışlar).

Bir senede yapılanlar

Sayın yurttaşlarım,

Milletimize, Halkevlerinin bu seneki çalışmalarından malûmat vermek isterim. Bu suretle Halkevlerinin millet huzurunda, bir senelik faaliyet muhasebesi, görülmüş olacaktır. Muhakemesi tenkit ve takdiri sizlere ve büyük millete aittir.

İlk çalışma yılı olan 933 te evlerimizde 915 konferans verilmişken bu yıl 3056 konferans verilmiştir, 933 te 375 konser yerine, bu sene 1164 konser, yine o yıl 511 temsil yerine bu yıl 1549 temsil verilmiştir. Sinema ve radyolarımız da bu nisbette artmıştır. Kitap saraylarımızda 933 te 5944 kitabımız vardı ve 149,900 okuyucu gelmişti. Bu yıl kitabımız 129,362 cildi buldu. Okuyucularımızın sayısı da 1 milyon 590 bini geçti.

Sergilerle, köy gezileriyle, halk dersaneleriyle başlayan alâkamızın dördüncü yılında bulunuyoruz. Evlerimizde 935 te 59 sergi açılmışken bu sene 179 sergi açtık. Yine 935 te 495 köyde geziler yapmışken bu yıl çalıştığımız köylerin sayısı 1495 i buldu. Halk dersleri 8300 den 16 bine var-

dı. 933 halkevlerine 500 bin vatandaş gelmişti. Bu yıl faal üyemizin adedi, 95,253 tı. Bunların 8877 si öğretmen, 15,577 si çiftçi, 23,935 i işçi, 5,113 ü tüccar, 1551 i doktor, 1904 ü avukat diğerleri de başka sanat ve mesleklere mensup vatandaşlardır.

Geçen sene bütçemiz 227 bin lirası, inşaata verilmek üzere 296.000 liradır. Gelir kaynaklarımız mahallî parti organlarının hususî idarelerle belediyelerin ve nihayet Cümhuriyet Halk Partisi merkezinin, yardımından ibarettir.

Halkevlerinin çalışmaları ve hesapları, muhtelif bakım ve yollardan sağlam usullerle tanzim ve murakabe edilmektedir.

Bundan başka halkevlerinin kendi neşriyatı da vardır. Bütün muameleler ve hesaplar teferrüatle birlikte geçen sene olduğu gibi, bu yıl da, neşredilecek ve yurtdaşların bilgisine arzolanacaktır.

İdealimiz

Arkadaşlar,

Halkevlerinin, gittikçe artan faaliyeti ve bugünkü durumu, hepimizin memnuniyetini mucip olacak derecede ise de idealimize erişmiş ve ihtiyaçlarımızı karşılamış bir dereceye varmış değildir.

Bugünkü durum memnuniyeti mucip sayılabilir. Çünkü rakamlar, istatistikler gösteriyor ki, şehirlerimizdeki münevverlerimizin büyük bir ekseriyeti Halkevlerinden vazife almışlardır.

Bunlar arasında, en evvel takdirinize arz etmek istediğim kütüphane, öğretmenlerdir. Çocuklarımızın, genç dimağlarının ve vicdanlarının terbiyesini, eline emanet ettiğimiz bu gençler öğretmen ve eğitmen ödevlerini, mektep duvarlarının ve sıralarının dışına da çıkararak, halkevlerinde ve halk kürsülerinde halkımızın bilgisini ve görgülerini artırmak için çalışmaktadırlar.

Millî seciye ve terbiyelerin ilk temeli şüphesiz ki, aile ocağında, bilhassa ana kucağında kurulur. Türkler, asırlar ve asırlardanberi bu sağlam temele dayanarak, yaşamaktadırlar. Bu itibarla Türk milleti en mümtaz ve müstesna bir mazhariyete maliktir. Eğer Türk seciyesi ve millî terbiyesinin maddî ve manevî bünyesine verdiği, sağlamlık ve metinlik, sayesinde asırların müşkülâtını, yenebilmiş ise, bugün de zamanın güçlüklerine ve müşküllerine, göğüs gerebilecek

bir kudrette ise bunun en büyük kısmını, aile ocağının sağlamlığına ve Türk anasının yani Türk kadınının yüksek ahlâk ve karakterine borçludur. (Alkışlar).

Bir memleketin istikbalini

öğretmenler kurur

Milletin aile ocağından ve ana kucağından, aldığı bu metin seciyenin bilgi ile, görgü ile tenmiye ve tevsi edilmesi öğretmenlere tevdi edilmiş milletin bir emanetidir.

Öğretmenlerin bu itibarla üzerlerine aldığı vazife çok çetin ve çok mesuliyetlidir. Memleket ve millet ellerine en kıymetli, hazinesini, çocuklarını ve en kıymetli varlığını, tarihini, ikbalini, istikbalini, hürriyetini tevdi etmiş bulunuyor.

Bu emaneti, millî seciyenin icapları dairesinde medenî tekniğin ileri şartlarına uygun olarak yetiştirmek, yarın vatan ve milletin varlığını koruyacak dimağları ve vicdanları hazırlamak onların irfan ve vicdan borcudur.

Bir memleketin istikbalini öğretmenler kurur, sözü bugün ikbalde bulunan birçok medenî camiaların tarihlerinden çıkarılmış bir hakikattir. Böyle bir hakikat göz önünde oldukça öğretmenlerle ve onların yarattığı ve yaratacağı canlı eserlerle meşgul olmak evlât sahiplerinin, bu evlâtlarla, sahiplerinin hayat ve istikballerini temin mesuliyetini taşıyanların ilk vazifeleridir.

Öğretmenlerimiz, bu vazifelerinin, ciddiyet ve ehemmiyetini müdrik olarak çalışmaktadırlar. Vasıtaları arttıkça tesirleri de, gerek genişlik ve gerek derinlik itibarıyla daha çok artacaktır. Kendilerini övmek, bizim için bir borçtur. «Alkışlar».

Münevverlerin borcu

Saflarımız arasında çiftçi, işçi, memur ve serbest doktor, mühendis, tüccar, avukat diğer münevver, faal birçok unsurlarımız da vardır. Bunlar da günlük işlerinden artırabildikleri vakitlerini Halkevlerinde aldıkları vazifelere hasretdiyorlar. Münevver olmanın vatana olan borcunu bildiklerinden ve gördüklerinden, vatandaşları istifade ettirmek suretiyle ödemiye çalışıyorlar. Bunları da teşekkürle anmak zevkli bir vazifedir.

Halk kütüphanelerimizin, evlerimize, muhabbet ve teveccühü her gün daha fazla artmaktadır. En küçük kasabamız bile Cümhuriyetin bir medeniyet ocağı olarak kurduğu, Halkevlerinde mahrumiyete katlanamamaktadır. Köyler de dahil olduğu halde hiçbir parti kongresi yoktur ki, dilekleri arasında ve başında Halkevi açılma isteği bulunmasın.

Ulu Şefimiz, Atatürk'ün de hükûmette, Partiye emir ve işaretleri bu dileklerin, bir an evvel, tahakkukunu istemektedir. Cümhuriyet hükûmeti her işte olduğu gibi, şüphesiz Halkevleri işinde de Atatürk'ün bu derin görüşünü az zamanda tahakkuk ettirecektir.

Belediyelerin yardımı

Hususî idareler, ve belediyeler, binbir ihtiyattan artırabildikleri gelirlerini Halkevleri'nin bir an evvel teessüsüne sevecek ve iştiyarek hasretdiyorlar. Gelir kaynakları arttıkça her kaza ve belediye merkezinde birer Halkevi açılması için daha fazla miktarda yardım etmeyi kendileri için ulusal bir ödev sayacaklarına katî emniyetim vardır. Her kasaba için, Halkevi en medenî bir ihtiyaç telâkki olunmaktadır. Belediyeler, belediye ve hususî idareler kurumları bunları yaratmıyor yaşatmaya şehirleri ve vilâyetleri için iftiha medarı addediyorlar. Bu millî kurumlara da teşekkür etmek yerinde yapılmış bir vazife olur.

En zengin dil

Halkevlerinin çalışma sahaları, dil, tarih ve edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, sosyal yardım, spor, müze, sergi, köycülük, halk dersaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın kollarına ayrılmıştır. Bu kolların başında bulunan yetişkin ve seçkin üyeler tekniğin en son icapları dairesinde vatandaşlara bildiklerini göstermekte ve öğretmektedirler.

Dillerin en ahenkli en zengin ve en geniş olan güzel Türkçe, kelimelerini ve terimlerini aslî ve orijinal kaynaktan alarak Halkevlerinde, halka yayılmaktadır. Güzel türkçemizin, en güzel ve en temiz konuşulan yerleri halkevlerimiz olacaktır. En yeni piyesler oralarda temsil olunur. En güzel ve en ince şiirlerimiz ve destanlarımız oralarda okunur ve orada dinlenilir.

Son zamanlarda kasdî tesirler, telkinler altında, cahiller ve gafiller, elinde binbir tahrife uğrıyan Türk tarihi esaslı, ilmi araştırmalara ve vesikalara dayanarak, uydurulmuş iftiralarla isnatlardan temizlendikten sonra, hakikî ve temiz çehresini ve çerçevesini almıştır.

Dilimize ve tarihimize hakikî benliği veren ve faaliyetine devam eden millî dil ve Tarih Kurumlarımızın eserlerini halk kütüphaneleri arasında bilinmesine ve yayılmasına yine Halkevlerimiz, faal bir surette vasıta olmaktadır.

Edebiyat, musiki ve alelûmum bir milletin medeniyet seviyesini ve irfanını ve millî zevkini, hülâsa hüviyet ve varlığını, yükseltecek güzel sanatların genişlemesi ve yayılması Halkevlerinin ehemmiyet verdiği vazifelerdendir.

Bünyemiz sağlamdır

Türk milleti, esas itibarıyla sağlam bünyeli bir ulustur. Bunu cihan böyle bilir ve hakikaten de böyledir. Esasta mevcut olan bu adalî kuvvet ve vücut güzelliğini sistemli çalışmalar ve rasyonel teknikle daha kuvvetleştirmek ırkın sıhhat, kuvvet ve güzelliğini artırmak Halkevlerinde çok çalışan bir faaliyet sahasıdır. Beynelmilel revaç bulan sporlar dahil olduğu halde en çok ehemmiyet vardığımız sporlar milletimizin tarihî an'anesinde büyük yer tutan güreş, binicilik, avcılıktır. Her köyde, her kasabada harman yerlerinde bulabildikleri meydanlarda mektep avlularında çocuklarımız mütemadiyen güreşmektedirler. Bir zamanlar, iptidai diye terkedilmek tehlikesine uğrıyan bu güzel ve yaman spor, atavik bir tesir, ana ve babalarımızın teşviki ile bugüne kadar öncülüğünü kaybetmemiştir.

Bedenin her kısım adalesini tahrik ve takviye eden ve adalenin dimağ ile kullanılmasını istiyen, bu millî spor, memleketin her yerinde şüphesiz ilk safa geçecektir. En çok spor yapan milletlerle savaşlarımızda Mehmetçik'in güreşçilik idmanı daima kendisine zaferi ve tefevvuku temin etmiştir.

Binicilik ve avcılık Türklerin, tarihin ilk günlerindenberi meşgul ve meşhur oldukları iki mühim spordur. Halkevleri yeniden cirit oyunlarını ihya edecek, sürgün avları tertip edecek ve atış poligonları tesis edecektir.

Genç bilginlerimiz

Bu sene, ilk olarak İstanbul, Ankara Halkevleri genç bilginlerimizi vazifeye davet etmiştir. Bunlar bildiklerini, okuttuklarını konferans şeklinde ve büyük kütlenin anlayabileceği tarzda ve üslûpta halka söyleyeceklerdir. Halkevlerimiz, bu suretle halk üniversitesinin hazırlığına başlamış olacak ve her sene artacak bir gayreyle bu konferanslar memleketin diğer kısımlarına da teşmil olunacaktır. Halk kütlesi arasında münevver ne kadar çok olursa olsun eğer bilgisini okumak veya dinlemek yolu ile günün bilgisi seviyesinde tutmazsa, hem münevverliğini kaybeder, hem de bilgisi ve görgüsü mektep sıralarında öğrendiklerine münhasır kalacağından yarı cahil olur ve irfan hayatında tam cahilden daha muzır bir hale gelir.

Hiçbir münevver okumak ve konferans dinlemek ve umumî bilgilerini artırmak ihtiyacından, yarı cahil kalmak ve kendisinden sonra mektepten çıkan her yeni nesilden fikir ve bilgi itibarıyla geri kalmak tehlikesini göze almadıkça bu ihtiyaçtan kendisini kurtaramaz.

Evlerin kültür vazifesi

Vaziyet ve vakit müsait olmayıp ta ilmî bir mesleğe intisap etmemiş olanlar ve tahsillerini ilk devrede bırakanlar her memlekette ekseriyeti teşkil eder. Bir milletin en esaslı sermayesini ve kudretini teşkil eden halk kütlesinin fikirlerini günün malûmatı ile tenvir etmek, bilgilerini ve görgülerini artırmak, millî vicdan ve şuurlarını fikrî malûmatla kuvvetlendirmek, hulusa halkı bilen, anlıyan, istiyeceğini bilen ve istemesini bilen ve söyleyen faal dimağlı kültürel bir eleman yapmak onun insanlığını yüksek duygularını derinleştirerek ilerletmek bizim için yalnız insanî, ahlâkî mücerret bir vazife değildir. Bu memleketin müdafaasında ve milletin ilerlemesinde zarurî olan bir varlık temelidir. Bunu şimdilik, kafalarının çok kıymetli ve derin bilgilerle mücehhez olduğunu bildiğimiz millî ve vicdan şuurunu her gün kürsü önünde toplanan Türk gençlerine ve yaptıklarını gördüğümüz öğretmenlerimize, profesörlerimize ve doçentlere bırakıyoruz. Okullarımızda, üniversitelerimizde ve enstitülerimizde kıymetli derslerinden istifade edilen bu bilginlerimizin kıymetli ve iktidarı memleketimizin her sahasına yayılacak, ken-

dilerini yetiştiren memleket ve millet çocuklarının bilgileriyle hem iftihar edecek hem de onlardan istifade deceptir. lerde bu vazifeyi millî bir ödev olarak her münevver üzerine alacak ve halkevi kürsülerini işgal edecektir.

Köycülük faaliyeti

Arkadaşlar,

Halkevlerinin esaslı işlerinden biri de muhitindeki köyleri gezerek tanıyarak onların bilmediklerini öğretmek, iktisadî durumlarını ıslah etmek ve hususile çocuklarına ve hastalarına bakmak ve baktırmaktır.

On sekiz milyon Türkün on iki milyonu köylerde oturur. Bunların maddî seviyelerini yaşayış tarzlarını Türk milletinin lâik olduğu mertebeye çıkarmak millî bir borçtur. Millî emniyetin temeli de budur.

Cumhuriyet hükûmetinin bütün faaliyetlerinin ve gayretlerinin istihdaf ettiği gaye memleketin her ferdinin maddî ve manevî refahını yükseltmek için çalışmasını verimli yapmak, gelirini çoğaltmaktır.

Halkevleri bu gayede çalışmaya başlamıştır denilebilir.

Büyük felâketlerimiz

Arkadaşlar,

Halkevlerinin geçen yıllarda yaptıklarını ve bu sene yapacaklarını kısmen anlatmış oluyorum ve evvelce de dediğim gibi, bugünkü şartlara göre, mucibi memnuniyettir, diyorum. Fakat, halkevleri ve halkevlerinin faaliyeti milletimizi yüksek idealine ve derin ihtiyaçlarını tatmin edecek bir verime gelmediklerini derhal söylemeliyim.

Yurttaşlarım,

Bu memleket ve milletin son asırlarda geçirdiği büyük felâketler ve tehlikeler cihanın malûmudur. Bunu en çok idrâk edenler şüphesiz ki, yine Türklerdir. O günlerin, acı hatıraları ibret alınacak derslerle doludur. Siyasal varlığı yok edilmiş ve tarihin sayfaları kendisine ebediyen kapatılmış sanılan Türk milleti, her sahadaki yoksullukları, içindeki ve etrafındaki zorlukları yenerek, tekrar medeniyet âlemi içerisinde hatırı sayılan hakkına ve haysiyetine riayet edilen yepyeni bir devlet oldu. (Alkışlar).

Milletinin seciyesine ve kudretine en çok güvenen ve istikbaline en çok inanan ve onu

yüksek bilgisi, çelik iradesi ve sonsuz vatan ve millet muhabbetile kurtaran Atatürk oldu (Sürekli alkışlar).

Atatürk — Kurtarıcı

O günkü şartlar içerisinde vatani ve millîti esirlikten kurtarmak çok güçtü ve âdetâ imkânsızdı. O zaman milletin kalbinde acı bir hasret ateşi gibi yanan vatan kaygusu, Atatürk'ün dimağında ve vicdanında insanlık kudretinin imkânlarını aşan ve muvaffakiyet şartlarını bulan bir kuvvet oldu.

Vatan ve milleti esaretten kurtardı. O zaman bu kadarı kâfidir zannedenler vardı. Vatan istilâdan, millet esaretten kurtulunca memleket ve millet de kurtulmuş ve artık yapılacak bir şey kalmamış zannedenler ve bunu tavsiye edenler eksik dğildi.

Bilmiyorlar ve görmüyorlardı ki, bu vatan ve milleti en yüksek zafer ve ikbalden esir olmak, mahvolmak derecesine düşüren maddî ve manevî menfi ve muzır elemanlar milletin varlığını az zamanda yine kemirecek belki daha az zamanda daha fena akıbetlere sürüklivecekti.

Atatürk, büyük istiklâl zaferini kazandıktan sonra Türk ve cihan tarihinde san ve şöhrat içerisinde ebediyen yaşamak hakkını kazanmıştı. Atatürk, bu hakikî şerefine zevkile bir gün bile meshur ve mesgul olmadı. Bir devleti korumanın, bir devlet kurtarmaktan ve kurmaktan daha güç, daha müşkül olduğunu bilivordu.

Ulu Sef. İstiklâl Savaşının en cetin günlerinde bile bir taraftan kurtarma planını hazırlarken ve cepheelerde kumanda ederken, diğer taraftan da avni ehemmiyetle devleti kurma ve koruma plânlarıyla meşgul oluyordu.

Tam bir istiklâl

Müstakil bir devlet kurmak esasen müşkül bir kevfiyettir. Fakat kurulan o devleti bütün istiklâl şartlarına uygun olarak korumak ve yaşatmak elbette ki daha çok güç ve daha cetin bir iştir. Bu, dün böyle idi, bugün de böyledir ve yarın da güç olacaktır.

İstiklâlin bütün şartlarını ve elemanlarını elinde toplamayan ve kurumunu bugünün isteklerine ve ihtivaçlarına uydurmayan devlet ve milletlerin, hazin akıbetlerini tarih gösteriyor.

Tarih göstermese bile Osmanlı imparatorluğu -nun son iki üç asırlık kurumu ve durumu bunun en bariz bir misalidir.

Yeni hâdiseler karşısında

Son zamanların vakaları da bize yeni yeni ve acı misaller göstermektedir.

Ne âlicenap yüksek seciyeli milletler tanıyoruz ki, müesseselerini yeni ihtiyaçlara göre tanzim edemediklerinden veyahut fikirlerini ve dimağlarını reel ve rasyonel bilgilerle ve millî şuurla kuvvetlendirmediklerinden müdafa kuvvet ve vasıtalarını ihmal ettiklerinden büyük tehlikelere maruz kalmışlardır ve kalmaktadırlar.

Atatürk derin bilgisi ve bilhassa geniş duygusu ile bu mukadder âkıbeti evelden sezmiş çare ve vasıtalarını da bulmuş ve ne mutlu ki, bunları birer birer kendi eliyle kurmuştur.

Yeni kurulan devlete yeni nizam yeni müesseseler lâzımdı. Bu devlet ve memleketin benliğini ve kudretini israf veya ihmal eden eski ve yabancı ve muzır müesseseler ve fikirler kaldırılmalı idi. Hilâfet bunun için kaldırıldı, salta -nat bunun için ilga edildi, medreseler bunun için kapandı, şer'î mahkemeler ve fetva ile hükümlere bundan dolayı nihayet verildi. Peçe ve çarşaf bunun için atıldı, şapka ve medenî kıyafet bunun için giyildi. Tekkeler bunun için kapatıldı ve dervişler bundan dolayı dağıtıldı. Nihayet, din ile dünya işi ayrıldı.

Ebedî hayat için

Muzır ve menfi elemanların kaldırılması, bertaraf edilmesi de kâfi değildi. Milleti ve devleti müstakil ve ebedî olarak yaşatabilecek müsbet ve müessir ne kadar anasır ve imkân varsa hepsini birer birer bu memlekette kurmak ve yaşatmak lâzımdı.

Atatürk, bu müspet ve faal elemanları da sistemli ve programlı bir tarzda tatbikiye başladı. Millî hâkimiyete ve iradeye istinat eden Cumhuriyet bunun için kuruldu. Devletçilik, lâiklik, halkçılık, devrimcilik, milliyetçilik, bunun için esaslı birer prensip olarak konuldu. Yollar, demiryolları, fabrikalar, madenler açılması, işletilmesi ve mekteplerin, üniversitelerin ve enstitülerin açılması, dil, tarih kurumları kongreleri, siyasal, sosyal ve hususile ekonomik hayatta görülen eserler ve ilerlemeler ve nihayet en başta

olarak millî müdafaa kuvvetimizin cihanın şartlarına ve hudutlarımızın icap ve ihtiyacına göre artırılması hep bu memleketin ve bu devletin müstakil ve hür olarak yaşayabilmesini temin edecek müspet ve reel esaslardır. (Alkışlar). Buna halkımızın istihsal ve istihlâk seviyesinin artması ve büyük kütlenin modern bilgilerle aydınlanması ve köylümüzün kalkınması ve her Türk ferdinin ve ailesinin refahla yaşaması gayesini de ilâve etmek icap eder. Halkevleri de bu inkılâp kurumlarından biridir.

Müsbet ilim, modern teknik

Menfi, muzır elemanları memleketin ve milletin bünyesinden çıkarmak ve atmak bu memleketin ve milletin millî seciyesini koruyarak müspet ilmin ve modern tekniğin bütün icaplarını tatbik etmek ve Türk milletini tarihte lâ-yık olduğu yüksek hayat ve medeniyet seviyesine çıkarmak, istihsal sahasında bilhassa nüfusta kemiyetle beraber keyfiyeti de artırmak. İşte, Türk devletinin kurumunu ve Atatürk inkılâbının gayesini hulâsa eden esaslar. Cihan buna Kemalist rejimi diyor.

Biz Türkler, ona Atatürk inkılâbı diyoruz. Ancak ve ancak bu inkılâbın ve prensiplerin memleketimizi koruyacağına ve istiklâlini kurtaracağına geçmisteki, etrafımızdaki ve önümüzdeki bin bir misal ile inanıyoruz.

Atatürk rejimi

Türk inkılâpçıları ve münevverleri, halk içinden yetismiş ve halk içinde kalmış halk adamları ve halk çocuklarıdır. Halkın ihtiyacını memleketin duygusunu halk kütlesi içinde yaşayanlar bilir. Bizim halkçılığımız ne insanî bir hissin sefkat ve merhameti, ne de bir görenek ve heves icabıdır. Zaten biz Türklerde zümre, cemaat, sınıf farkı yoktur. Hepimiz büyük kütlenin bir vazifesini almış adamlarıdır. Bir çiftçi, bir işçi, bir doktor, bir hekim, bir sanatkâr, bir mebus, bir vekil millî ve içtimâî çalışma havatında hissesine düşeni yapmakla mükelleftir. Millî vazifede şeref ve mesuliyette hepimiz müsaviyiz. (Alkışlar).

Memleketimizin bugünkü ikbal ve istiklâ-

lini ve hürriyetini ve hususiyle istikbalini bütün milletçe Atatürk rejiminin tatbikinde görüyoruz. Ve bunu takip ve tatbikte kendi vicdanımıza, milletimize ve vatanımıza karşı söz vermiş bulunuyoruz.

Bu rejim, millî ve realist bir rejimdir. Tekniğin yabancısı olmaz, onu nerede bulsak almak bizim için bir borçtur. Sosyal ve ulusal ilimlerin ve bilgilerin esası behemehal millî seciyeye dayanmalı ve milletin reel menfaatlerine uygun olmalıdır.

Bu siyasal ve sosyal ilimlerin her yerde vasfı esasîsi millî olmaktır.

Yabancı telkinlere karşı

Yabancı telkinlerde, behemehal o yabancı memleketin menfaati hâkimdir. Memleketimiz bu kadar esaslı, metin bir ikbal devresine girmişken, istikbalimiz ve hürriyetimiz maddî ve manevî kuvvetlerle emniyet altına alınmışken büründükleri vasıflar ve gösterdikleri gayeler ne kadar aldatıcı olursa olsun, haricden gelecek telkinleri dikkat ve ihtivatla telâkki etmek ve hövle rejimimize avkırı yabancı telkinlere ajanlık edenlere müsamaha ve müsaade etmemek hevimiz için millî bir vatan borcudur. (Alkışlar).

Efkârı umumiyeğimiz ve bahusus varın bu memleketin ikbaline ve istikbaline hâkim olacak gençlerimiz, membaî meskûk, maksadı mağşuş her biri va ferdî bir iebbirarin ya şahsî bir menfaatin yahut bir inkisarin ve her halde derin bir gafletin veya nankör bir ihtirasın esiri olarak millet birliğini çekemiyen bethahların ve bethahların tesirinde kalamazlar. Böyle yabancı telkinlere mâni olacak müeyyidelerin başında milletimizin, hususiyle varın memleketin mukadderatını idare edecek gençlerimizin yüksek seciyeleri memleket ve millete bağlılıkları gelir. Halkevleri Atatürk inkılâbı prensiplerinin halk arasında yayılması derinleşmesi ve kökleşmesi için kurulmuştur. Bu itibarla Halkevlerine kültürel yayın ve korum yeridir demek lâzımdır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Başkanımızın manalı bir çay ziyafeti

Sayın başkanımız, yeni şube komiteleri seçimlerini müteakip arkadaşlar arasında bir tanışma yapmak ve kendilerine ülkülerini hatırlatmak maksadile Martın 13 üncü Pazar günü (120) kişilik bir çay ziyafeti verdi.

Çeşitli pasta ve birküviller, Kız Enstitüsü tarafından temiz bir zevkle hazırlanmıştı. Aynı eller büyük salonumuzu da güzel ve bedîî zevke uygun bir surette tanzim etmişlerdi.

Saat 16 da başta muhterem general Alpdoğan, baş müşavir ve Tunçeli vali muavini ve müşavirler, diğer tanınmış zatlar, teşrifata dahil kimselerle, yeni komitelere seçilenler sofrada yer almışlardı. Sofra, çeşitli pastalar ve meyvelerle, yeşilliklerle bezenmişti.

Çayın sonlarına doğru Halkevimizin başkanımız Sefik Bicioğlu, çok güzel ve olgun bir nutuk söyledi. Halkevi ülkülerini tebarüz ettirdi ve dedi ki:

«Bölgenin kültürel alanında coşkun bir ülkü kaynağı olduğunda hiç şüphemiz bulunmayan evimiz, iki haftadanberi dördüncü yıl dönümünü idrâk etmiş ve beşinci çalınma yılına girmiş bulunuyor.

Yasamız mucibince dokuz bölüm olan çalışma kolları için geçen haftalar içinde yapılan ihtihaplarda seçilmiş olan kıymetli ve bilgin arkadaşları yekdiğerine tanıtmak için tertip edilmiş olan bu toplantıya yüksek huzurlarile şeref veren sayın misafirlerimize, lütfen icabetlerinden dolayı şükranlarımı sunarım.

Sayın arkadaşlarım, evimizin geçen yıl başarabildiği mütevazî işlere ait yaptığım bir bilâncovu yıl dönümünü kutluladığımız gün heyeti umumiyeğe iblâğ ederken Halkevlerinin gayesi için de kısaca maruzatta bulunmuş ve ihtisas ve istidadı, temayülleri ne olursa olsun bütün münevverleri sınıf farkı olmaksızın her vatandaşın kendi emellerine uygun birer iş mevdanı bulabileceklerini de bu maruzatıma hülâsatan ilâve etmiş. Elâzî'deki mevcut bütün münevverleri bu kudsî çatı altına çalışmaya davet etmistim. Derin bir şükranla ve büyük bir ıftiharla tebarüz etmek isterim ki bu davet cevapsız kalmamıştır.

Elâzî'nin en seçkin ve bilgin münevverleri bugün evimizin iş bölümünde ihtisasları dahilinde birer vazife almış bulunuyorlar. Bu mes'ut toplantıdan istifade ederek komitelerde vazife almış bulunan bu kıymetli arkadaşlara önümüz-

deki yıl için de sayısız başarılar dilediğimi yüksek huzurunuzda kendilerine bildirmekle bir bahtiyarlık duyuyorum.

Evimizin çalışmalarını daima büyük bir teveccür ve alâka ile takip buyuran Dördüncü Umumî müfettiş sayın general Alpdoğana da bu vesile ile şükranlarımı sunmağı şerefli bir vazife telâkki ederim.

Aziz dinleyicilerim,

Bugün aralarında iş bölümü yapacak ve yapmış bulunan seçkin ve kıymetli arkadaşlarımdan önümüzdeki yıl içinde kendi sahalarında verimli sonuçlar temin için birer çalışma programı bu bir kaç hafta içinde çabukça ve her işten önce hazırlamalarını rica ederim. Çalışmalarının verimli ve iyi sonuçlar vermesi ancak muntazam bir program altında sistematik bir mesai ile kabil olduğunu ve olacağını bilmem izaha lüzum var mı? Maamafih, ben, arkadaşlarımdan her hususta yüksek başarılar göstereceklerine de kanaatim vardır.

Sözlerime Halkevlerinin Türk ulusu için bir ülkü kaynağı olarak kurulmasını emir ve işaret buyuran o büyük mürsîde, ve milleti her sahada daima en iyiye ve en ileriye götüren ve cümlemizin sarsılmaz bir imanla bağlı bulunduğumuz ve, bizden birisi ve fakat hepimizin bütünü olan Ulu Önder Atatürk'ün yüksek varlığını hürmetle anarak son verir, ve sizleri bir defa daha sevgi ve saygı ile selâmlarım.»

Muhterem umumî müfettiş Korgeneral Alpdoğan söz aldı ve:

«— Arkadaşlar müsaadenizi rica edeceğim, diye söze başladı:

Bizi bu güzel sofrada etrafında toplayan ilbâyımıza teşekkür ederim. Bu kudsî çatı altında çalışacak olan heyetlere ve bu heyetleri teşkil eden güzide zevat, çok kudsî vazifeler üzerine almışlardır. Kendilerinden muvaffak olmalarını dilerim.

Arkadaşlar, nizamsız, kanunsuz idare olunan milletler refah ve saadet içinde olamazlar, istiklâllerini koruyamazlar. Bilgili, cesur, atılgan, sebatkâr ve paralı olurlarsa ileri gidebilirler. Bilgi, behemehal, göz nuru dökmekle, akıl ve fikir sarfetmekle öğreniliyor. İnsanlar bilgilerile maişetlerini temin edecek parayı kazanıyorlar. Parası çok olan, vergisi çok olan devletlerin hazineleri de zengindir ve kendileri de kuvvetlidir.

Sayın Başkanımızın verdiği çay ziyafetinden güzel bir intiba

Halkevleri bir topluluktur. Bu topluluk bir nizamla hareket eder. Fakat onun vergisi ve geliri yoktur. Vergisi bir mükellefiyet haline sokulmuş değildir, amma Halkevlerinin manevî mükellefiyeti vardır.

Arkadaşlar, biz, kendi mesleklerimizde muvafak olmak için devletin mekteplerinde okuduk. Devletin, hudutlarımızı düşman tecavüzünden koruması sayesinde bilgilerimizi, ekmeğimizi kazandık. Onun mukabilinde devlet bizden vergi almıyor. Şu derece tahsil eden şu kadar vergi verecektir, demiyor. Halkevlerinden istifade etmek vergi ve nizamını koyuyor.

Bu sofrada toplanmış olan bizler bugünkü kazandığımız mevkilere gelmişizdir. Biz bunun vergisini vermek mecburiyetindeyiz. Bu kazandığımız, kafamızdaki bilgilerin vergisidir. Halkevlerinin göstereceği hedef yolunda bu vergiyi vereceğiz. Maddî vergiyi vermiyenler için cezalar varsa, manevî cezalar da vardır. Vergisini tam zamanında ifa edenler, büyük ve derin bir haz duyarlar. Veremiyenler vicdan azabı çekerler.

Kendi güzel çalışmalarile, gayret ve fedakârlıklarla vergisini tam vaktinde ödeyenlerin derin bir hazza nail olacaklarına kaniim. Bu vergiyi en iyi ve en yüksek şekilde vermek suretile vicdan istirahatine mazhar olmanızı dilerim.

Bu türlü çalışmanın sonunda duyulacak zevk, meyveli, temiz, hayatın bir misalini görmek isterseniz bu sofrayı gösteririm. Bu sofraya gayet temizdir, düzgündür, nimetler ve meyvelerle doludur. Bu sofradan zevk almamış içinizde bir fert yoktur. Bu sofraya nasıl bir emek mukabilinde mevdana gelmiştir.

Kız' enstitüsü, bu sofrayı mevdana getirmiştir. Bu müessese devletin emeği, parası, itinası, bütün dikkat ve çalışması sayesinde vücut bulmuştur. Bilgili, hünerli, vefatkin bir talim heyeti, kendi bilgilerinin vergisini - semereli olmak üzere - ilbavının arzusu üzerine bu sanat sofrasını vücuda getirmiştir. Komiteler de çalışarak, yüksek feragat göstererek burasını bir cennet köşesi haline getireceklerdir.

Bu kısa sözleşmede her şeyin bilgi sayesinde mevdana geldiğini gördük.

Bu memleket, 300 yıl geride kalmıştır. Bu itibarla biz, sanat müesseselerile, mekteplerle, Halkevlerle bu geriliği gidereceğiz. Komiteler, halkın yanına giderek, onlara kendi bilgilerinden verecekler, onları yetistireceklerdir.

Son söz olarak Halkevinin sayın başkanı ve idare heyetine ve enstitüye tesekkür ederim.»

Bu güzel ve ülkülü toplantı, açışma arzularile ve yurda karşı manevî vergiyi vermek isteğine sona ermiştir.

HALKEVİMİZİN

Yıldönümünü nasıl kutladık

Halkevimizin dördüncü yıl dönümü coşkun bir sevinçle tes'it edildi. Türkün kültür ocağı olan Halkevleri her gün biraz daha kendilerine verilen büyük değere lâyık olmak ve gösterilen ülkü dahilinde başarılar elde etmek azmîle, imaniyle çalışmaktadırlar. Verilen ehemmiyetle mütenasip alâka önünde derin haz duymamak kabil değildir.

20 Şubat 938 Pazar günü Halkevi çatısı altında toplanan ve yer bulamadığından dolayı koridorlarda ve meydana hoparlörle töreni takip eden halk bunun en güzel ve canlı bir örneğidir.

Tören saati yaklaştığı zaman Anadolu ajansının verdiği Ankara Halkevi tören programı okundu.

Tam vaktinde radyomuz ayar edildi. Halkevimizin 70 kişilik koro heyetinin söylediği İstiklâl marşı huşu ile dinlendi.

Sayın iç işleri bakanı ve C. H. Partisi genel sekreteri B. Şükrü Kayanın Ankara Halkevinde söylediği nutuk dinlendikten sonra valimiz ve başkanımız Sefik Bicioğlu Halkevimizin bir yıllık çalışmasını izah ettiler.

Halkevimizin tarihinde bir vesika teşkil edecek olan bu kıymetli izahatın aşağıya dercini çok yerinde buluyoruz:

Sayın dinleyicilerim,

Yeniden bir millet yaratan ulu başbuğ, Büyük Önder. Atatürk'ün bir ülkü kaynağı olarak kurulmasını emir ve işaret buyurdıkları Halkevlerinin altıncı yıl dönümünü ve evimizin de dördüncü çalışma yılını bugün idrak etmiş bulunuyoruz.

Bu kutsal günü hepinize kutlularım ve sizleri muhabbetle selâmlarım. Bu güzel toplantımızdan bilistifade evimizin geçen yıl başarabildiği işleri sırasile yüksek huzurlarınıza arz ediyorum:

YAPI, İNSAAT :

Geçen 1937 yılı içinde Halkevimizin spor sahasının toprak tesviyesi ile ihata duvarlarının bir kısmı yapılmış ve saha üzerine isabet eden üç ev istimlak edilmiş ve geçen sene yapılmaya başlanan tribünlerin sekiz metre ilerisine bir «Atatürk Anıdı» rekedilmiş ve 19 Mayıs spor bayramı günü güzide generallerimizin huzurle

bunun resmi küşadı yapılmıştır.

Bundan mada, kapalı spor salonunun geçen yıl inşaatından noksan kalan duvarları ikmal, tavan ve çatı kısımları yaptırılarak üstü kiremitlenmiş ve pencere, kapıları da kısmen takılmış önümüzdeki mevsimde bakiye inşaatın itmamı mukarrer bulunmuştur.

Çocuk bahçesinin oyuncakları tamir edilmiş ve Atatürk dairesinin noksanları ikmal ve tamire ihtiyaç olan yerleri de onarılmıştır.

Gene geçen yıl içinde Halkevimizin kalorifer tesisatı yapılmış ve bu kış mevsiminden itibaren evimiz kaloriferle ısıtılmağa başlanmıştır.

Bütün bu inşaat, tamirat ve tesisat için (9'66) lira (92) kuruş sarfolunmuştur. Bu meydana da geçen sene inşaat hesabından borç olarak devrolunan (8084) lira da ödenmiştir.

KOMİTE ÇALIŞMALARI:

Dil, tarih ve edebiyat şubesi tarafından şair Ziya Paşa, Mimar Sinan, Abdülhak Hâmit geceleri tertip edilmiş ve 18 Mart Çanakkale ve İnönü ve 30 Ağustos zafer, 19 Mayıs spor ve gençlik bayramları, tayyre şehitleri günü, Cumhuriyet bayramı ve Hatay rejiminin yararlığa girmesi günlerinde büyük törenler ve ihtifaller tertip etmiş ve o günleri yaşatacak konferanslar da verdirilmiştir.

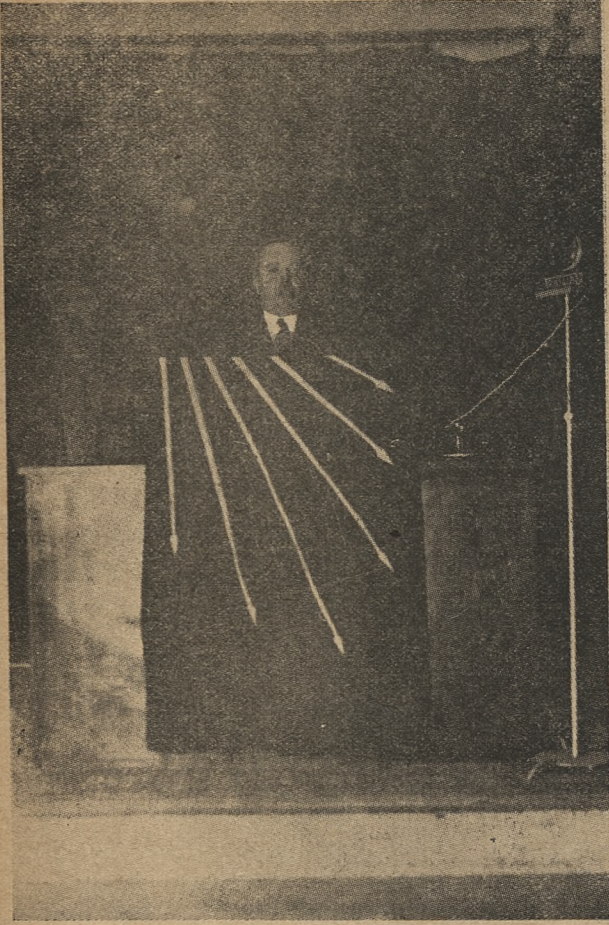
Bu geçen yıl içinde verilen konferansların mikdarı da (24) ü bulmuştur. Bütün bu törenlerde güzel san'atlar, temsil ve neşriyat komiteleri de dil ve tarih şubesiyle müştereken çalışmışlardır.

Sayın halkımızın yaptığımız bu toplantılara karşı gösterdiği yüksek alâkayı cidden şükranla yad etmek bir vazifem oluyor.

GÜZEL SANATLAR:

Bir kısım toplantılarımıza müzik elemanlarıyla istirak etmiştir. Bu komitenin göstermekte olduğu müzik faaliyetinin daha canlı bir hale getirilmesi için çalışılmakta bulunulmuştur.

Kıymeti bir müzik öğretmeni tarafından kadın erkek heveskârlara ayrı ayrı saatlerde müzik ve san dersleri tedrisine başlamak üzere tertibat alınmış ve bu bapta hazırlıklar ikmal edil-

Başkanımız, yıl dönümü töreninde yıllık çalışma raporunu izah ederken

mistir. (20) kadın ve (35) erkek birkaç güne kadar derslere başlamış bulunacaklardır. Orkestranın da yeniden tanzim ve tensiki için adımlar atılmıştır. Yakında bir keman ve bir piyano muallimi ile takviye edilecek ve önümüzdeki yıl içinde güzel sanatlar şubesinin daha faal çalışmalarına şahit olacağımızı ümit ediyoruz.

Bu çalışmaların âtide müzik heveskârları arasında çok müstait müzisyen yetiştirilmesine bir vasıta olacağına kanaatim vardır.

Gene bu komite tarafından Tunçeli, Maden halk türkülerini notalarile birlikte toplamış ve tabedilerek bütün Halkevlerine ve umumî kütüphanelere dağıtılmıştır.

Güzel sanatlar için geçen sene içindeki sarfiyatımız (555) lira (10) kuruştan ibarettir.

TEMSİL ŞUBEMİZ:

Geçen yıl içinde Kozanoğlu, İkizler, Himmetin oğlu, Ser'ye mahkemesi, Yanık Efe piyeslerini ikişer defa temsil etmiş ve (5100) kişi bu

piyesleri zevkle seyretmiştir.

Halkevi sinemasında haftanın üç gecesi sosyal yardım şubesi menfaatine cüz'î bir bedel ile filim gösterilmekte bulunmuştur. Bundan başka aile toplantılarında, ayrıca halk, asker ve mekteplilere bazı filimler de meccanen seyrettirilmişdir.

Bu şube için de geçen yıl içinde yapılan masrafın yekûnu 1671 liradan ibaret bulunmuştur.

SPOR ŞUBESİ:

Geçen Martta faaliyete geçen bu şubemiz iyi çalışmalarla güzel ve verimli sonuçlar elde etmeğe başlamıştır. Ve sporcularımızın civar vilâyet sporcularile temas imkânlarını temin etmiştir. Elâzığ, Boratpor adlariyle yeniden kurulan ve Halkevinin çatısı altında toplanan bu gençlerin mikdarı bugün 290 adedine balığ olmuştur.

Spor işleri için geçen seneki sarfiyatımızın mikdarı da (160) lira tutmaktadır.

SOSYAL YARDIM:

Bu şube orta okul pansiyonunda iki talebenin iase ve ibatesini temin etmiş ayrıca 70 talebenin defter ve kitap ihtivaclarını karşılamış, enstitüde, Ankara orta mektebile, Malatya lisesinde okuyan üç talebenin de kitap ihtivaclarını gidermiştir. Bütün bu isler için sarfettiği para da 132 lira 35 kuruştan ibaret bulunmuştur..

HALK DERSHANELERİ:

Bu sube gecen Martta bayanlar için şapkacılık, cicekcilik, dikis, bicki kursları açmış ise de öğretmen ve yazılanların devamsızlığı yüzünden müsbet bir netice elde edilememiştir. Ve büyük himmetlerle açılan kız enstitüsü bu ihtiyacı ha'len karşılamakta bulunmuştur.

938 yılı intidasında hic okuma ve yazma bilmeden kimselere mahsus bir dersane açılmış ve haftada bes gün ikiser saat olmak üzere iki yüzü mütecavüz vatandaş bu dersleri takio ederek, alfabe, hesap, havathilgisi öğrenmektedir.

Önümüzdeki haftalar içinde Fransızca, Almanca derslane'leri de faalivete gececeklerini kuvvetle ümit ediyorum. Bu dershanelerde öğretmenlik vazifesini deruhte eden feragatkâr arkadaşlara bu kürsüden ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

KÜTÜPHANE VE NSRİYAT ŞUBESİ:

Bu komite (miras nedir, nasıl dağıtılır), hukuk ve ceza davaları nasıl açılır? Ve inkılâp

tarihi adl üç eseri selâhiyettar bir komisyon tarafından tetkik ettirdikten sonra bastırarak bütün Halkevlerine, umumî kütüphanelere, ile bağli kaza ve nahiyelere dağıtmıştır.

Halkın anlayabileceği şekilde sade bir üslûpla yazılan bu gibi eserleri evimize mensup arkadaşlar tarafından diğer faydalı eserlerin takip edeceğini ümit ediyoruz.

Halkevimizin kuruluşu gününden itibaren neşredilmeğe başlanan Altan Mecmuamız da çıkacak sayısı ile üçüncü yılını bitirmiş olacaktır.

Bu komite için yapılan sarfiyat yekûnu da (650) lira (28) kuruştur.

MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ:

Kadın ve kızlarımızın dikiş, bicki, şapkacılık, örme ve ovacılığa karşı sevgilerini arttırmak maksadile 4/4/937 de bir sergi açılmış ve yedi gün devam eden bu sergiyi (7540) erkek ve kadın yurtdaş gezmiştir.

Gene Şükran Barbaros, Senihe Gün tarafından açılan dikiş sergilerine müzaharette bulunmuş bundan başka yerli mallar sergisine de yardım edilmistir.

İlk okullar tarafından açılan resim ve elişle-ri sergisine de nakden muavenette bulunmuştur.

Bu son çalışma yılının bilânçosu hakkındaki maruzatıma çatısı altında toplandığımız Halkevlerinin maksat ve gayesi hususunda bir kaç söz de ilâve etmek istiyorum.

Arkadaşlar; Halkevlerinin gayesi, millet halinde, medeniyet yolunda son üç asır içinde kaybettığımız mesafevi en kısa bir zamanda kazanmak ve medenî milletler arasında ve medeniyet safında lâıyk olduğumuz mertebeyi almak, yani, en ilerive varmak ve bu ulvî maksada bağlanacak enerjileri ve hizmet emellerini teskilâtlandırmaktır. İşte; Halkevlerinin tek ve başlıca gayesi budur.

Sayısı çoktan iki yüzü geçmiş ve yıl dönümlerini bugün kutlulamakta bulunduğumuz Halkevlerinin yüksek partimizce düzenlenen talimatnamesi mucibince avrıldığı çalışma şubelerinin isimlerini tekrar hatırlarsak, ihtisas, istidat ve temayülleri ne olursa olsun bütün münevverlerin ve her sınıf halkımızın bu kudsî catti altında kendi emellerine uvgun bir iş meydanı bulabilecekleri kolayca anlaşılır.

Bu vesileden bilistifade Elâzığda bulunan münevverleri bu kudsî çatı altına davet ediyorum.»

Bundan sonra sayın başkanımız, bütün ko-

mitelerin vazifelerini ayrı ayrı izah etti. Temsil ve köycülük şubeleri üzerinde ısrarla durdu ve temsil şubesi hakkındaki sözlerine şu suretle devam etti:

«Teşkilâtın en mühim cihazlarından biri sayıyoruz. Halkevi sahnesi, Elâzığ için bir millî kültür mektebi olacaktır. Burada çalışan, ulusal ülkü için emek verenler mücahit sayılacaklardır.

Yurtdaşlarımız, memleketimizde henüz kitap değil, gazete gibi neşir vasıtalarının bile yapılışı sınırları henüz pek dardır. Bundan başka konferanslar da mütevazî nisbette dinleyici bulmaktadır.

Hülâsa; okuma, dinleme heveskârları az bulunuyor. Bu sahada yapamadığımız kültürel telkinleri temsil vasıtasile yapmağımız bir emri zaruridir. Ve bu, uzun zaman böyle olacaktır. Bir temsile halkımızın vaki olan tehacümü bu mecburiyeti pek âlâ anlatmaktadır.

Temsil şubelerinde vazife amlış ve alacak kadın, erkek arkadaşlar belki en yorucu bir sahayı seçmiş olacaklardır. Fakat, muhakkak ki en hayırlı ve en feyizli semereleri pek cabuk görülecek hizmet ve himmetleriyle millî kültür ve millî yükselişi tarihimizde zaman geçtikçe kıymeti daha iyi takdir edilecek derin hatıralar bırakmış olacaklardır.

Köycülük şubesine gelince; hepimizce malumdur ki bugün memleket nüfusunun dörtte üçü köylülerden, o, büyük bir feragatla icabında her şeyini vatana veren bu muhterem kütleden mütesekkil bulunmaktadır. İşte bu kardeşlerimizle sıkı temas etmeklik ve onlarla hemhal olmaklık her münevver için en kudsî bir vazife olmalıdır.

Halkevlerinin köycülüğü, bilhassa köylü ile şehirli ve kövli ile münevver zümre arasında temas ve münasebetleri her sahada arttırmağı istihdaf eder. Ve bu münasebetler ne kadar sıkı olursa memleket için o kadar büyük ve hayırlı neticeler husule geleceği şüphe götürmez bir hakikattir.

Köylümüzün henüz bir çoğunun mektepten mahrum bulunduğunu düşünürsek köycülük şubesinin çalışma sahasının ne kadar geniş olacağını takdir buyurursunuz. Millî yükselişi gayesinin bu çok verimli çalışma meydanında vazife alacak ve bunu yapacak asil ve feragatli duygulu arkadaşları şimdiden hürmet ve tebail ile alkışlarım.»

Dedikten sonra sözlerine şu suretle son verdi:

Halkevimizin yıl dönümü töreninden bir intiba

« Arkadaşlar; hepimiz memleketin Atatürk nesli diye anılmakla müftechir evlâtları olduğumuzu ve tükenmez bir gavret ve şahsî her türlü hürs ve menfaatlerden uzak bir feragatle büyük Türk ulusuna hizmet yolunda tek bir kalın gibi canı olarak çalışmak, daima çalışmak davası karşısındayız.

Türkün, Türklüğün şeref ve istiklâlinin, itilâsının bizlerden ısrarla istediği de budur.

Sözüme hitam verirken Halkevimizin bu yıl emsalsiz ve pek büyük bir bahtıvarlığa erdiğini de bir lisanı şükran ve minnet ile yad etmek isterim. O da, bu ülkü kavnağını bize veren ve bu nurlu volda bizlere vücut emir ve işaret buvuran Büyük Önder Atatürk'ün refakatlerinde aziz Başbakan ile savın Dahilî ve Nafîa bakanları ve güzide bir zivareci kütlesile birlikte Elâzığ ve Elâzığ Halkevinin yüksek huzurlarile şerefleştirmiş bulunmasıdır.

Bizi daima ilerive ve iviye götüren büyük önder, aziz kurtarıcı Atatürk'ün namını hürmetle anar ve o büyük emsalsiz Türk evlâdının büyük bir sözü ile maruzatıma hitam veriyorum:

Ne mutlu Türküm diyene!

Koru heyetimiz tarafından «And» söylendi. Musiki öğretmeni Ahmet Yektanın bir kaç gün içerisinde vetistirdiği bu gençler çok muvaffak oldular. Elâzığ'da bu derece intizam dahilinde söylenmiş ve muvaffakiyetle başarılmış bir eşini daha göstermek kabil değildir.

Bundan sonra Tunceli kültür direktörü Kadri Güneş Halkevleri hakkında bir kaç söz sövledi. Kadri Güneşin sözlerini aşağıya aynen alıyoruz:

« Kanlarımı kanımda taşıdığım, kanımı kanlarında taşıyan arkadaşlarım,

Bugün burada Halkevlerinin açıldığı yıl dönümü münasebetile toplanarak, bu konu üzerinde konuşacağız. Yalnız asıl mevzu girmeden önce, gene bu konu ile ilgili bazı malûmat vermeye çalışacağım.

Bugün göze çarpan iki kültür vardır: Doğu kültürü, Batı kültürü.

Doğu kültürü, uyuyan ve uyuşuk durmakta

olan bir kültürdür. Bu kültür, eseslarını «İlâhî kaynaklardan alıyor ve İlâhî mahiyette olan kitaplara ilhamlara, ananelere ve efsanelere dayanıyordu.» Bu kültürün esasları değiştirilemezdi, bu sebepten dolayısı ki bu kültüre bağlı olan ulusların ilerileyememeleri ve hiç değilse yerlerinde saymaları gayet tabî idi.

Batı kültürünün esası ise, müsbet ilme, maddeye dayanmaktadır. Bu kültür, dinî kitaplara, hurafelere, anane ve efsanelere kıymet vermiyen akla, muhakemeye ve mantık ölçüsüne istinat eden bir kültürdür. Bu kültür akıl ve mantıkla yürür, ilhamını ondan alır. Hurafelere, efsanelere dayanmaz; aklın ve mantığın emrettiği şeylere, onun icaplarına, bir cümle ile, müsbet ilme ve maddeye inanır.

Aziz Türkiye'yi, bilhassa son asırlarda, idare eden kültür, Doğu kültürü; Türkiye'nin dimağı sayılan sarayın ve yüksek tabakanın taşıdığı kafa, Doğu kafası idi. Bu kültüre bağlı kalmanın zararlarını bugün değil, bundan çok önce, bir asır kadar evvel, Tanzimatta ve hattâ vak'ayı hayriye sıralarında anlamış bulunuyorduk. O halde yapılacak şey gayet basit idi: Doğu kültürünü bırakarak yerine Batı kültürünü kabul etmek, o yolda yürümek... Bu sözü bugün kolayca söyleyebiliyoruz. Çünkü bir asırlık üzümlü dersler, bir asırlık acı denemeler bize hakikati, Batı kültürünü kabul etmekten başka çare olmadığını, haykırdı durdu.

Biz, Doğu kültürüne bağlı kalarak Batı kültürünün hesabımıza gelebilen, taassup ve cehaletin gereğinden fazla homurdanamıyacağı, bazı esaslarını almayı düşündük: Her yeni hamlede irticam, taassubun karşımıza çıktığını görerek. Eski göreneğin, yapılan yenilikleri yıktığına ve yeni düşünceleri hırpaladığına şahit olarak ve buna yanarak.

Osmanlı tarihinin son safhaları, bu mücadelelerle doludur:

A: — 1729 da memketimizde ilk matbaa kurulduğu zaman buna itiraz edenler oldu. Bir fetva ile bir Hattıhumayun bu işi biraz yatıştırır gibi oldu.

B: — Üçüncü Selim zamanında (1789 - 1809) yapılan yenilikleri bilhassa Askerî islahatı istemiyenlerle epeyce mücadeleler oldu. Ve nihayet Nizamıcedit lâğvedildi.

C: — İkinci Mahmut zamanında irticam en azılı istinatgâhi olan Yeniçeri ocağı kaldırıldı.

D: — Tanzimat; ne islâmları, ne de islâm olmiyan anasırı memnun edebilmişti.

E: — 1908 de ikinci defa kurulan Meşrutiyet aleyhine, 14 Nisan 1909 da bir irtica görüyöruz.

F: — Cümhuriyetten sonraki Şeyh Said isyanı, yine geri fikirlerin Şark kültürüne bağlı kalmak istiyenlerin bir denemeleri idi.

G: — Menemen hâdisesi, yine Şark kültürüne tabi olanların son bir hamlesidir.

Hülâsa: Bu yarım gidis, yurttan ne Batı kültürünü hâkim kılabildi, ne de bu tarzı istemiyen, sevmiyen anasırı memnun edebildi.

Arkadaşlar,

Bir kültür yarım olarak alınamaz. Bir kültürün bütün teferrüatı, o kültürün esas prensiplerine dayanır. Ona bağlıdır. İmparatorluğun yürüdüğü bu yol da yanlış. Ya eskisi gibi Doğuya bağlı kalacak veyahut ta Batı kültürünü olduğu gibi kabul edecektik. Doğuya bağlı kalmak, ölüme doğru gitmek, izmihlâle doğru sürüklenmekti; dünya kurulalıberi hâkim yaşamış bulunan asil bir ulus, ölüme sürüklenemezdi; sürüklenmek istenirse o ulus, kendini o yola sürükleyen başları koparıp atardı ve nitekim attı.

İmparatorluğun, Türk ulusunun yaratıcılığına ve yapıcılığına inanmıyan, büyük bir Türk ulusu ve medeniyeti bulunduğunu kabul etmiyen, kuvvete karşı boyun eğen ve zayıfı ezen mütereddi dimağı, bunu ne kavrayabilirdi, ne de tatbik etmek kuvveti ve cesaretini kendinde bulabilirdi.

Bunu kavrayabilecek olan baş, asil ulusumun kendi içinden çıkarabilirdi; ulus, kendi yaralarını saracak ve kendine doğru yolu gösterecek olan kahraman çocuğunu ancak kendi aziz sineşinden ve kendi öz varlığının içinden çıkarabilirdi. Türk ulusunun bütün isteği bir tek başta, Türk ulusunun çelik iradesi o başın iradesinde en kuvvetli şeklini aldı. O başı ve onun yaptıklarını hepimiz biliyoruz. Cümhuriyet Halk partisi de onun eseridir.

Kardeşlerim,

Her partinin kendi umdelerini, kendi düşünce ve emellerini yaymak için bir çok vasıtaları vardır. İmparatorluk devrinin de kendi yarım umdelerini yaymak için vasıtaları vardı. Bunlar da tekkeler ve medreselerle okullar ve kışlalardı. Bunlara matbuatı da katabiliriz. Okullarda bağlı bulunduğumuz Doğu kültürünün esasları

Halkevimizin yıl dönümünde bulunanlardan değerli diğer bir köşe

öğretilir, tekke ve medreselerde bu ölü ve durgun kültürün felsefesi yapılır, kışlalarda ise hürâfelere ve efsanelere dayanan bu kültürün faziletleri telkin edilirdi. Bu zihniyet, okullarla kışlalarda, medreseler kadar, hâkim değildi. Medrese ne kadar düne ve onun dünya zevkini tattırmayan ve yalnız ahireti düşündürmek isteyen zihniyetine bağlı ise okullardaki bazı genç öğretmenlerle kışlalardaki bazı fikirli genç zabıtlar de bunun aksine açıkça değilse bile, Batıya bağlanmakta devam ediyorlardı.

Okulun yetiştirdiği adamla medresenin yetiştirdiği insan, hayat savaşında birbirine karşı cephe almakta devam ediyorlardı. İmparatorluk, hayatta birbirini boğacak ve birbirini ezecek olan bu iki zihniyeti aynı bütçeden tahsisat vermek suretile yetiştirmekte devam ediyordu. Bu, böyle sürünüp gidemezdi. Birisinin yani genç kültürün duruma hâkim olması gerekti. Yurdu asırlardanberi medrese zihniyeti, idare etmişti. Bu zihniyetin ulusu uçuruma sürüklediği de meydanda idi.

Nihayet devrim imdada yetişti. O, eski köhne müesseselerle beraber saltanatı medreseyi de yıkarak yurttaki bir tek kültürü, Batı kültürünü hâkim kılmaya çalıştı.

Her devrim, kendi umde ve prensiplerine uygun bir insan nesli yetiştirmek ister. Ancak o zamandır ki devrim tamamiyle muvaffak olmuş sayılır. Türk devrimi de daha evvelki uyşuk, aciz, her felâketi, her belâyı Allahtan gelir diye telâkki eden, dünyayı ihmal ederek yalnız ahiret için çalışan mütevekkil insan tipi yerine; kendi ulusal varlığına ve medeniyetine, kendi güç ve kudretine, kendi kabiliyet ve iradesine müsbet ilme v maddeye inanır bir nesil yetiştirmek ve eski köhne itikatların yerine akla ve mantığa uygun itikatlara bağlı bir gençlik, bir insan nesli koymak kararındadır.

Türk devriminin ve ona hız veren Cümhuriyet Halk Partisinin bu maksatlara varmak için elindeki vasıtalar, medreseler yıkıldıktan sonra irtica ve taassubun kapılarından bile bakmıyacağı yeni okullarla kışlalar ve hür matbuat idi. O-

kul, müsbet ilmi, maddeyi genç dimağlara, yarının büyüklerine, dehalarına telkin ederken, kışla da her yıl eline verilen yüz binleri yetiştirmekte devam ediyordu. Hür Türk matbuatının ise üzerine düşen ödevi yapacağı tabii idi.

Fakat arkadaşlar, az zamanda yeni bir nesil yetiştirmek, devrimi her türlü sarsıntılardan korumak kararında olan yıkıcı ve yapıcı bir parti, yalnız bahsi geçen müesseselerin görmekte bulundukları ödevleri yetegöremezdi. 17 milyonun, en geniş bir hesaba, 1,5 milyonunun bu yuvaların dışında ka'dıkları muhakkaktı. Okul ve kışlanın dışında kalan 15,5 milyonun da yetiştirilmesi gerekti. Devrimi kavramış olan açık fikirli-lerin, kültür sahiplerinin, kültürü geri olanları yetiştirmesi icap ediyordu. İşi yalnız kışla ve okulla matbuata bırakmak, devrim zihniyetinin yurttaki hâkim olmasını geciktirebilirdi. İşte artan 15,5 milyonun da yetiştirilmesini, devrim terbiyesi alabilmelerini temin içindir ki, Halkevleri kuruldu.

Bu evlerin her birisi birer kültür ocağı, birer inkılâp yuvası olacaktı. Bir büyüğün dediği gibi: «Yurdun bir kısmı 20 inci asır hayatı yaşarken, bir kısmında da orta zaman zihniyeti hâkim olamazdı.» Yurttaki aynı kültür ve aynı medeniyetin hâkim olması gerekliydi.

Parti, 19 Şubat 1932 de açtığı 14 Halkevi ile geleceğin karanlık yollarında 14 meş'ale, 14 devrim ateşi yakmıştı. 24 Haziran 1932 de açtığı

20, 24 Şubat 1933 te açtığı 21, 23 Şubat 1934 de açtığı 25, 22 Şubat 1935 te açtığı 23, 21 Şubat 1936 da açtığı 33, 21 Şubat 1937 de açtığı 31 Halkevi ile yurdun başka başka köşelerinde açılmış olan evlerimizin sayısı 167 yi bulmuştu.

Bugün bu yuvalara 42 genç kültür ocağı daha katılmıştır. Her açılan Halkevi, yurttaki yeniye, doğruya, ileriye doğru atılan bir hamleyi ifade eder. Her Halkevi, hürâfenin efsanesinin, masalların yıkıntıları üzerine kurulmakta ve müsbet ilmi, maddeyi hâkim kılmaya çalışmaktadır.

Halkevleri bu gayelerine talimatnamesinde bahisleri geçen kolları ile varır. Kültür sahibi her Türk gencinin ödevi, bu yuvalar vasıtasile yeni kültürü yurttaki yaymaktır. Tüccar, sanatkar, işyar ve öğretmen bu yuvalarda halk ile kaynaşacak ve onlarla anlaşacaktır. Sayın Şükrü Kaya'nın dediği gibi: «Halkevleri toplayıcı, birleştirici, tanıştırmacıdır. Her vatandaş orada bildiğini öğretir, bilmediğini öğrenir.»

Sayıları bugün 209 u bulan evlerimizin yurt genişliğinde çoğalmasını ve gün geçtikçe yaptıkları hayırlı işlerin artmasını diler ve bütün münevverleri, yurtseverleri, asil soyumun gençlerini evlerdeki ödevleri başlarına çağırırım.

**

Halkevi şiiirini de orta okul üçüncü sınıf talebesinden Tarık okudu.

Ve tören de bu suretle sona erdi.

Halkevlerinin Ülküsü Nedir?

Halkevlerinin yıldönümü münasebetiyle inki-lâpçılarımızın tebarüz ettirmiş bulundurdıkları fikirleri aşağıya naklediyoruz:

**

«Halkevleri vatandaşların toplanacakları yer olduğu gibi vatandaşların memleket ve millet işlerini bilhassa milletin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi zahmetsiz konuşabilecekleri bir yerdir». 1933 İSMET İNÖNÜ

**

«Halkevleri fikir olarak ve müessese olarak mes'uliyet mevkiinde bulunan siyasi partimizin, bütün özünü ve varlığını halkın geniş tabakalarına anlatması ve sevdirmesi için mühim bir merkezdir». 1933 İSMET İNÖNÜ

**

«Halkevleri, müstakil bir vatan kurmak ve milletin istiklâlini ebedileştirmek için kurulmuş bir vasıttır». 1937 ŞÜKRÜ KAYA

**

«Türk münevverleri; Halkevleri Türk halkını her bakımdan yüksek bir hayat ve kültür seviyesine bir an evvel ulaştırmak için açılmıştır. Bu evlerin sahnesi ve kürsüsü millete hizmet etmek isteyen Türk münevverleri için yapılmıştır. Kapıları herkese açıktır».

1937 ŞÜKRÜ KAYA

**

«Fakat eğer Atatürk kendilerine ve bütün millete Halkevleri gibi toplayıcı, birleştirici ve tanıstırıcı müesseseyi kurarak çalışmalarına emniyet etmeseydi bugünkü şartlar içerisinde fertlerin tesirleri çok mahdut kalır ve gayeye vusul müddeti çok uzamış olurdu.

«Halkevlerinin kültür, sosyal ve ekonomik bakımlardan az zamanda yaptıkları tenvir, irşat hizmetlerini anlamak için bu kitaptaki yazılar ve rakkamlar sağlamca şahittir. Halkevleri vatandaşların medenî, bedîi irfan ve zevk ihtiyaçlarını tatmin edecek bir müessesedir. Her yurddaş orada bildiğini öğretir ve bilmediğini öğrenir.

«Her Türk münevveri bilgisini istidadından ziyade bu milletin onu yetiştirmek için sarfettiği emeğe borçludur. Hiç bir makam, hiç bir memuriyet, hiç bir eser bu borcu tam olarak ödiyemez.

«Her münevver Türk için, mevki ve hayatını temin eden ve millete borçlu olduğu bilgisini en

asil ve dürüst tesviye çaresi, hattâ vatanseverlik ve insanlığın da icabı, bildiğini, hiç bir suretle bilmemekten mes'ul olmıyan yurddaşlarına öğretmektir.

«Halkevleri kendileri ve onlar için açılmıştır». Dahiliye Vekili ve C. H. P.

Genel sekreteri
ŞÜKRÜ KAYA

**

«Biz, Halkevlerinin samimî ve bütün Türk vatandaşlarını müsavi şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatıları altında bütün vatandaşları toplamağa ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliğe yükseltmeğe azmetmiş bulunuyoruz». 1933 RECEB PEKER

**

«Halkevleri faaliyetinde istihdaf ettiğimiz birleşmek ve beraber çalışmak sistemi sayesinde pek uzun sayılmıyacak bir zaman içinde Türkiye'nin bütün dünya müvacehesinde arzedeceği mevcudiyet, 100 milyonluk bir millet kütlesinin yapacağı tesire tekabül edecektir».

1933 RECEB PEKER

**

«Biz, bütün Halkevi çocuklarının kulaklarımızda Büyük Şef Atatürk'ün şu yüce sözleri çınlamaktadır:

«Yüksel Türk, senin için yüksekliğin hududu yoktur!». 1936 NAFİ ATUF KANSU

**

«Şeflerinin en büyüğünün atalığına mazhar olarak inki-lâpların en insanîsi ve en halkçısı içinde yetişerek kendini vatan ve millet hizmetine hazırlamakta olan Türk halkına ne mutlu. Onların Halkevleri gibi evleri, ve içinde yetişecekleri ve yetiştirecekleri mektepleri var».

1937 NAFİ ATUF KANSU

**

«Maddî menfaatlerden uzak en yüksek ve en temiz bir aşk ve inanla yürüyecek olan Halkevleri esas prensiplerimizi yakın bir zamanda tahakkuk ettirecek ve bizi gayeye ulaştıracaktır».

NECİB ALİ

**

«Halkevleri, başlarında ve gönüllerinde özel sevgisi kaynayanların toplanma, konuşma, anlaşma ve çalışma yeridir». 1933 CELÂL SAHİR

Türk Halkçılığı

VE

VASIFLARI

Yazan: Ö. K. AĞAR

Halkçılık, tarihî seyrini takip etmiş, bir çok devirler atlattıktan, safhalar geçirdikten sonra kendi hüviyetini ifade eder bir idareye kavuşabilmiştir.

Halkçılık halkın, insanların yaşamağa başladıkları zamanlardan itibaren kendisini hissettirmiş, içtimâî bünyedeki hâkim vaziyetini çok kuvvetli bir surette iktisap etmiştir.

Türk milleti; halkçılıkta en ön safta gelenlerdendir. Ahlâk düzgünlüğünü, fazile-tini ifade bu necip haslet ferdin ruhunda adalete, müsavata karşı olan derin aşkı göstermesi itibarile ehemmiyete şayandır. Bir milletin maşerî vicdanında bu meziyetlere tesadüf edilemezse onun halkçılığından bahsetmek gülünç olur. Zira adalet ve müsavat halkçılığın esas umdeleri ve temelleridir.

Eski zaman milletlerinin bir kısmı şiirde, musikide, edebiyatta, sanatta, mimarîde, hukukta mümtaz mevkiler işgal etmişlerdir. Türk milleti de ahlâk cephesinden hepsine tefevvük etmiş, birinciliği elinden bırakmayacak derecede taassup göstermiştir.

Medenî âlemin bugün terviç etmekte olduğu (Tesanütcülük) ün en bariz misallerini milletimizde bulabiliriz.

Orta Asyada bulunan Orhan kitabelerinin tetkiki o devirde yaşayan ecdadımızın medenî varlıklarını hissettiren tesanüt zihniyetine uygun hareketlerini gösterir.

Türklerde göze çarpan insanî ve medenî hasletlerden birisi de düşmanlarına karşı hiçbir zaman zebunkeş muamelelere asla tevessül etmemeleridir. Diğer milletler hasımlarını mağlûp edince, onların ülkelerini ellerine geçirince insanî olmıyan vahşetin en belîğ misallerini verecek denaeti irtikâptan çekinmemişler ve yaptıklarını bir fazilet zannetmek gafletine kapılmışlardır. Hatta daha ileri giderek pek kıymetli bir iş ya-

panlara mahsus olan gurur ve iftihar da duymuşlardır.

Halbuki Türkler, mağlûbiyetlerini inkâr etmemişler, galibiyetlerinden de fazla bir gurura kapılmak lüzumunu hisseylememişlerdir.

Türk vatanseverliği - tarihte - emsaline tesadüf olunamayacak derecede şumullüdür.

Bir Türk için vatan uğruna hayatını ve aziz bildiği varlığını feda etmek işten değildir. Kendine yapılan her hangi bir hakareti, zulmü affedebilir, fakat vatana karşı yapı-lanı asla! En bakımsız, en çorak ve en taş-lıklı bir toprak parçası Türkleri birbirine kaynaştırır. Çelikten, azimden yapılmış bir kudret kurudur. Zira onun nazarında vatan mukaddestir. Ona dokunacak her el kesilmiye, uzanan kol bükülmeğe, bakan gözler kör olmağa mahkûmdur.

Kıymet olan yalnız vatanseverlik değildir. Millî hars en geniş manasile zihinde yerleşmiş ve kökleşmiştir. Hatta (ülkeden geçilir, fakat türeden «Yani millî harstan» geçilemez) sözü darbı mesel olmuştu.

Millî ve insanî meziyetleri nefislerinde cemedan Türklerin meydana getirdikleri cemiyetlerde bu medenî vasıfları görüyoruz. Muhtelif devlet şekilleri içinde bile necip halkçı ruhunu kaybetmiş değillerdir.

Türk milletinin vasıflarından birisi de sulhçu olmasıdır. Bugün sulh havariliğini yapanlar onun harpçuluğunda ısrar etsinler, bu hiç bir zaman kıymet ifade etmez.

Türk, ızdırar karşısında harbi bir spor olarak telâkki etmiş, kendisini esaret zincirlerine terk ve tevdi eylememiştir. Bu, bir millet için her vakit meşrudur ve takdire lâyıktır. Muharebe esnasında aman dileyenlerin bin türlü desiselere tevessül edilerek öldürüldüğü görülmez. Mertlik, insaniyet bunu icap ettirmez.

Mazideki Türk hükûmetlerinde şahsî

hükümdarlık göze çarptığı halde, Hakanların şahsî menafîinden uzak kaldıkları ve halkçı bir ruh taşıdıkları görülür.

Türk halkçılığının vasıflarından birisi de kadınlara verdikleri yüksek kıymettir.

Kadın, bir erkek gibi siyasî, dinî, millî, iktisadî meclislere iştirak eder. Peçe ve yaşmak gibi külfetlerden kendisini uzak bulun-

durur, erkeklerin yaptıkları her nevi işlerde mümtaz mevkiini her vakit muhafaza eylerdi. İsmet ve zevce sadakat, son derecede kuvvetli idi.

Türk milletinin umumî vasıflarından en mühimleri insaniyetçi, milliyetçi olması ve cemiyet hayatında da halkçı bulunmasıdır.

Adabı Muşeretten:

Merâsim Elbisesi

Ve

Şapkaları nasıl olmalıdır?..

Halkevimizde verilmekte olan konferanslardan birisi de adabı muşeret idi. Sayın binbaşı Bay Neşet bu mevzuu çok güzel izah etmişlerdir.

Merâsimlerde vesair zamanlarda giyilecek elbise ve şapka hakikaten öğreni-meğe değer bir mevzudur. Dördüncü umumî müfettişlik baş müşaviri Bay Fuat Ba'uray, bu mevzuu değerli bir heyet huzurunda şu suretle izah etti:

«Arkadaşımız binbaşı Bay Neşet tarafından geçen hafta (Adabı muşeret) hakkında bir konferans verilmişti. Bu konferansta sivillerin şapka ve elbise'lerine de temas ederek vaktin müsaadesizliği hasebile bu bapta fazla izahatten içtinap ettiğini söylediler. Bunun üzerine sayın generalimiz sivillere taallûk eden şapka ve elbise hakkında ayrıca bir konferans tertip edilmesini emir buyurmuşlardı. Mevzuun pek uzun olması hasebile bugünkü konferansa bir lâhika olarak garzetmeği münasip gördük.

Giyinmek: Sivillerin giyinme'leri için muhtelif şekilde elbiseler vardır. Başlıcaları şunlardır. Frak, simokin, jaketatay, veston, kostüm, seyahat elbiseleridir.

Frak, siyah kumaştan mamul, bir ceket boyu hizasından arkaya doğru kesik ve uzun etekli ve arkası yırtmaçlıdır. Aynı kumaştan siyah yelek ve pantolonu vardır.

Simokin, gene siyah kumaştan yapılır, âdetâ bir cekettir. Bunun diğerlerinden farkı yakasına parlak ve siyah ipekli konulmuş olmasındadır. Yelek ve pantolon da aynı kumaştan olacaktır.

Jaketatay, siyah veya koyu gri renkteki kumaştan yapılır. Uzun etekli ve arkası yırtmaçlıdır. Kendi kumaşından bir yelek ve çizgili fantazi pantolon bununla giyilir.

Veston, biz buna kostüm yahut sadece ceket takımı diyoruz. Fakat bizim kastettiğimiz veston, siyah ceket ve yelek ve fantazi pantolondan, nîm resmî mahiyeti haizdir.

Kostüm, muhte'if renkteki kumaştan yapılan ve her vakit giyilen elbiselerdir.

Seyahat elbisesi, o da her renk kumaştan yapılır. Pantolonu kilot veya golfür.

ŞAPKALAR:

Şapkaların da envai vardır. Bunların da başlıcaları silindir, melon, fötr, kaskettir.

Silindir şapka hem Frak, hem de jaketatayla giyilir. Melon simokin ve veston takımı ile giyilir, Fötr, kostüm ile her gün giymekte olduğumuz şapkadır. Kasket ekseriya seyahatlerde seyahat elbisesile giyilir.

Bu tasnifi yaptıktan sonra bunların hangi günlerde ve nerelerde giyileceğini tetkik edelim:

Frak, Büyük Millet Meclis'nin Reisi Cümhur tarafından resmi küşadında, Cümhuriyet bayramı günü Reis Cümhur tarafından yapılacak resmi kabülde, Türkiye dahil ve haricinde hükûmeti temsil edenler tarafından Cümhuriyet bayramında yapılacak resmi kabullerde.

Reisi Cümhurun bizzat bulunacakları sair merasim veya icra edecekleri resmi kabüllerde.

Türkiyeye, misafireten gelen ecnebi devlet reisleri huzuruna çıkıldığı zaman bu gibi resmî merasimde frak giymek mecburîdir. Jaketatayla gelinmesi emrolunursa, o vakit jaketatay giyilir.

Frak, giyildiği zaman önü sert kolalı, beyaz gömlek ile dik veya uçları kıvrık beyaz kolalı yaka ve beyaz fiyonga boyunbağı takılır. Ayakkabı yukarısi siyah kumaştan mamul düğmeli ve maskertasız fotin veyahut bağlı düz rügan iskarpin, olacaktır.

Beyaz e'diven, başı kıvrık baston veya şemsiye taşımak ihtiyarîdir. Bu resmî merasimden başka diğer merasimde (jaketatay) giyilir. Jaketatayı yukarıda tarif etmiştik. Jaketatayla da gene kolalı beyaz gömlek ve uçları kıvrık yakalı giyilir. Çift yakalı ta caizdir. Boyunbağı koyu renkte plâstron veyahut koyu uzun olacaktır. Jaketatayla giyilecek ayakkabı düğmeli veyahut bağlı ve maskeretli rügan fotin veya düz rügan iskarpindir.

Fotinın yukarısi kurşunî veya siyah renkte kumaştan olabileceği gibi deriden de olur. Jaketatayla giyilecek şapka (melon) dur. Tebligat üzerine silindir giyilir. Renkli güderi eldiven, başı kıvrık baston veyahut siyah şemsiye taşımak ihtiyarîdir.

Frak hakkında verdiğimiz şu izahat gündüz giyileceğine nazarandır. Frak gece giyildiği zaman siyah yelek yerine beyaz yelek olacaktır. Diğer cihetlerde esaslı bir fark yoktur. Yalnız

fotin veya iskarpin yerine açık fiyongalı dans iskarpini de giyilebilir.

Resmî gecelerde verilen resmî balo ve tiyatrolara davetliler frakla gideceklerdir, resmî merasim haricindeki davetlerde eğer frak giyilmesi tasrih edilmemiş ise, simokin ik'isa edilir. Simokin giyildiği zaman siyah veya beyaz yelek giymek ihtiyarîdir. Şu kadar ki, boyunbağı mutlaka siyah fiyonga olacaktır.

Sunufu askeriye ile diyanet işleri riyasetine merbut memurlar kendi nizamnameleriyle müayyen olan hususî kisvelerini gündüz merasiminde giyerler. Geceleri serbesttirler. İsterlerse hususî kisvelerini, isterlerse sair zevat gibi mecburî olan umumî, kaideye riayetle frak giyebilirler. Ancak davetiyede büyük üniforma kaydı mevcut ise tebaiyet mecburîdir.

Kabul günlerine kostüm ile yani (veston) tabir olunan caket takımı ile gitmek bugün her yerde kabul edilmiş bir usuldür. Fakat vestonların behemehal koyu kumaşlardan olması şarttır. Jaketatay veyahut veston takımı ile ziyaretlere hem tedans'ara, hem de konserlere ve öğle yemeklerine, hülâsa saat yirmiye kadar gidebilir. Onun için bu iki takım elbisenin her keste bulunması çok lâzımdır.

Bunlar varken artık ne giyeyim, diye düşünmeğe mahal kalmaz.

Kabul günlerinde açık renk kostüm ve sarı iskarpin giyinmek nezakete mugayirdir. Akşam yemek ziyafetlerine ve balolara frakla gidilir.

Hülâsa jaketatay ile veston gündüz giyilebilecek elbise'erdendir. Frakla simokin geceye mahsustur. Frakın gündüzleri ne gibi usulde giyilebileceğini de söylemiştik.

Şapka bina dahilinde giyilmez, bu takdirde selâm başı ederek yapılır. Bina haricinde şapka baştan çıkarılmak suretile selâm verilir. Teşrifata dahil rüesayi memurun için bu takımların tedariki mecburîdir.»

Türk Inkılâbına

Genel Bir Bakış

Halkevinde dördüncü umumî müfettişliğin tensibile verilen konferanslar serisinden.

Sayın arkadaşlar,

Bugünkü toplantımızda yapacağımız konuşma (Kültür inkılâbımıza genel bir bakış, Türkiyede Kültür inkılâbının ana hatları) dır. Ancak, herhangi bir inkılâbı derli toplu kavrayabilmek için o sahada ondan önce atılan adımları da gözden geçirmek lâzımdır. Biz de konuşmamıza başlarken, bu yolu üstün tutarak Cumhuriyetten önceki kültürel işleri kısaca sözbaşı yaparak konuşmamıza devam edeceğiz.

Yalnız Yeni Türk Tarihi değil, eski Türk tarihi de bir çok yeniliklerle doludur. Türk Tarihi deyince, birçoklarımız Türk tarihinin bir devamı şeklinde sayılan Osmanlı Tarihini hatırlarız. Gerçi Osmanlı Tarihinde adı geçen şahsiyetler arasında bir iş yapmak isteyenler, iyi niyet beslemiş olanlar da yok değildi. Fakat, o devrin siyasal karakteri (Osmanlılık) olduğu için atılan bu gibi ufak tefek adımlar Türk ulusu için verimli olmamış, Avrupa âlemi Rönesans ışıklarıyla aydınlanırken Osmanlı ülkesi taassubun, kara kuvvetin altında can çekişmiştir. Karakuvvetin, medresenin azıcık da olsa kudretini kıran **Tanzimat** olmuştur ki, bu, tarihte hayırlı ve küçük bir yaprak-tır.

Eski tarihile 1255, yeni tarihile 1839 da yapılan veya daha doğrusu başlayan Tanzimat devri, osmanlılığın garplılaştırma, medenileştirme yolunda attığı ilk adımın tarihidir. Tanzimat, bazı sahalarımız için hakikaten hayırlı bir hâdise olmuş, bu arada kültürel adımlar da atılmıştır.

Arkadaşlar,

Tanzimatın kültürel alanda becermek

isteğini gösterdiği işleri anlamadan önce Tanzimatı doğuran sebepleri kısa da olsa hatırlamak faydalı olur: Bilirsiniz ki, son 200 yıllık Osmanlı tarihi birbiri ardınca gelen harplerle bu harplerde yine mağlûbiyetlerle doludur. Her harp ülkeden bir parçanın kopması, beş on bin gencin toprağa gömülmesiyle sona ermiştir. Her yeniliş devlete milyonlara mal olmuş, bu haller vakit vakit iş başındakilerin iktidarını sarsmış-tır. Asya ortalarında Avrupa ortalarına ve Afrika içerlerine kadar uzanan devler sınırları gittikçe küçülmüş, bütün felâketler değilse de bazı acı hakikatler iş başında bulunanların gözlerinin açılmasına yardım etmişti. İşte bu gibiler, askerlik alanında bazı yenilikler yapmak istediler, bunlar arasına bazı kültürel yenilikler de karıştı.

Avrupa üniversitelerinin 500,600,700 hattâ daha fazla yıllık tarihleri yanında Osmanlı ülkesinde de yüksek okullar açmak işine girişiliyordu. Yapılan islahat, atılan adımlar münhasıran ülkenin ve belki de iş başındakilerin iktidarlarının muhafazası kaydile yapılmakta olduğundan askerî okulların veya daha doğrusu ordunun düzeltilmesi ilk düşünülen işler arasındaydı. İlk kurulduğu asırlarda devlet ve millet için hayırlı işler gören yeniçeri teşkilâtı bozuldukça kötüleşmiş, dış düşmanlar yurdu dıştan kemirirlerken yeniçeriler de içten vurmağa başlamışlardır. Osmanlı tarihini karıştıranlar yeniçeri teşkilâtının son asırdaki rezaletlerini sızlıyarak okumuşlardır.

Gittikçe yıkılması daha açık anlaşılan yeniçeri teşkilâtı ortadan kaldırılmış, onun yerine Fransadan, Almanyadan ve başka

garp memleketlerinden getirilen zabıtlar vasıtasıyla yetiştirilen yeni asker kaim olmuştu. Bu davranış tarzı pek de geniş ölçüde faydalı olmadığından bundan 104 yıl önce **Harbiye mektebi** kuruldu ki, o günden itibaren vatana binlerce subay yetiştiren bu kıymetli yuva daima ilerlemiştir. Şu saatteki konuşmamızın bir ihtifal olmadığını bildiğim halde, bu verimli müessesemizim yetiştirdiği on binlerce subaydan bir çoğunun vatan için toprağa gömüldüğünü hatırlatmağı ulusal bir borç bildim.

Arkadaşlar,

Kültür deyince, yalnız okulları düşünmek elbette doğru olamaz. Bir ulusun diğer uluslar arasındaki üstünlüğünü temin eden, ona (ileri - geri) notunu verdiren bütün kıymetler kültür çerçevesi içine girer. Ancak, okullar kültür alanında üzerine en çok iş düşen yuvalardır. Burada kültür sözünün ilmî manasını araştırıp bulmağa maddî imkân yoktur. Mevzuumuza dönelim:

Harbiyenin kurulduğu yıllardan biraz önce ve biraz sonra, tıbbiye, mühendisane gibi yüksek dereceli bazı okullar açılmış, (Vakai Hayriye) adile anılan (Tanzimat) 1839 da ilân edilmiştir. Mülkiye, Galatasaray, Darülfünun bundan çok sonra açılmışlar, Tanzimattan önce açılan Rüstiye ve Sıbyan mektepleri de derece derece islah mazhar olmuşlardır. Harbiyenin kuruluş tarihile Tanzimatın tarihi yanyana getirilince Harbiyenin Tanzimatı hazırlayan kuvvetlerden biri olduğu da anlaşılır.

Şüphesiz ki, yüz sene evvel başlayan Tanzimat devri Avrupaya açılan bir pencereydi. Bu pencereden yurda ışık girecekti. Mukayesede aldanmamak için inkılâp, ilerleme sözlerini bu günkü ölçülerle değil, o zamanın ölçülerle anlamak lâzımdır. Yani Tanzimatı kendimize ve zamanımıza getirerek değil kendimizi o zamana götürerek mukayese yapmalıyız. Böylelikle hem o zamanın büyüklerine karşı hürmet borcumuzu ifa etmiş, hem de şimdiki inkılâplarımızın geniş değerini daha iyi kavramış oluruz.

Bilirsiniz ki, Osmanlılık devrinde her yeniliğe karşı koyan bir kuvvet vardır: (Medrese, karakuvvet) dediğimiz bu kuv-

vetler bilerek veya bilmiyerek her yeniliğe karşı gelmişlerdir. Büyük Reşit Paşanın İstanbul - Gülhanede okuduğu beyanname medreselerin asırlık kudretini kısmen sarsmıştı. Fakat, Ağrıda, Menemende hortliyan softalığın kaynakları tamamen söndürülmemişti. Osmanlı kafasının içten ziyade dışa bağlı kalan tedbirleri bu menfi kuvvetlerin tamamen kaldırılabilmesini temin edememişti. Elde bulunan öğretmenlerin ihtiyaca kâfi gelmediği bilindiğinden Avrupaya talebe göndermek cihetine gidildi. Fakat arkadaşlar, bugün düşünülmesi bile insana azap veren softa zihniyetin için için kaynadığı daha açık görüldü: Meselâ:

Bir mektep müdürüne emir veriliyor. Avrupaya gönderilmek üzere iyi karakterli ve çalışkan çocuklardan 10 -15 kadarının seçilmesi bildiriliyor. Mektep müdürü, mektebin en haylaz, en gabî ve en kötü huylu çocuklardan yeteri kadarının adını ait olduğu makama bildiriyor. Bir müddet sonra, emir veren makamın ileri gelen bir mensubu ile bu mektep müdürü karşılaşılıyor. Emir veren makamın adamı niçin böyle hareket ettiğini müdürden sorunca, müdür :

(Ne yapayım, nasıl olsa Avrupaya gince fenalaşacaklar, gâvur olacaklar) şeklinde bir cevap veriyor... Bu gibilerin sayısı az da olsa ileri işlerin başarılmasına engeldir. İşte tanzimatçılar bu kadar aykırı kuvvetlerle çarpışmak zorundaydılar. İstibdat yıllarını, yani Kızıl Sultanın bu memleket başına baykuş gibi geçtiği günden itibaren ikinci meşrutiyet devrine kadarki yılları atlıyorum. İstibdat idaresinin kültüre karşı saldırıları hiç bir ulusun tarihinde rastlanamayacak kadar acıdır. Eğer Kızıl Sultan matbaanın Türkiyeye girişinden önce yetişmiş bir belâ olsaydı osmanlılık ne tanzimatı, ne meşrutiyeti görebilirdi.

Meşrutiyetin ilânile memlekette çeşitli garplılaştırma hareketleri başlamış, bir taraftan parti kavgaları olurken bir yandan da yeni yeni mektepler açılıyordu. Beş ve yedi sınıflı idadilerle rüstiye de fazlalaşmıştı. Evvelâ İstanbulda ve sonra Anadolu da açılan Darulmualliminler mevcut iptidai ve

rüştiyelere muallim yetiştiriyordu. Ancak o zaman da iş başındakileri ikiye ayıran bir münakaşa açılmıştı: (Tuba ağacı) hikâyesini hatırlayanlarınız çoktur. Kültür işleriyle uğraşanlardan bir kısmın işe temelden yani ilkmekteplerden girişmeği tavsiye ediyorlar. Bir kısmı ise darülfünundan ıslahı yollarını araştırıyorlardı. Ekseriyetle ilmî olmaktan uzak olan bu münakaşalar arasında harp patlak verdi. Zaten mesrutiyetten sonra vurdun yüzü gülmemiş, Trablusgarp, Balkan Umumî harp... Birbiri ardınca gelerek devlette başka işlerle uğraşacak takat bırakmamıştı. Umumî Harbi harp kadar acı olan mütareke devresi takip etmiş, mütarekeden sonra da (19 Mayıs) doğmuştu.

Arkadaşlar, Türk maarifi hakikî hızını Cumhuriyetle beraber almışsa da istiklâl savaşı zamanında da maarife verilmesi gereken önem gözden uzak tutulmamıştır. Mehmetçik Sakaryada, Dumlupınarda döğüşürken, şark, garp, cenup illerinden Ankaraya toplanan öğretmenler maarif işleri hakkında kararlar alıyorlardı. Devletin, maarif işlerine vermek istediği ve vrdiği önemi Büyük Önderin savaş zamanındaki bir hatırasını naklederek anlatayım:

İstiklâl savaşı sıralarında, millet ve yurt kurtulduktan sonra ne gibi bir ödev almak istediği sorulan Büyük Önder: (Maarif Vekili olarak çalışmak bana büyük bir zevk verecek) demekle Cumhuriyet devrinde atılacak en önemli adımı da işaret etmiş oluyorlardı. 9 Eylül ve Lozandan sonra, beklenen kültür savaşı da var kuvvete ilerlemiş, okullar çoğaltılmış, teknik öğretime geniş yer ayrılmış, kültürel hareketlere mani olan bütün engeller sırasile ortadan kaldırılmıştır.

İnkilâp yapmak, basit manada kolay gibi görünür. Zihinlerde, düşüncelerde, daha açık arzedeğim, kafada inkilâp hiç te kolay bir şey değildir. Cumhuriyet bir çok inkilâplar başardıysa bu, işe bir programla girişilmesindendir. Evvelâ bu ana hatlar çizildi ki:

a) Vatandaşları tam cümhuriyetçi, lâik, inkilâpçı olarak yetiştirmek,

b) İlk tahsili memlekete yaymak, hayatbilgisi veren okullar açmak,

c) Vatandaşları dünya ve ahiret korkularından uzak olarak yetiştirmek, onları hakikî hayata hazırlamak,

Gibi esasları ihtiva eden bu ana hatlar üzerinde dikkatle yürünmeğe başlandı. Okullar bir ele verildi. Muhtelit tedrisat usulü tatbik edildi. Medreseler, tekkeler kaldırıldı, yeni Türk harfleri kabul edildi, Türk dilinin çok eski ve dünyaya medeniyet öğretmiş bir dil olduğu anlatılırken yayılması için de geniş ölçüde adımlar atıldı. Türk tarihi yeni baştan yazıldı, Türk tarihi adına milyonlar sarfolunarak kazılar yapıldı...

Arkadaşlar, işimiz tamamlanmış değildir. Türk çocuklarını yüzde yüz okutmak istiyoruz. Pek yakın bir istikbal bize bunu da gösterecektir. Kültürde atılan ileri adımları biraz da rakamlarla ifade edelim:

Cumhuriyetten önce bütün ilkokullarda 340000 kadar çocuk varken bu rakam bugün 700000 olmuştur. Öğretmenlerin sayısı da 10000 den (16000) e yaklaşmıştır.

Cumhuriyetten birkaç yıl önce bütün ortaokullarla liselerde ve öğretmen okullarında okuyan çocukların sayısı 8000 i geçmezken bu rakam şimdi 95000 olmuştur. Yüksek tahsil alanında da büyük artımlar vardır. Kültür Bakanlığının kütüphanelere, müzelere, kazılara ayırdığı para ve harcadığı emek de geniştir. Devletin, umumî muvazeneden ayırdığı paralardan başka her yıl kültür için illerin ayırdığı para 35 milyon kadardır. Bu para ile çocuklarımızın ancak 25 ini okutabiliyoruz. Çocuklarımızı hakikî hayat adamı olarak yetiştirmek için lâzım gelen sanat okulları, kız enstitüleri, tecim okulları her gün çoğaltılmaktadır. Halkevlerinin de bir halk üniversitesi halindeki yürüyüşüne şahit oluyoruz.

Arkadaşlar,

Sözlerimi bitirirken önemli saydığım bir ulusal işi de hülâsa etmek istiyorum. Okur yazarların çokluğundaki faydalar inkâr edilemezse de, asıl mühim olan öğrenci ve okul çokluğu değil, işe yarayan, yurdun ihtiyaçlarına cevap veren okul çokluğudur.

Okullar kuru bilgi veren müesseseler olmaktan çıkıp çocukları hayata hazırlayan birer müessese olmalıdır. Misal olarak arzedeğim. Türkiyede 200 kadar lise ve ortaokul var. Devlet bütün vilâyet merkezlerini ve büyükçe kaza merkezlerini ortaokul veya liseye kavuşturmayı prensiy olarak kabul etmiştir. Ancak, bütün ortaokul mezunlarının liseye, bütün ilkokul mezunlarının ortaokullara gitmediği veya gidemediği düşünülürse verilen emeklerin yüzde yüz faydalı olmadığı da anlaşılır. Yeni kabinenin başbakanı, Kemutaydaki program nutuklarının kültüre ait kısmında bu derde de temas etmiş, okullarımızın birer (mahreci aklâm) olmaktan uzak bulundurulmasına işaret buyurmuşlardı. Saltanat devirlerindeki idadiler hemen hükûmet dairelerine memur yetiştirmekten başka bir iş görmüyorlardı. Onun için de, yalnız kalem efendisi yetiştiren bu okulların adına mahreci aklâm denmiştir. Memlekette yeni yeni açılmış birçok sanat, fen, ziraat okulları da var. Buna rağmen ortaokulu bitirdikten sonra bir iş sahibi olamamış gençlerimizin sayısı da yabana atılamayacak sayıdadır. Dairesine 10 lira aylıklı bir sekreter lâzım olan daire direktörleri imtihan açınca görmüşlerdir ki imtihana 15, 20 30 çocuk giriyor. İstanbul, Ankara, İzmir gibi kalabalık şehirlerimizde bazı küçük memurluklar için yüzlerce gencin başvurduğu görülüyor. Tabii kepsi dairelere memur alınmadığına göre boş geziyorlar, demektir.

Mahreci aklâm sözü yalnız ortaokul mezunları için değil yüksek okul mezunları için de söylenebilir. Maden ocağında, kombinalarda çalışmaktan ziyade masa başında kalmayı tercih eden gençler az mıdır?.. Gerçi devlete memur da lâzım. Fakat, daha çok lâzım olan toprakta, maden ocağında, makine üzerinde.. çalışan gençliktir ki, devlet bu işe de el koymuş, ergeç halledecektir. Bu alanda bize ve bütün çocuk velilerine düşen ödevler vardır: Çocuklarımızı devlet kapısından aylık bekliyen birer adam değil serbes mesleklerde başarı gösterebilecek şekilde yetiştirmek...

Çocuk bir taraftan öğretmenin, bir taraftan da ailenin elindedir. Aile ile öğretmen elbirliği yaparsa kültürün temel işleri sağlamlasır. 20 yıl önceki nesli kalem efendisi tipinde yetiştiren de ailedir. Çocuğunun başı ucunda (benim oğlum büyüsün kâtip olsun ninni...) diyen bir ailenin çocuğu elbette iş adamı olamazdı. Böyle çocuk üstünün makine yağı kokmasına tahammül edemez, elinin nasırlaşmasına göz yumamazdı.

Yeni nesle hakikî hayatı öğretebilmek, ona ulusal menfaatlerinin üstünlüğünü kavratılabilirsek, bütün teknik işlerimiz türk çocuğunun el, kol, kafa emeğiyle yaratılacaktır. (Bu ulusu çocuğa verilen kıymetin derecesi refaha kavuşturacaktır) hakikatini tekrarlıyarak sözlerimi bitiriyorum.

Elâzığ Kültür Direktörü
İbrahim Ertuğrul

Jeoloji Bakımından

ELÂZİĞ İLİNİN DURUMU

Ortaokul Direktörü
Hürşit Nazlı

Geçen makalelerimizde arzın teşekkülü hakkında muhtasar bilgilerden bahsetmiştik. Yine Elâzığ ilinin jeolojik durumuna geçmezden önce bu makalede de kısaca arzın soğuma ve soğuma devresi; arzın kabuğu ve terkiibinden bahsetmeği faydalı buluyorum.

Arzın soğuması:

Arzın mütemadi surette boşluğa hararet vermesi içinden dışına doğru hararetin geldiğini gösterir. Arzda hararetin meydana gelmesi Radyo'aktif cisimlerin tahallülünde de rolü vardır. Bu suretle husule gelen hararetin kaybolan hararet kadar veya ondan ziyade olduğu anlaşılır. Eğer bu doğru ise; arz tahallülle hararet husule getiren Radyo'aktif cisimler mevcut oldukça, gizlenmiş ve toplanmış hararetinden hiç birşey kaybetmeyecektir. Bu halde arzın içinde sabit bir derece hararetine malikiyetini, dışarıya doğru, hararet husule getiren kabuk aksamına kadar, iptida yavaş yavaş bu hararetin azaldığını ve buradan itibaren arzın yüzüne kadar gayet süratle eksildiğini kabul etmek icabederdi.

Bu halde de görülüyor ki hararet eksilmede devam ediyor. Ancak bu eksilme, derece derece vaki olur. Radyoaktif cisimlerin harabiyetten husule gelen hararet arzın teberrüdüne yalnız tehir edebilir. Fakat büsbütün kaldıramaz.

Arzın soğuma devresi. — Bugün dahil hararet derecesi yüksek olan arz küresi, soğuma ve karanlık bir kabukla örtüldür. Bu kabuk içinde hararet derecesi ağır bir surette artar. Büyük bir derinlikte ise sıcak nüveye yaklaşır ve buradan itibaren hararet derecesi çabuk bir surette artar. Bu mıntakanın altında hararet derecesi yine ağır bir surette artar. Ve arzın içinde sabit hararet derecesine yetişince artık hiçbir hararet artması ve binaenaleyh soğuma olmaz.

Arzın kabuğu altında bir azamî soğuma mıntakasının bulunmasından ehemmiyetli neticeler elde edilir. Bilhassa tektonik ve bülkân hareketlerinde görülür.

Soğuma işi hacmin eksilmesiyle beraber gider. Soğuma ne kadar çok olursa cismin hacmen küçülmesi de okadar fazla olur. mademki arz soğuyor o halde hacmi de eksiliyor. Yani arz buruşuyor demektir. Ve yine soğuma arz merkezine kadar devam etmiyor. Arzın içinde sabit hararet derecesi mıntakasının başladığı mıntakaya kadar devam ediyor. Şu halde arzın yalnız sabit hararet derecesi mıntakasının üzerindeki kısmı hacmini eksiltiyor. Soğuyan bütün bu zarflar arzın nüvesi üzerinde gerilmiş mütevettir bir haldedirler.

Arzın kabuğu ve terkiibi:

Kant ve Lablâs nazariyesine göre vaktile ateş halinde olan arz küresinin curuf halinde veya donmuş bir kabukla örtülmesi icabederdi. Bu da olmuştur. Fakat arzın yüzündeki olup biten şeyler, kabuğun milyonlarca yıl önce donmasındanberi, bu kabuk üzerinde bir çok değişmeler olmuş, bazı kısımları parçalanmış, bazı kısımlarında bazı şeyler yeniden husule gelmiştir. İşte bu sebeplerdir ki ilk teşekkül eden kabuğu hiçbir suretle göremiyoruz. Ve arzın hiçbir tarafında da görülmek ihtimallerinin olmaması da bundan ileri gelmiştir.

Arzın yüzünde görülen suhur, kısmen ilk arz kabuğundan çıkmadır. Yani ilk arz kabuğunun ayrılması, parçalanması, ufalması ve bir taraftan diğer tarafa götürülmesiyle meydana gelmişlerdir. Kısmen de arzın derinliklerinden gelirler. Bu iki çeşit suhurun altında ilk arzın kabuğu gömülüdür.

Suhurun hepsi bir takım kimyevî mürekkep cisimlerden teşekkül etmişlerdir.

— Devamı 38 inci sayfada —

Tanrı Devlete Zeval Vermesin

Tunceli ihtiyarı dedi ki:

Tanrı devlete zeval vermesin!

Nazımiye kazasında bir ay tetkik seyahatinde bulunan arkadaşımız Harput ilkokul başöğretmeni Necip Erdem, ihtiyar bir köylünün anlattığı bir hikâyeyi nakletti. Dinledik, ve başkalarının da bunu bilmesini istedik. Dikkatle okuyunuz, siz de bizim gibi bu hikâyede ihtiyarın çok samimî tahassüslerini bulacaksınız.

Tunceli ülkesinde eskiden yeretmiş düşünce lerle, yenilerini göreceksiniz.

Arkadaşımız bize şöyle anlattı:

Affetmek şanı senindir, Yarabbi! Uzun beyaz sakallı, geniş omuzlu, adalı doksanlık bir ihtiyar bu cümle ile söze başladı:

« Sultan Mahmud, memlekette bir seyahata çıkar. Sahsiyetini gizlemek için bir derviş kıyafetine girer. Yanına da nedimlerinden yalnız birini alır. Günlerden birinde yolu, Şeyh Hasan aşiretinin bulunduğu yaylaya düşer. Bir çadırın önünde durur ve selâm verir. Şeyh Hasan misafirini hararetle karşılar ve ilk olarak da misafirin kim olduğunu öğrenmek ister. İstanbul şeyhi! cevabını alır.

— Ben, der, Şeyh Hasan, günlerdir bir tanrı misafiri gözlüyordum. Senin teşrifinden pek fazla memnun oldum. Ancak, eğer en az bir hafta misafirim olmağı kabul edersen, buyur kal, başımın üstünde yerin var. Kalmıyacaksan, atından hiç inme, savuş yoluna.

İstanbul şeyh, Şeyh Hasanın en aziz misafiri dir. Onu bir gün gezmiye çıkarır, çadırlarını gezdirir, istenen izahatı verir. İçine kurut serilmiş bir çadır İstanbul şeyhin dikkatini çeker. Sorar:

— Bu çakıl taşlarını niçin bu kadar itina ile muhafaza ediyorsunuz?

Şeyh Hasan anlatır ki, çakıl taşlarına benzeyen ve onlar kadar da sert olan bu şeyler onların en mühim gıdalarını teşkil eder.

Misafir şeyh, Seyh Hasanı İstanbula davet eder, gereken kolaylıkların gösterilmesini temin için de kendisine bir vesika verir. Kurutlardan bir torba getirmesini rica ve veda eder.

Aradan yıllar geçer. Oğullarının büyüdüğünü ve ailesinin artık kendisine ihtiyacı olmayacağını gören Şeyh Hasan İstanbul seyahatine çıkar. Külâhının içinde itina ile saklamasına rağmen buruşmuş ve yağlanmış vesikayı rasgeldiğine gösterir. Uzun süren fakat katiyen zorluk çekilmeyen bir yolculuktan sonra, İstanbula ulaşır. Kirli kâğıt parçası onu saraya kadar götürür. O, etrafını leşkerlerin bekle-

dikleri muazzam bir sarayla karşılaşıncı hayretten dona kalır. İçeriye girmeye cesaret edemez, dönmek ister, bırakmazlar. Padişah, pejmürde kıyafetli şeyhi büyük kapıda karşılar. Sarayın en güzel dairelerini ona tahsis eder. Şeyh Hasan artık İstanbulun mühim bir siması olmuştur.

Padişah ona bir gün hazinelerini gösterir. Kurut dolu torbasını hazinenin bir tarafına boşaltarak yerine altın almasını rica eder. Şeyh Hasan tereddüd gösterince padişah bu işi kendi yapar ve:

— Senin Anadolu yaylâsından getirdiğin kurutların benim devletimin hazinelerine feyzü bereket verecektir, der.

Anadolulu şeyh, Padişahın ayaklarına kapanır, heyecandan titreyen bir sesle:

— Padişahım, hiç lâıyk olmadığım hâlde büyük iltifatlarına mazhar oldum. Bundan cesaret alarak, evlâtlarım için senden bir dilekte bulunacağım. Sen de mubarek gözlerinle gördün ki, bizim oturduğumuz yerler çok sarptır. Ekilebilecek topraklarımız da pek azdır. Nihayet, bazı yıllar kar çok yağar, davarlarımız kırılır ve biz aç kalırız. O vakit eşkiyalık yapmak bizim için hayati bir mecburiyet halini alır. Sen, bütün karaların ve denizlerin şehinşahi ve yer yüzünde tanrının gölgesi, oğullarımın bu gibi hareketlerine göz yumasın.

İhtiyar, derin bir nefes aldı, iki damla yaşın tozlanmış yüzünde izler bırakarak yuvarlandığını gördüm. Ferini kaybetmemiş küçük gözlerini gözlerime dikti ve devam etti:

— İşte o vakittenberi onlar köylerimize saldırlar, devlet sekizden ölçerken onlar beşten, dörtten ölçtüler. Bizi haraca bağladılar, ses çıkaramadık. Türlü sıkıntılarla ve yıllar içinde biriktirebildiğimiz paralar bir dakika içinde onların ceplerine girdi. Hayvanlarımız onlardan zarar gördüler, ekinlerimiz, ormanlarımız... nihayet vücutlerimiz zarar gördü. Yiğit delikanlıları gözlerimizin önünde canavarca parçaladılar. Genç kızlarımızı dağa kaldırdılar. Biz korkumuzdan aahıyamadık bile...

Eski hükümet bunlara hep seyirci kaldı. Yahut bir gösteriş yaptı, köylerimiz, mahsullerimiz leşkerlerin atları altında ezildi, gitti. Bir kasırga bizi himaye için geldi, fakat, faydadan çok zarar getirdi ve geldiğinden çok hızla savuşup gitti.

Bugün, tanrıya çok şükür ki, o günler, korkulu rüyalarla gecen geceler gibi hafızamızın karanlıklarına karıştı. Şimdi, canımızdan malımızdan, namusumuzdan eminiz. Şimdi sararmış olan şu güzel tarlalar, şu koyu yeşil sırtlar yangın ve biz kan görmeyeceğiz.

Tanrı devlete zeval vermesin! »

Hatay Türklüğü

Millî Benliğine Kavuşurken

Ortaokul Yardirektörü
Ömer Kemal Ağar

On dokuz yıldır, esaret hayatı yaşayan Hatay, artık millî benliğine kavuşuyor. Çektiği ıstıraplar, katlandığı mahrumiyetler sona eriyor. 15 Nisanda intahabat başlayacak ve Haziran sonunda ikmal edilmiş bulunacaktır. Bu münasebetle Hatayın yeni rejiminin ilk yürürlüğe girdiği 29 Teşrinisani 937 gününde Halkevimizde yapılan muhteşem törende söylenilen bir konferansın bir aynısını aşağıya nakletmeği faydalı buluyoruz.

Türk Hatayın Türklüğü; ne kadar eskidir, aşağıki satırlarda bu hakikati bulacaksınız.

Hatay neredir? Akdenizin şark kıyısında ana vatana bağlı bir kara parçasıdır.

Anadolunun Cenuba doğru uzanmış bir kısmıdır. Torosların bir kısmı olan Amanos bu parçayı kucaklamıştır. Kızıldağ, Cāvurdağ, Elmadag hep Amanostan kopmadır.

İskenderun ve Antakya Suriye gibi kurak ve çiplak değildir. Akdenizin ilk rüzgârları buranın havasını mülâyimleştirir. Deniz kıyısı, bir Nis olmağa namzettir.

İçerilere gidildikçe yağmurlar azalır, havalar değişir. Dağlar ve yaylalar, gür ormanlar, çalılık lar ve kokulu çiçeklerle bezenmiştir.

Yaz mevsiminde yaylalar, neşeli Hataylılarla canlanır, aüler yüzü insanlarla dolar. Bağlar, bahçeler imrenilecek derecede güzeldir.

Hatayda «500» bini asan nüfus vardır. Bir Türk yurdu olduğunu mahalli evlerle anlamak gayet kolaydır. Dereler, şehirler, dağlar, tepeler, hü-lâsa her sev buranın bir türk yurdu olduğunu anlatmağa kâfidir.

Hataylılar, Orta Asyadan Garbe doğru aç eden, Andoluya yerleşen Etilerin soyundandılar. İlk oturdukları yer Çinin Şimali idi. Orası yaşanılmaz, barınılmaz bir hale gelince ayrılmak ve oradan uzaklaşmak mecburiyetinde kaldılar ve bugünkü yurtlarına geldiler. Burası ana vatanlarını hatırlattı, çekilen zahmetleri, felâket ve ıstırapları unutturdu.

Anadoluda büyük bir imparatorluk kuran Etilere bağlı yarı müstakil bir devlet halinde yaşadılar.

Çinin Şimalindeki yer adları ile bugünkü Hatay yer adları arasında büyük benzerlikler vardır. Oranın hasretini, oranın içlerinde yaşadığı daüssayı ancak yeni yerleştikleri bugünkü Hatay ülkesine verdikleri adlarla gidermeğe çalıştılar.

Hatay ülkesi, milâttan önce ve sonra Asur, İran, Yunan, Bizans, Irak, Arap ve en nihayet Osmanlı Türklerinin istilâsını gördü. Fakat hiç bir zaman hiç bir devirde millî benliklerini kaybetmediler. Türklere yaraşır, bir birlik halinde yaşadılar.

Araplar, Anadolu istilâsına başladıkları esnada ilk karşılaştıkları kuvvet Hataylılar oldu. Onların üzerine varmadılar, onlarla dost geçinmenin yollarını aradılar. Ebuubeyde itimat ettiği adamlardan Antakya'ya Habip bin Müslimeyi göndermek suretile Hatay düşmanlığını bertaraf edebilmiştir.

Antakyalılar, Müslümanlara yardım edecekler, Bizanslılara karşı gözcü olacaklar, fakat araplara vergi vermiyecekler, birlikte yaptıkları harplerdeki ganimetler de kendilerine ait olacaktır.

636 yılnda islâm hâkimiyetini kabul eden Antakyalılar müslümanlığı benimsediler. Fakat Türk lüklerini ve millî benliklerini korudular.

Emevî halifesi Abdülmülk bin Mervan Hatay Başbuğuna vergi vermek zaruretini de duymuştur. Kendisi Amr bin Saide karşı hareket ettiği zaman böyle yaparak bir felâket önünden kurtulabilmiştir.

Emeviler koyu arap siyaseti takip ediyorlar. Araptan gayri olan unsurlara mevki vermiyorlardı. Bu hareket, Türklere bir nefret yarattı. Onlara şilik mezhebini doğurdu. Şilik, arap olmayanlar tarafından arap olanlara karşı kurulmuş teşkilâtın adıdır. Bu mezhebin araplar tarafından sevilmesine ihtimal verilemez.

Türk milleti, İslâm dinini kabul ediyor, fakat arap tahakkümünü, zulmünü bir türlü hazmedemi-

yordu. Her devir de böyle oldu. Son Hatay hareketinde olduğu gibi.

Dokuzuncu asırda Abbasi halifeeri, ayakta tutunabilmek için Türk nüfuzundan istifade ettiler.

Hicir işte bu asırda hicretin 260 ıncı yılında küfede yerleşmiş, siyasi bir mevki kazanmış olan Mehmet bin Nasır, arap sünni siyasetine tahammül edemedi. Bulunduğu yere de istediklerinin meydana çıkması için müsait değildi. Askerlerini ve taraftarlarını yanına alarak, Suriyenin Şimaline geldi.

Milâttan binlerce yıl önce gelmiş olan soydaşlarının, ırkdaşlarının yurdunda oturdu. Nasrîlik mezhebini yaymağa çalıştı. Bugün bile bazı siyasi akidelerin şeflerin adlarını taşıdıklarını görüyoruz. Hitlerizm, Leninizm, Kemalizm gibi. Sonradan bu Nasrîlik Aleviliğe cevirdi.

Hatay Türkleri on birinci asrın sonlarında hacılara mevdan okudular. Muvaffakiyetli harpler yaptılar. Salâhattin Eyyubi Hataydaki Nasiriye dağına zorluka itaat altına alabildi. Çok geçmedi Mısırın zaif düşmesinden istifade ederek Hataylılar yeni den istiklâllerine kavuştular.

1517 yılında Yavuz Osmanlı imparatorluğunun başında idi. Müthiş bir şii düşmanı, sünni dostu idi. O İslâm birliğini yaratmak taraftarı olduğundan arapları severdi. Hataya doğru yürüdüğü zaman orahalisi kendilerini, mezheplerini gizlediler. Arapça konuştular. Bundan önce 35 asırdır Türkçe konuşuyorlardı.

Hatay, Türk Alevilerinin arapça konuşmaları araplığa delâlet etmez. Mezhep farkı hiç bir zaman millet ayrılığını doğurmamıştır. Türkler arasında muhtelif tarikatlar vardır. Nasrîler, Dürzîler, Mevlevîler, Kadîrîler, Rûfâîler... Hatay Alevileri Türk değillerse, Anadolu'nun her tarafında bulunan Kadîrîler, Mevlevîler, Bektaşîler de Türk değillerdir.

17 ve 18 inci asırlarda İstanbul halifelerinin zaif zamanlarında ara sıra Hatay Alevileri Sünnîlere karşı ayaklanmışlardır. Bunların en mühimi 19 uncu asırda baş göstermiştir. ve Muvaffak olmuşlardır. Ve çeyrek asır vaziyete de hâkim bulunmuşlardır.

1832 - 1833 yıllarında Mısırlı İbrahim paşa Süriyeyi işgal ederken Hataylıların sert bir yumrukla karşılaştıkları, yedi sekiz yıl süren bu hâkimiyet devresinde Mısırlılara mutavaat göstermişlerdir. Ondan sonra da tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmişlerdir.

Mişrutiyet devrinde Hataydaki Aleviler, Türk lüklerini idrak ettiler. 1892/1901 yılları arasındaki Halep salnameleri İskenderun, Antakya, Bilân, Harımda 106/136 İslâm yani Türk, 5015 Rum, 4887 Ermeni, 284 Yahudi bulunduğunu gösteriyor.

1914 yılı 29 Teşrinievvelinde büyük harbe girdik. Ucu bucağı bulunmaz sınırlarda yurdun gürbüz gençlerini harcadık. Ve nihayet 30 Teşrinievvel 918 de Mondros mütarekesini çok elim şartlar altında imzaladık.

Daha mütarekenamenin imzası kurumadan İngilizler 6 Teşrinisani 918 günü İskenderuna bir ihraç hareketi yaptılar. 10 uncu gün bu hareket tekrar edildi. Yıldırım orduları grup kumandanı olan Mustafa Kemal, silâhla mukabele emrini verdi. İlk millî mukavemet, burada, bu Hatay ilinde başladı.

Erzurum, Sivas kongrelerinden sonra aziz başbuğ Atatürk, Türk hududunu, 30 Teşrinievvel 918 de Türk süngülerinin çizdiği hat diye işaret etmiştir. Bu hat Türkçe konuşan, Bugünkü Hatay halkının ekseriyetini içine almakta idi.

Atatürk 27 Kânunevvel 1919 da Ankaraya geldiği zaman misakı millîyi şu yolda izah etmişti:

«Toros ile Antakya arasındaki topraklar Türklerle meskündür. Ve 1000 yıldanberi Türk kanile yuğurulmuştur. Sivas beyannamemizin birinci maddesinde millî hudut olarak mütarekenin akdi esnasında ordularımızın işgali altında bulunan yerlerin hudutlarını göstermiştik. Bu hudutlar, İskenderun körfezinin Cenubundan başlar. Antakya'dan, Halep ile Kama istasyonu arasındaki bir noktadan geçer ve Cerablıs köprüsünün yanında Fırata varır.»

1919 yılı kara günlerin başladığı ve bütün korkunçluğu ile kendisini gösterdiği bir zamandır. Memleketin en güzel köşeleri işgal edilmiş, en verimli toprakları düşman çizmeleri altında inlemekte bulunmuştur. Kurtuluş savaşı da bu felâketten doğmuştur.

Türk milletin, en kuvvetli düşmanlara karşı meydan okuyuşu, yokluk içinden varlık yaratma özmini duyması umulmaz bir cefaretti. Bu ancak, yer yüzünde Türk olarak yaşamakla, doğmakla katildi.

İnönülerini, Sakaryalar takip etti. Fransızlar, Maraş'ta, Ayıntap'ta Çukurova'da ummadıkları mukavemetler karşısında kaldılar. Baş bozuk bir avuç Türkün yurdunu asrın bütün silâhlarıyla mücehhez düşmana karşı müdafaa etmesi kendilerini şaşkına uğrattı.

Fransız Başvekili Briyan, Hariciye encümeni

mazbata muharriri vefakâr dostu Franklen Buyyonu Ankara'ya gönderdi. Hariciye Vekili Yusuf Kemal ile konuşmalara başladı. Maraşal Fevzi Çakmak ta müzakereleri takip ediyordu. Franklen Buyyon, işi biraz gevşek tutuyor. Yunanlıların sakarya üzerine yürümelerinin kendisi için yeni muvaffakiyet hazırlayacağını umuyordu. Sakaryada Türk ordusu zafere kavuştuktan sonra Franklen Buyyon biraz düşünmeğe başladı. Bir aralık Atatürk işe el koydu. Franklen Buyon ile görüştü:

«İstiklâl tam, bizim bugün deruhte ettiğimiz vazifenin ruhu aslisidir. Bu vazife bütün millete ve tarihe karşı deruhte edilmiştir

İstiklâli tam, denildiği zaman bittabi siyasi malî, iktisadî, adli askerî, harsî vesair... Her hususta istiklâli tam ve serbestii tam demektir.

20 Teşrinivevvel 1921 de tam bir anlaşma oldu. Ankara itilâfnamesi imzalandı.

Birinci maddesinde Fransa ile Türkiye arasında hali harbin sona erdiği bildiriliyor. Diğer maddelerle Çukurovanın Fransız askerleri tarafından tahliyesi ve Fransızlarda kalan İskenderun mıntakasının hususî bir idareye tabi tutulacağı ve bu mıntakanın Türk ırkından olan sekenesinin harslarının inkişafına mümanaat edilmeyeceği ve o mıntakada Türk lisanının mahiyeti resmîyeyi haiz olacağı taahhüt olunuyordu.

Franklen Buyyon Türk hükûmetine yazdığı bir mektupta da:

«Türk ekseriyetinin sakin bulunduğu arazi Türk ırkından olan memurlar tarafından idare edilecektir. Türk kültürünün inkişafı için her türlü tesvîlâtı haiz mektepler tesis edilecektir. Bu sistem Antakya arazisine ve eski Adana vilâyetinin hududunun Cenubunda kalan yerlerine dahi tatbik edilecektir.»

Hariciye vekili Yusuf Kemal, İskenderun ve Antakya sekenesine Türk bayrağını ihtiva eden hususî bir bayrak kullanmak hakkının verilmesi lâzım olduğunu söylemiş ve Franklen Buyyon da kabul ederek hükûmeti nezdinde bu husus için çalışacağını vaat etmiştir. Yine Franklen Buyyon, İskenderunda Türkiye için serbest bir liman mıntakası tahsis edilmesini Pariste müdafa edeceğini ve Antakya ahalisi için bir umumî af emirnamesi neşrini iltizam edeceğini de vaat etmişti.

Aradan yıllar geçti. Hatay bir muhtar idareye kavuşamadı.. Zulüm ve işkence Türk ruhu ve benliği üzerinde denendi.

1936 yılı yazında Fransa Suriye ile bir anlaş-

ma yaptı. 1921 Ankara itilâfnamesi ile tanıdığı Hatay hakkını ticarî bir senet gibi Suriyeye devretmekte bir mahzur görmedi.

Türkü anlamayan, onun en zaif zamanında kabul ettirdiği muhtariyet idaresini, 1,7 milyon Türkün bir kudret kesildiği bir anda nasıl başkasına devredebilirdi. Buna tahammül etmek için yer yüzünde tek bir türkün yaşamaması lâzımdı. Halbuki Türk, yaşamak için, hem de hür ve müstakil yaşamak için doğmuştu. Buna boyun eğmek, Atatürkün başımızda bulunduğu bir devirde, hattâ bulunmıyacağı devirlerde buna rıza göstermek nasıl kabil olabilirdi?

Hâkim olarak yaşamak, bugünün Suriyesine asırlarca hükmetmiş olan Türk milleti nasıl olur da dünün hâkimiyeti, bugünün mahkûmu olarak kabul edebilirdi? Atatürk, bütün dünyaya Hatay hakkının teslim edilmesinin bir zaruret olduğunu haykırdı.

Milletler Cemiyetine nota verildi. Cenevreye gidilip gelindi. Milletler cemiyeti bitaraflardan mürekkep bir komisyonu Hataya gönderdi. Orada tahkikat yaptırdı. Hatay Türkleri bu heyete verdikleri muhtarada şöyle diyorlar:

«Sancak halkı 1920 denberi sırasile ve her türlü harekâtile Suriyeden tamamen ayrı ve Suriye den önce başlı başına istiklâle lâyık bir kütle olduğunu filen ve mükerreren isbat etmiştir. Ve bir kere daha isbat etmeğe hazır ve muktedirdir. Sancak bir kelime ile «Türk»dür. Sancakta esasında müstakil bir hükûmet kurulacağı güne kadar Sancak halkı davasının peşinden ayrılmıyacaktır. Ne zulüm, ne işkence, hiçbir şey sancak halkını istiklâl davasından döndüremeyecektir.

Bu davaya makûs her hareket ne olursa olsun halkın sesini boğamıyacaktır. âkıbet hak yerini bulacaktır. Sancak halkı bu iman ve inanla şimdilik beynelmilel adaletin tecelli edeceği günü beklemektedir.

27 Kânunevvel 1936 da milletler cemiyeti Türk davasının ne kadar haklı ve yerinde olduğunu tasdik etti. Eğer bu hakkı tasdikten çekinseydi, Mehmetçğin süngüsü bunu teslim ettirmeğe kâfi idi. Atatürkün karlı bir günde İstanbuldan Eskişehir'e gelişi ve orada Başvekil ve Erkânı Harbiye Reisi ve ordu müfettişleriyle görüşmesi ve sonra Konyaya doğru hareketi, Bütün Fransızları korkunç endişeye sevketti. Eğer dileklerimiz kabul edilmemiş olsaydı, bugün vâziyet büsbütün başka olacaktı. Şafakla beraber uyananlar Hatayın 16 yıldanberi hasretini çektiği

— Devamı 38 inci sayfada —

Kız Enstitüsü Niçin Açıldı?..

YAZAN: Nuriye Hekimoğlu

Enstitünün vazifesi, teşkilâtı, akşam kursları. Tunceli kızlarının az zamanda edindikleri istifadeler nelerdir?

Kadın ve erkeğin karşılıklı vazifeleri nelerden ibarettir?

Halkevimizde her Çarşamba günü saat 16 dan 17 ye kadar devam eden konferanslar verilmektedir. Kız Enstitüsü direktörü Bayan Nuriye Hekimoğlu, aşağıda zevkle okuyacağınız konferansı vermiştir. Bizzat sayın General Alp Doğan ve diğer büyüklerimiz tarafından takdir edilen bu konferansın bir suretini aynen sütunlarımıza geçiriyoruz:

Sayın general ve dinleyicilerim;

Bugün etrafında söz söyleyeceğim esaslar, Enstitülerin mahiyet ve gayesile iş ve hayat, terbiye ve refah vasıtası olan kadının aile ve cemi-yetteki rolünden ibarettir. Buradaki konuşma mevzularının birincisi medenî kanun önünde çocuğun durumu idi. Bu mevzu etrafında bize geniş ve faydalı bilgiler veren Bay Necmi Örgü, medenî kanunun çocuğun hakkile yetişmesini ihmal eden ana - baabsı bile olsa kanun onu vasilikten mahrum eder, demişti.

İşte bu kanun maddesi, genç Türk cümhuriyetinin yarın devlet makinesinin muhtelif kollarını işletecek, milletin fikren, iktisaden, ahlâkan yükselmesi işlele severek çalışacak bugünkü çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde, ne kadar titiz davrandığını bizce österen en kuvvetli bir delildir.

Çocuğun ana - baba terbiyesine pek çok ihtiyacı vardır. Gençliğin terbiyesine çok kıymet veren devlet, onu terbiyede en mühim rolü oynayacak olan kadını yetiştiren müesseseleri yani enstitüleri açmak hususunda hiçbir fedakârlıktan çekinmedi. Aile ve bilvesile cemiyeti saade-

te kavuşturacak kadını yetiştirmek için, cümhuriyet devrinde, muhtelif vilâyetlerimizde açılmış enstitü ve akşam okulları vardır.

Enstitüler acaba nasıl çalışıyor? Ve tahsil dereceleri nedir? Diye bir sual sorabilirsiniz. İlk ve orta okul mezunlarını alan bu müesseseler, ilk okuldan gelen çocuklara beş sene içinde orta tahsil ile beraber bir çok meslek bilgileri de veriyor. Orta okulların talebesine üç senede verdiği orta tahsili acaba enstitüler niçin beş senede veriyorlar?

Enstitüler, üç senelik orta tahsili beş seneye yayarak, aralarına nakış, şapka, evidaresi, yemek ve dikiş gibi orta okullarda pek az gösterilen veya hiç gösterilmeyen meslek derslerini yerleştirmiştir. Orta tahsil ile tam bir meslek bilgisi verebilmek için enstitüler, sene adedini üçten beşe çıkarmak zaruretinde kalmışlardır.

Orta okuldan mezun olup gelen talebe, enstitünün asıl dördüncü sınıfına değil, onlar için açılan hususî dördüncü sınıfa alınıyor. Ve bu müesseselerde iki yıl okuduktan sonra mezun oluyorlar.

Bu çocuklar, enstitüde beş senede verilecek orta tahsili almış, fakat enstitünün birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında gösterilen meslek derslerini hiç öğrenmeden enstitüye gelmiş bulunuyorlar. Birinci sınıftan itibaren enstitüde okuyan dördüncü sınıf talebesi orta tahsilini tamamlamak için bazı saatlerde umumî derslere girerken, orta okuldan gelip hususî dördüncü sınıfa giren talebe de, üç senelik meslek bilgisini tamamlamak üzere aynı saatte umumî derslere değil, meslek derslerine giriyor. İlkokuldan gelip enstitüde beş ve orta okuldan gelip enstitüde iki sene okuduktan sonra mezun olan çocukların umumî ve mesleki bilgileri arasında hiçbir fark yoktur. İkisi de orta tahsil ve enstitülerde verilen meslek bilgilerini tam olarak almış bulunuyorlar.

Enstitüler, açmış oldukları hususi dördüncü sınıflar ile orta okul mezunu olan kız çocuklara, hayata intibak ettirecek, kabiliyet ve bilgi kazandırmakla memleket için kıymet ve rolü büyük olan bir vazifeyi de üzerine almış bulunuyor.

Enstitülerde, muhtelif sebeplerle, tahsil çabını geçirmiş genç kız ve aile kadınlarımızın devam ettiği akşam kurs'arı vardır.

Kurslarda kayıtlı bulunan talebe, nakış, çamaşır, şapka, çiçek evi-daresi, pasta, yemek pişirme ve dikiş gibi bütün derslerin hepsine birden devam etmeğe mecbur değildir. Vaktin müsaadesi nisbetinde bir veya bütün derslere veya kabiliyet ve ihtiyacının fazla olduğu bir veya bir kaç dersi seçip onlara girebilir..

Bir taraftan orta tahsil veren, bir dikiş veya şapka atelyesi açarak, serbest çalışmak imkânlarını hazırlayan, diğer taraftan bir ev kadınına lâzım olan ütü, çamaşır, çocuk bakımı, evi-daresi, nakış, dikiş, yemek pişirmeği öğreten enstitülerle akşam kurslarına açılan yerlerde tahminin çok fevkinde rağbet vardır. Yalnız Tunceli kızlarına mahsus olmak üzere bu yıl açılan Elâzığ enstitüsünde diğerlerinde olmıyan yeni bir teşkilât daha vardır.

Saltanat, yıllarca bakımsız bıraktığı yalnız saray için istismar ettiği Şark vilâyetlerimizdeki vatandaşlarımıza nüfuzunu korku ile tanıtmak istedi. Ruh ondan kaçır, kalp isyan etmek için yarıp tutuşurken vücudün itaatini temin etmek neye yarar?

Saltanat yıllarca şarktan asker, vergi istedi ve aldı. Fakat buna mukabil ona hiçbir şey vermedi. Hakaret ve istihkar ettiği insanlardan hakkı olmadan savgı ve hürmet bekledi. Maddî ve manevî açlık içersinde yuvarlanan halk, karnını doyurmak hakkını istemek için harekete geçince asî diye öldürüldü.

İşte cümhuriyet devrinin şark bölgemizde olan şeyh Sait ve Sevit Rıza hareketleri, saltanatın ihmal ve istibdadının bize devrettiği acı miraslarıdır.

Mefkûresi, ülkesinin en uca köşesindeki ferdini, Türk milletini saadet ve refaha kavuşturmak, onu Avrupa medeniyeti ile başbaşa yürütmekte olan cümhuriyet, şarkı ihmal edemezdi ve etmedi. Oraya medeniyetin yayılmasına hizmet eden en mühim vasıtalarından biri olan demiryolunu getirdi. Halkın karnını doyurmak için ona çalışma, saha imkân ve vasıtalarını hazırladı. Mil-

lî ve içtimai terbiyenin ailede başladığı, annenin bu sahada en büyük rolü oynadığını bilen bü-yüyüklerimiz şark bölgesindeki kadını da ihmal etmedi. Bu bölgedeki, yarımın annelerini hususi bir ihtimam altında yetiştirmek çok faydalı olacağını düşünen sayın generalimiz bu yıl açılan enstitümüzde sırf Tunceli kızlarını yetiştirmek üzere bir teşkilâtın yapılmasını Kültür Bakanlığına teklif etmişlerdi. Kültür Bakanlığı sayın generalimizin bu çok yerinde olan teklifini derhal kabul ederek okulumuzda Tunceli kızlarını yetiştirmek üzere yatılı bir bölümün açılmasına karar vermiş ve açmıştır. Geldikleri zaman okuyup yazma değil, millî dil ile konuşmağı bilmeyen, şark bölgesinin yarımki anneleri olacak bugünkü Tunceli kızlarımıza millî dil ile konuşma öğretilecek, duyuşları ve yaşayışlarıyla Türk oldukları anlatılacaktır.

Onları inkılâba, millî mefkûreye, memlekette bağlı, şuurlu vatandaş ve bilgili ev kadını olarak yetiştirdikten sonra köylerine göndereceğiz. Bir buçuk, iki aylık tecrübem, bu husustaki çalışmalarımızın boşa gitmiyeceğine beni inandırdı. Geldikleri zaman vahşi tavırlı olan bu çocukların gözlerinden etrafındakilere karşı duydukları şüphe, hiyanet, itimadsızlık duygularının akis'leri vardı. Bir buçuk ay içersinde kendilerine gösterilen alâka, şefkat ve sevgi sayesinde vahşi tavırlarından eser kalmadı. Gözlerindeki şüphe, hiyanet ve itimadsızlık duygularının akis'leri yerine, sevgi, saygı ve hürmet duygularının parıltıları kaim oldu. Kabahat, muhasebe edilmediği için itimad etmeği öğrenmeyen, sevgi ve şefkat görmediği için saymayı bilmeyen şark bölgesinin bazı yerlerindeki vatandaşlarımızda değil, altı yüz yıl onları ihmal eden, sırf saraylarının israfı için istismar eden saltanat idaresindedir.

Cümhuriyet şark bölgemize medeniyeti sokmak için çok kısa zamanda yaptıklarını saltanat bir senede yapsaydı altı yüz senede bu ülkelerde pekâlâ garp kadar ilerliyebilirdi. Bu çocuklara gösterilen şefkat ve himayeyi, saltanat bunların ana ve babalarına göstermiş olsaydı çocuklarında kısa bir zamanda uyandırılan sevgi ve saygıyı, ana ve babalarında da pekâlâ uyandırılabilir ve onları kendisine bağlayabilirdi. Ne yazık ki bunların hiçbirini yapmadı. İki yıl içinde Türklüğünü duymuş, cümhuriyetin saltanat gibi onları ihmal değil himaye ettiğini anlamış, millî dilini öğrenmiş olan Tunceli kızları, anne olduk-

ları zaman benliklerine işlenmiş olan bu bilgi ve sevgi'leri çocuklarına aşılamaktan hiçbir kuvvet menedemiyecektir.

Tuncelinde adetleri her yıl artacak olan bu kızlar be'ki köylerine döndükleri zaman maddî vaziyetleri müsait olmadığı için buradaki konforu bulamayacaklar, fakat hiç olmazsa temizlik hakkında edindikleri bilgilerle, maddî vaziyetin müsaadesi nisbetinde sahip olduğu eşyanın temiz tutacak, öğrendiği dikiş ve yemek bilgisiyle iyi giyinip yemesini bilecek, hayatın, vaktin kıymetini anladığı için ailesinin sıhhat ve hayatını koruyacaktır.

Cümhuriyetin bölgesine getirdiği medeniyet eserlerini mahv ve imha etmeği değil, onları muhafaza ve idame etmeği çocuklarına telkin edecektir. İşte ancak bu sayede cümhuriyetin getirdiği medeniyet, ufak bir sürtünme ile sıkıp kaybolan bir ya'd'z gibi kalmayacak, halk ruhunun en derin köşelerinde hiçbir kuvvetin silemiyeceği derin eserler bırakacaktır.

İşte, enstitü, akşam kursları ve okulumuzdaki mevcut hususi teşkilâtın yetiştireceği hassa aldığı bilgi ve terbiye sayesinde, kendi varlığıyla vücut bulan ailenin işini zevk ve haz duyarak seve seve yapmağı bir vazife bilecektir. Evinin harici işlerle meşgul olan günlük hayatını bin bir teferruatı arasında bunalan erkek, evinin dahilî işlerini yapamaz. Her fert diğerine tevdi edemediği bir vazifeyi bizzat kendi yapmakla mukelleftir.

TERTİP VE İNTİZAM:

Kadının tertip ve intizamlı olması da bir fazilettir.

İntizam ve tertip bizzat saadet değil, fakat saadetin bir cüz'ü bizzat akıl ve idrak değil, fakat akıl ve idrakin şartlarından biridir. Çünkü evdeki intizam, duyuşta ve düşünüşteki intizamla doğar. İntizam içinde olan bir aile dirlik düzenli içinde yaşayabiliyor. Ailede dirlik ve düzenlik cemiyette dirlik ve düzenlik demektir. Şüphesiz cemiyetteki karışıklıkların kökü ailedeki karışıklıklardır. Lükse kapılmadan büyük masraflara kat'anmadan zevk ve hayatı okşayacak bir tarzda evi tanzim etmek de büyük bir maharettir. Evin de kendine göre bir zerafet, güzelliği, şiiiri vardır. Şiir hayalperestlerimizin dedikleri gibi ne bizden uzak ne de bizden yüksektir. Her yerde ve b'lhassa en sade şeylerdedir. Zevkle tanzim edilmiş bir sofrada yemek yemek

çocuklarımızın maddî ve manevî sıhhat ve temizliklerini görmek bir aile şiiiri değil midir? Ev idaresinde en esas'ı ka'de erkeğe kendi evini başkalarınınkinden daha sevimli göstermeği temin etmektir. Şu halde hakikî meziyetlere pek ehemmiyetsiz şeyler katan haddi zatında esaslı kıymeti olmayan intizam ve süsü başkalarının huzur ve saadeti üzerinde gösterdiği tesirden dolayı büyük bir ehemmiyeti haizdir. İnsana evini şirin ve süslü gösteren kıymeti yüksek lüks eşya değildir. Kadın zevkli olursa dört sandalye bir tahta masa ve bunların üzerine kendi ruhunun inceliklerini aksettiren işlenmiş bir kaç parça eşyayı serpiştirmekle ruha neşe ve sevinç veren insanı cezbeden bir hale pek kolaylıkla getirebiliyor.

NEŞE:

Sonra kadın evinin neşe menbaı olmalıdır. Bütçesi zengin olduğu için lüks eşya ile tanzim edilmiş bazı evlerin içinde ruha kasvet ve keder veren manevî rüzgârlar eser. Bir evin iyi tanzim edilip süslenmesi kâfi değildir. Orada ruha neşe ve sevinç veren manevî rüzgârlar yaratmak lâzımdır. Kadın evinin cazibesi, neşe menbaı olmalıdır.

Kadın, kocasının yalnız yiyip içmesini ve giyinmesini temin etmekle değil ona fikir arkadaşlığı yapmakla da mukelleftir. Kadının kocasına fikir arkadaşlığı yapabilmesi için okumuş olması lâzımdır. Ev mahremiyeti sır saklamaz, her iki tarafın hata ve noksanlarını ifşa eder. Tabiatleri yumuşatıp birbirlerine yaklaştıran, bir kavgayı yatıştıran veya önleyen, biri af dilemek icabından, diğerini affetmek sıkıntısından kurtaran şerik basittir. Beraber dinlenen bir musiki parçası, bir arada okunan kitap hakkında yapılan konuşma, bütün bu ufak tefek şeyler kadın ve erkeği bir zaman için işlerin dağdağasından, aile endişelerinden, kurtarmış olur. Kadın okumuş olursa, kocasının işlerinden anlar ve onlarla alâkalanır. Lüzumunda irşat etmek, işlerinde onu teşci ve teşvik eylemek kadına aittir. Bilhassa erkek işlerinde mania'ara uğradığı zamanlardadır ki karısının a'âka ve sadakatine muhtaç olur. Erkek her zaman sabır ve tahammül kabiliyetine malik değildir. Bazan uğradığı bir hak-sızlık yüzünden kâinatı altüst etmek ister. Buna mukabil kadının ilk andaki teessürleri daha mübalâğalı olmakla beraber hayatın ahenk'ar sahasına daha kolay ve da-

ha çabuk avdet eder. Sırf kocasının, ailesinin sadeti için sabır ve tahammül kabiliyetini daha evvel kazanır. Kocasını, manevî ızdıraplarını, ruhi azaplarını susturacak müessir sözlerle teselli etmeğe çalışır ve muvaffak olur. Okumuş, bilgili kadın bu şekildeki hareketle kocasının ve yuvasının varlığına kıyacak felâketleri önlemiş hayat arkadaşının ve yuvasının şeref ve haysiyetini kurtarmış olur. Kadın, varlık ve azemetin nasıl ışıldadığını salonların parlak boş ihtişamlarında değil, felâket ve ızdırap zamanlarında göstermelidir. Bazı erkeklerin umumî hayatta nice hatalı hareketleri görülmüştür. Bunların sebep ve saiki araştırıldığı zaman, ekseriya şeref ve haysiyetteki yükseklikten ziyade, makam ve mevki-deki büyüklüğe kıymet veren şeref bahşeden faaliyetlere para kazandıran faaliyetleri tercih eden cahil kadın olduğu anlaşılır. Kadın okumuş bilgili olursa kocasının ve ailesinin felâket zamanlarında namusunu varlığını kurtarabilir. Aksi takdirde kendi muvakkat zevkleri için bir lâhza düşünmeden ve titremeden kocasının ve ailesinin hayatını mahvedebilir.

Kadının okumuş olması, ona ailesinin varlığına kıyacak onu yokluğa sürükleyecek felâketleri önlemek kabiliyeti kazandırmış olur.

Kadın yalnız çalışma hayatında herhangi bir yolsuzluktan dolayı fenalık yapacak olan erkeği teselli etmez, haricî hiçbir sebep olmaksızın kendi arzusu ile karışık hareketlere girişen ve bu hareketlerle ailesinin huzurunu kaybettiren, yolunu sapıtan erkeği de tabiatın ve sevginin kendine bahşettiği müessir silâhlarla yeniden zabt ve fetede bilir. Bazı nazariyeciler kadına, erkeğin haksızlıklarına müsavî haksızlıklarla mukabele etmek hakkını bahşeder. Bu nazariye kadar felâket getirici hiçbir şey tasavvur olunamaz. Sadakatsizliğin her iki taraf için aynı neticeler tevhit edemeyeceğini söylemeğe lüzum yoktur. Bundan başka hareketle mücadeleye girişen kadın için şüphesiz en müşkil nokta ona daima borçlu olduğu tam ve sıkı hürmetle yaptığı fenalıklardan dolayı duyduğu nefreti uzlaştırmaktır. Aile kudsiyetini anlayan, şeref ve namusu her şeyin üstünde tutan kadın kocasını yola getirmek hususundaki bütün ümitler tükenmedikçe mücadele sahasından çekilmemelidir. Ve kadının bu husustaki faaliyetinin saiki muvaffakiyet hırsı değil ancak vazife duygusu olmalıdır. Ve bunu ilerde kocasının tepesine çıkmak için bir fırsat vesilesi ittihaz etmemelidir. Yalnız ka-

dının hakaret ve fena muamelelere kadar her şeye tahammül etmesi lâzımgelmez. Yükü taşınamıyacak derecede ağırlaştıktan sonra erkekten ayrılan kadını ne kanun, ne de ahlâkî kaideler muahaze edebilir. O zaman mesuliyet bunu zarurî kılan tarafa yüklenir. Enstitüye gelen genç kızlar, aile hayatının icap ettirdiği bu büyük ve ağır vazifeleri yapabilecek kabiliyetleri kazandıktan sonra mezun olur. Onlar dikiş dikmek, şapka yapmak, yemek pişirmek zevkini mektep sıralarında almış, evdairesi dersinde evini tanzim edip süslemesini, kocasının kazandığı parayı nasıl sarfedeceğini öğrenmiştir. Aldığı orta tahsil erkeğin işlerinden anlamak, ona fikir arkadaşlığı yapmak, onu teselli ve teşci etmek kabiliyetini kendisine vermiştir.

Ev kadınının dikkat edeceği en mühim noktalardan biri de hizmetçi kullanmaktır. Hizmetçi kullanmanın iki mühim esası vardır: İntihap ve idare.. Hizmetçileri sadakat ve istikametlerine, bilhassa şeref ve iffetlerine güvenebileceğimiz kimseler arasından seçmek lâzımdır. Mameh ev kadını sevk ve idare sanatına malik değilse intihapta isabet etmek veya iyisine rasgelmek kâfi değildir. Hizmetçiyi bir taraftan murakabe etmek, diğer taraftan ona itimat etmek lâzımdır. Kadın birincisi yani murakabeyi ihmal ederse aldanabilir. Yalnız murakabeyi hakkile yapabilmesi için kadının bütün ev işlerinden anlaması lâzımdır. Aksi takdirde lüzumsuz ve saçma itirazlar, haksız azarlarla hizmetçinin çalışma cesaretini kırmış olur. Görüyorsunuz ki hizmetçinin sevk ve idaresinde de kadının bilgisine lüzum vardır. Aile bütçesini elinde tutan kadın, günlük yemek ve diğer masraf listelerini tertip ve tanzim ederken, bunların pahalı şeylerden olmasına değil gıda ve kalori itibarıyla kıymeti olmasına dikkat etmelidir. Maalesef bugün bir çok ailelerimizde yemekler geliş güzel pişiriliyor. Ancak kadının bilgiye dayanan bu sıkı murakabe ve kontrolü altında hizmetçiler kötü maksatlarını tatbik imkânını bulamazlar. Vakti hizmetçiler büyük suiistimaller yapamazlar, fakat bu ufak tefek sadakatsizliklerin de mutavazı ve sıkı bir idareye muhtaç olan bütçeleri şiddetle sarsacak yekûnlara varacağı muhakkaktır. Sonra hizmetçilerin çocuklarla olan temasları da bir ailede üzerinde çok titiz davranılması lâzım gelen bir noktadır. Görüyoruz ki hizmetçiler gerek para bakımından, gerek çocuklarla olan teklifsizlikleri bakımından ihmal edilmeyecek kadar

mühimdir. Yalnız bir ev kadınının da; hizmetçiliğin, muhtelif kimselere hizmet etmenin kolay bir iş olmadığını kabul etmesi lâzımdır. Ev hanımlarına göre hizmetçilerin iyi tarafları hiçbir memnuniyet duygusu hissetmeksizin istirdat olunan bir borç, kötü tarafları da aleyhimize olan bir hesap açığıdır. Bir açık ki hizmetçinin bir düzüye azarlanmasına hak ve salâhiyet bahşeder. Hizmetçiye itimat telkin ederek iyi muamelelerde bulunarak biraz da müsamahakâr davranarak eve bağlamak, mülâyim fakat ciddi tavırlarla saygı ve sadakatini temin etmek evin hanımına aittir. Kadın bu tarzda hareket etmekle evinin sükûnuna, kocasının huzuruna, çocuklarının iffet ve istirahatlerine tesir edecek mühim bir iş yapmış olur.

SIHHAT:

Ev kadınının bir de analık bakımından dikkat edeceği mühim noktalar vardır. Ana, her şeyden evvel çocuklarının maddî ve manevî sıhhatine alâkadar olmalıdır. Sırtları kambur, bacakları ince, kolları zayıf ve yüzleri ziyadan mahrum nebatlar gibi solgun benizli anormal insanlar yetiştirmemelidir. Kadın, sağlam ruhun sağlam vücutta bulunacağını bilmeli ve sonra kadın bütün hareketleriyle çocuğuna nümune olmalıdır. Terbiye iyi misallere, temiz göreneklere muhtaçtır. Terbiye göreneksiz olursa pek az müessir olur. İhtar, nasihat, tehdit, hülâsa her şey göreneklere mutlak bir kudrete malik olan nüfuzuna karşı mağlûp olmaya mahkûmdur. Çocuklarına yalan söyleme, hile yapma, bu hareket iyi değildir, nefreti muciptir diyen bazı ana ve babalar birbirlerini aldatır, çocuklarını ve başkalarını aldatırlar. Hiç kimseyi incitmeyiniz, nezaketli ve terbiyeli olunuz diyen ebeveyn bizzat kendileri bu kaideye itaat etmezler. Çocuklar bunun çabuk farkına varır. Ana ve babalarının fena, nefreti muciptir, diye gösterdikleri şeyleri nasıl alıp ta bizzat işlediklerini anıyamazlar, hayret ederler. Nihayet onlarda şöyle bir kanaat hâsıl olur. Ana ve babalar bir türlü söyler, başka türlü hareket ederler. İşte bu yüzden çocukların büyüklerinin sözlerine karşı olan temiz ve saf inançları kaybolur. Bunu yapmayınız, şunu yapınız gibi nasihatlere kulak asmamağa başlarlar. Sonra aileler çocuklarının çok küçük olmasına kendilerine itaat etmediklerinden asî ve dik başlı olduklarından şikâyet ederler. Halbuki yav-

ricularını bu hale getirmeğe kendilerinin sebep olduklarının ne yazık ki farkında bile olmazlar.

KONUŞMADA NEZAHET:

Ebeveyn bilhassa çocuklarının yanındaki konuşmalarına çok dikkat etmelidir. Maalesef bir çok aileler buna hiç dikkat etmezler. Hatta kavgaya yaparak babanızın nasıl bir adam olduğunu görüyor musunuz, ananızın nasıl bir kadın olduğuna bakınız.. gibi çirkin ve iğrenç sözlere bu genç dimağları muhatap tutarlar. Sonra on paralık fazla menfaat temin etmek, memuriyetlerini bir derece yükseltmek için çevirdikleri fırıldak ve kuracakları tuzaklara dair sözleri çocuklarının yanında çekinmeden, irkilmeden sarf ederler. İşte manevî havası hamızı karbonla zehirlenmiş bu aile muhitlerinde 15 - 20 sene çalkanan, bocalayan çocukların manen yükselip göklerde uçmadıklarına hayret etmemelidir.

TEMİZ OLMAK:

Çocuklarına temiz olun diyen analar, kirli el yüz, çamaşır ve elbiselerle çocuklarının yanında dolaşırlar. Ceza ve tekdirle çocuklara itaat ve hürmet telkin edilemez. Onların yanında o suretle hareket etmeli ki çocuklar büyüklerinin meziyetlerini bizzat görerek onlar gibi olmağa çalışsınlar. Her biri farkında olmayarak alınmış birer ders mahiyetinde olan bu her günkü konuşma ve hareketlerle genç çocukların zihnine program dahilinde verilen derslerden daha çok ve daha doğru fikirler yerleştirmek mümkündür. Çocuklar esasen hissettirilmeden öğretilen bilgilere daha çabuk inanır ve tatbikatını etrafındaki hayatında, harekâtında gördüğü şeyleri daha çabuk öğrenir.

ÇOCUKLA ALÂKA:

Kadın çocuğıle pek yakından alâkalanmalıdır. Bazı aile kadınları çocuklarıyla yüz göz olmaktan korkar, sanki bütün vazifesi onları yedirip giydirmekten ibaretmiş gibi çocukların iç yüzüne hiç alâkadar olmaz. Kadın, çocuklarının duygularıyla, düşünceleriyle hülâsa bütün iç yüzüne alâkadar olmazsa tamamen aldanmış olur. Ana evlâdının iç yüzünü dünyanın bütün filozoflarından daha iyi tanır ve hiçbir ders onun ilâhi şefkatinin yerini tutamaz. Çocuk serbest bırakılırsa gizli düşüncelerini anasına açar ve olduğu gibi görünür.

Çocuk terbiyesinde serbest bir meslek makul olabilir. Doğru ve makul olmayan cihet serbestliğin hüküm verip karar alacak derecede geniş tutulmasıdır. Çocuk kendisine faydalı olan şeyler hakkında anasının daha doğrusu düşüneceğine kanı olmalıdır. Çocukta böyle bir kanaat uyandırmak da şüphesiz ananın onunla olan alakasıdır. Böyle bir alaka karşısında çocuk müsaade ve yasakları aynı sükûnetle karşılayabilir. Çocuk henüz tecrübesizdir. Uygun olan şeylerle olmayan şeyleri ayırt edemez. Bunları ayırt edebilmek tecrübenin mahsulüdür. Tecrübe olmak için de hayatın içinde yuvarlanmış görüp geçirmiş olmak lâzımdır. Çocuğun iç yüzünün karanlıklarında beslenen fena bir duygu gittikçe kök salar ve sertleşir. Çocuk yavaş yavaş ona okadar alışır ki bu fena duyguyu masum görmeğe başlar. Bu duygu evvelâ bir itiyat olur, sonra bir ihtiras ve daha sonra bir hastalık haline gelir. İyi duygular ise çekinmeden ifade edilmekte tekâmül ederler. Vesîrî söylemiş olmaları sayesinde kuvvetlenir ve kökleşirler. Ev kadını, ana çocuğıle, onun iç yüzile yakın alâkadar olursa fena duygularını ihtiras haline gelmeden öldürülebilir. İyi duygularını da teşvik daha çok tekâmül ettirebilir. Ananın bu yakın alâkası çocuğı menfi ruhlu kötü bir insan olmaktan kurtarır, ailesine ve cemiyete faydalı bir insan yapabilir.

TAHSİL ETTİRMEK:

Sonra bir ana çocuğunun dimağını ve ruhunu işlemekle de mükelleftir. Bazı aileler çocuklarını iyi besler ve iyi giydirebilirler. Fakat onların dimağını ve ruhunu işlenmiş bir tarla gibi kendi haline bırakırlar. Böyle bir dimağ ve ruhta ısırganlarla tikenler yetişir. Ana ve babaların çocuklarının dimağını, kalbini işlememesi akla ve vicdana muvafık değildir. Hatta böyle bir ihmal ahlâksızlıktır, cinayettir. Çünkü çocukların iyi terbiye görüp görmemesi yalnız aileye taallük eden bir mesele değildir. Aynı zamanda cemiyet ve devleti de alâkadar eden bir meseledir. Yalnız ana ve babalar çocuklarını iyi tahsil gördükten sonra yüksek bir maaşa kavuşmak ve akşamları kahvehanelerde iskambil ve tavla masasının başında oturup eğlenmeleri için değil millî zekâyı inkişaf ettirmek, millî iradeyi millî vicdanı uyandırmak için okutmalı ve bunu çocuklarına telkin etmelidir. Aksi şekilde hareket eden oku-

muşlar hakikî münevver sayılamaz. Pek yakın tarihi vakalar bir millet ve cemiyetin varlığını muhafaza edebilmesi ile dünya medeniyetile başbaşa yürümek mecburiyetinde olduğunu bize göstermiştir. Bütün analar çocuklarının sıhhat ve fikrî inkişafı ile bihakkin meşgul olurlarsa, arkasında halkın selâmeti ve sayın hürriyeti temin edilen fedakâr ve feragatkâr ordumuza sıhhatli ve bilgili kahramanlar, idare makinesine değerli elemanlar bulabiliriz. Eskidenberi, her millet lâıyk olduğu idareye ve idare adamlarına malik olur, deniliyor. Bir millet idare makinesinin başına ya büyük ve yahut ehemmiyetsiz kimseleri getirir. Bunlardan birinin iş başına gelmesi milletin manevî seviyesine ve haline tabidir. Anaların, çocuklarının sıhhat ve fikrî inkişafını ihmal etmesi, milletin ve bilvesile ordu ile idarenin bozulması gibi korkunç neticeler doğurabilir. İdare adamları iyi veya fena, kahraman veya zalim. Onlar kendi milletlerinin birer makesi, millî ruhun birer kopyesidir. Büyük adam ve kahraman Tolstoi ve Narlayın dedikleri gibi bir şimşektir. O şimşegi husule getiren milletin kendisidir. Ne zaman bir veya bir çok bulutlar elektrik ile işbaa gelirse şimşek kendiliğinden hâsıl olur. Eğer bulutlarda elektrik yoksa hiçbir kuvvet şimşek husule getiremez. Bulutlar ratıp bir buhar halinde toplanır, milletler de böyledir. Eğer bir millet azamet ve kahramanlık ananelerini havi ise ondan şimşek doğar, millet arasından kahramanlar çıkar. Eğer mille kütlesi soğuk ve ratıp bir buhar yığılmından ibaretse ondan hiçbir kuvvet şimşek çıkaramaz. Grigori Petrof milletin kahraman ve büyüklerini muayyen bir saha ya dağılmış güneşin zıyalarını bir noktada tekşif eden adeseye benzetiyor. Güneşin binlerce şuanının bir yere toplanmasından parlak bir nokta hâsıl olur. İşte bu kuvvetli nokta odun, kâğıt, gibi şeyleri yakar, taşı, demiri kızdırır. Fakat hava bulutlu olup güneşin şualarından mahrum kalırsa o zaman hiçbir ademese bir kar daneciğini eritmeğe bir su damlacığını ısıtmağa muktedir olamaz. Milletin her büyük adam ve kahramanı da bir adese gibidir. O kendi şahsında milletin iyi kuvvetlerini ve meziyetlerini toplar. Bununla milyonlarca halkın ruhunu tutuşturur. Çok yakın tarihimizde bunun en canlı ve kuvvetli misalini gördük. Büyük bir kahraman ve şimşek olan ATATÜRK, Büyük Harpten sonra istiklâl aşkile yanan Türk milletine aldığı ateşle

onu yaktı ve harekete getirdi ve bugünkü tam ve mutlak istiklâl kavuşturdu.

Şu halde kadın iyi olursa aile, ailelerin iyi olması bir cemiyet ve milletin seviyesini yükseltiyor. Seviyesi yüksek milletler büyük adam ve kahramanlara malik olabiliyorlar.

MEKTEBİN İSTİNATGÂHI AİLE:

Usul, çalışma, hak, gayret ve merdlik öğretene, bütün hayatı müddetince çocuğı faydası dokunacak bilgiler veren, büyük ve yüksek faziletleri çocuğun ruhuna işliyen mektep aileler, sert ve barbardır. Ailesiz mektep kudretsiz ve tesirsizdir. Mektebin istinadgâhı ailedir. Aileye istinad etmeyen mektep en büyük nüfuz vasıtasından mahrumdur. Aile olmadan çocuğı yapılacak mükâfat ve mücazatların büyük bir tesiri yoktur. Çünkü mektep korkusunun bir haddi vardır. Sonra hiç ümidi olmayan bir çocuk ne ile korkutulabilir. Utanmanın da hududu vardır. Çocuk öğretmen ve arkadaşlarının karşısında kızarmağa çabuk alışır. Fakat ana - babanın karşısında kızarması için ahlâkının tamamen bozulmuş olması lâzımdır. Okumuş hatta mevki sahibi olmuş kimselere bile, neza-kete sığmayan bir hareket yaptıkları zaman aile terbiyesi noksandır diyoruz. Bu bize gayet açık olarak gösteriyor ki mektep aileye istinad etmeden her cepheden mükemmel adam yetiştiremiyor. Halbuki en iyi cemiyetin, her cepheden mükemmel fertleri çok miktarda sinesinde toplayan bir cemiyet olduğuna şüphe yoktur. Fertlerin kendiliğinden düzelmesi imkânsız olmasa bile pek müşküldür. Çünkü yalnız başına yaşayan ve şemi kemaline hiç ehemmiyet vermeyen bir insan aile hayatına karıştıktan sonra analık, babalık, evlâtlık vazifelerinin sevkile salâh ve kemal kazanmağa çalışıyor. İyiliğin de fenalığın da fertler arasında çabuk yayıldığını biliyoruz. Aile ahlâkının yükselmesiyle umumî ahlâkın da yükseleceğine kaniiz. Aile ruhile beslenecek bir cemiyette sevgi, saygı, temiz duygu ve düşünce-nin çok kuvvetli olacağına inanmak lâzımdır. Eski Türk cemiyetlerinde erkeğıle akımlara iştirak etmiş, kanun imzalamış, Vatan heyecanını duymuş olan kadın evlâdına aynı sevgi ve heyecanı aşılamıştı. Saltanat idaresi tarafından, bilinmeyen sebeplerle çalışma sahasından uzaklaştırılan, kabiliyetleri duvarlar arasında boğulan Türk kadını, vatan heyecanını duymadığı için bu yüksek ve kutsî hisleri evlâdına aşılayamaz olmuştu. Halbuki bu gibi yüksek heyecan

ve fikirlerin çiraklık devresi aile ocağında geçer. Bu devreden hakkile istifade edemeyen bir kimsenin büyüdükten sonra vatani için heyecan duyması, millî gururu benimsemesi pek de mümkün değildir.

Tabiatın kanunlarını sırf kendi evlâtlarının hatırı için değiştirmeyeceğini, tabiatın, çocuğunu kendi gibi severek okşayarak her türlü felâketlerden koruyamayacağını, evlâtlarının daima güllerle, çiçeklerle bezenmiş yollardan geçeceğini, bazan bir kaya, bir tiken, bir uçurumun yolunun üzerinde bulunacağını evlâdına bütün hayatında rehberlik edecek, onu bir sürü engellerden koruyacak yardımcıların bulunmayacağını cahil olduğu için bilmeyen ana, ağlar. Yavrusunun mektebe gidip iztirap çekmesine, yorulmasına tahammül edemez, onu evde tutmağı düşünür. Ve erkeğinin bütün muhalefetine rağmen ekseriya muvaffak olur. Saltanat kadını cahil bıraktığı için gençlik, millî heyecan ve gururdan mahrum, bilgilerden bihaber olarak yetişiyordu. İşte bu yüzden saltanatla son zamanlardaki harsımız da havasız bir mahzende yetişen çiçek gibi zayıf ve solgundu. Yine çok yakın tarihi vakalar, medeniyet yolunda geri kalmış cemiyetlerin nüfusu çok, toprakları geniş bile olsa medenî milletlerin boyunduruğı altına girmeğe mahkûm olduklarını bize gösteriyor. Petronun dediği gibi bir millet, ne zaman kendi büyük komşularından daha yüksek bir medeniyete sahip olursa ancak o zaman tehlike onun için bertaraf edilmiş olur. İyi mayanın, hamuru kabarttığı gibi, ailenin de bir milleti fikren, ahlâkan yükselteceğine kani olan genç cumhuriyetimizin büyükleri ailenin en mühim uzvu olan kadına lâıyk olduğu hak ve mevkii kanunlarla verdi. Bugün her sahada çalışıp erkek kadar muvaffak olan kadınlarımız var. Yalnız kadın mecbur olamadıkça veya ihtiyaç görülmedikçe iş hayatına dalıp ailesinin işini ve çocuklarının terbiyesini ne olduğu belirsiz mürebbiyelerin eline bırakmamalıdır. Bu şerait altında yetişen çocuklar, cemiyet hayatına hodbin, gasıp ve tufeyli olarak atılır. Hayatın hikmetini bu tufeylilikte ararlar. Böyle zayıf insan yetiştirmek bizim idealimiz değildir. Böyle bir insan bizim genç Türkiyemiz için bir nümune bir mefkûre olamaz. Bize Türk milletini iktisaden, fikren, ahlâkan yükseltecek mevkide muvaffak ve faydalı olabilir. Yalnız bir kişi olarak kalır. Fakat evine dönerse kendinin

işgal ettiği mevkie kendi kadar, hatta daha fazla muvaffak olan bir kaç kişi yetiştirebilir. Bütün bir memleketi sulamak için bir iki dere kâfi değildir. En uca kulübelere bile göl, pınar dere gibi bir su menbana muhtaçtır. Milletın manevî susuzluğu da buna benzer. Her yerde milletin kana kana içebileceği canlı pınarlar bulunmalıdır. İşte bilgili kadın evinde kalırsa milletin manevî susuzluğunu giderecek bu canlı pınarları yetiştirebilir. Çökmek üzere olan kocamış bir cemiye-tin damarlarına temiz ve gençleştirici kan dalgalarının hulûlüne yardım edebilir. Her kim ki kadına serkeşlik ve saygısızlığı bir halâs ve necat diye telkin ederse, tilki postuna bürünmüş bir kurt gibi herşeyi isteyen, fakat buna mukabil hiç

Jeoloji Bakımından Elâzığ İlinin Durumu

— Baş tarafı 26 ıncı sayfada —

Suhurun çeşitlerinden meselâ içten erimiş olarak çıkıp ta arzın yüzünde donmuş olan indifaî suhuru gözden geçirelim. Bunların esas olarak sekiz cisimden teşekkül ettiklerini görürüz; bunlar:

Si O₃, K₂ O, N Al₂ O₃ Ca O, Mg O, Fe O, Fe₂ O₃ yani hafif maddenin humuzlarla demir humuzlarından ibarettir. İndifaî suhurun parçalanmasından husule gelen birikinti suhuru da aynı cisimleri ve fazla olarak havadan aldıkları su, humuz karbon, klor, gaz kibriti gibi maddeler buluyoruz. Burada denilebilir ki oksijenin fazlalığından arzın üst tabakası oksitleşmiştir.

Maden humuzlarının birer silikat teşkil etmek üzere humuzu silisyum ile birleştirdiğini gösterir. Arzın kabuğunda silis miktarı pek çoktur. Silikatlardan başka suhurun içinde serbest miktarda bir çok silis kalır. Bundan da tasallup etmiş ilk kabuğun indifaî bir suhura benzeyen bir terkipte olduğu anlaşılır. Hakikaten ilk kabuk silikatlardan ve serbest kuarstan terekküp etmiştir.

— Devamı var —

bir şey vermeyen riyakâr bir zalim ve hakarete lâyık bir mücrimdir.

Aile kadının hamisi olan bir ocak, şeref ve haysiyetin mahfuz kalacağı bir kucaktır. İnsanlığın devam ve bekasına vasıta olan vücudünün daima takdir ve takdis edildiği bir yuvadır.

Genç kızlarımızın bu kutsî yuvaların kadını olmak hak ve salâhiyetini kazanmış olmaları lâzımdır. Cümhuriyet kızlarımıza bu hak ve salâhiyeti vereceği orta tahsille, kadınlığa ait bilgilerle kazandıracak olan enstitülerin yurdun her tarafında açılmasına karar vermiştir. İşte ancak böyle yetişmiş analar sayesinde, Atatürk'ün cümhuriyet denen, o büyük emaneti hak kile muhafaza edebilecek gençleri aramızda göreceğiz. Ondan sonra ölse de tasalanmıyacağız.

Hatay Türklüğü Millî Benliğine Kavuşurken

— Baş tarafı 33 üncü sayfada —

hilâle kavuştuğunu göreceklere, Türk tarihi yeni bir zaferin satırlarıyla bezeneyecektir

Cenevre anlaşması, yeni bir türk diploması zaferini teşkil eder.

Bugünden itibaren Hatay yeni rejimine kavuşmuştur. Artık onun da bir bayrağı vardır. Bir parlamentosu, bir hükûmeti ve bir devlet reisi vardır. Hatay bugün yıllardanberi çektiği ıstırapın sonuna erdiğine şahit olmuştur. Müstakil Hatay, Türk ve Fransız cümhuriyetlerinin garantisi altındadır. Ona yan bakan gözler kör olmağa mahkûmdur. Ona uzanacak eller kırılmak içindir.

Çok değerli dinliyecilerim, sözlerimi burada bitiriyorum. İzaha çalıştığım bütün bu muvaffakiyetlerin sırrını birlik olmamızda ve Atatürk etrafında toplanmamızda buluyoruz. Güçlüklerini yenmek. Felâketleri ve ıstırapları dağıtmak ve yeni hamlelerle ileriye aydınlatmak hep birlikle mümkündür.

12 gün içinde bu çatı altında büyük başbuğ Atatürk'e karşı beslediği sonsuz sevgi ve saygı ile bağlılığını gösteren dinliyecilerim; bize gelecek dalgalar granitten daha sert olan Türk kayasına çarparak parçalanacaklardır.

Çünkü bşımızda Atatürk gibi bir başbuğ ve onun etrafında birleşmiş bir Türk milleti var. Hataylılar ve Hatayı sevenler bütün Türkler bugünkü bayramınız kutlu olsun!

İman İhtiyacı

HASAN F. ERGİNOL
Ortaokul Türkçe Öğretmeni

Kaplumbağaya sormuşlar : — Ne-reye gidiyorsun ? — Kâbeye, demiş. — Kâbeye mi ? Fakat sen oraya hiç bir zaman varamazsın. Kaplumbağa cevap vermiş : — Ne ehemmiyeti var ? Varamasam bile yolunda bulunurum ya !...

Benim küçüğüm :

Son zamanlarda okuduğun bir ihtilâl tarihinden bahsediyor ve kahramanların nefis feragatine ve gaye imanına hayran oluyorsun.

Yalnız hayran mı oluyorsun ? Fakat küçüğüm, ben tapınıyorum.

Bir insan düşün ki, aşağılık, yukarılık bütün şahsî ve nefsî arzu ve ihtiraslarını hiçe sayıyor, kendisini, kendisinden dışarıda olan bir gayenin tahakkukuna vakfediyor. Yahut, kendinden geçiyor, nefisinden feragat ediyor ve kendisini hattâ mevzusuz, hattâ bazı hallerde hedefsiz imanına terk ediyor.

Tarihin yüzlerce azizini düşün ! Manastırların taş odalarına kapanmış fenafillâh olmayı bekleyen binlerce keşiş, tekkelerdeki hankahlarına çekilmiş çile dolduran on binlerce dervişi hatırla, yahut NeRON'un vahşî hayvanlara parçalatılarak, gerdirip yakarak öldürdüğü sayısız Hristiyan'ı mukaddes inkılâp mefkûresi için Bastil zindanının karanlık ve ratıp odalarında her gün benizleri biraz daha sararak çürüyen Fransız kahramanları ve yine mukaddes inkılâpları için Siberya yollarında soğuktan ve açlıktan ölen Rus fedailerini göz önüne getir ! Sonra, memleketini istilâ eden düşmanı boğmak, kendisini arkadan vurmaya çalışan hainleri yok etmek için göğsünü siper ederek, yumruğunu silâh gibi kullanarak, anasını cephaneci ve bacısını er gibi hizmete koşturan yurttaşlarını unutma !

Tarihin, isimlerini aziz bir hatıra ve şükran borcu olarak kaydettiği büyükleri de hatırlayalım : İmanı için tereddütsüz idamı kabul eden SOKRAT, çarmıhtaki İsa, taşlandıkça yeni kuvvet, hakaret edildikçe iman ve irade kazanarak muvaffak olan Hazreti Muhammet; muazzam servetini islâm uğrunda harcadıktan sonra yamalı elbiselerle pazara çıkıp basma satan İslâmın halifesi Ebubekir ; kolları, bacakları ve bütün âzası koparıldıkça « Enelhak » demektedir ısrar eden Hallacı Mansur, « tacını, tahtını terkederek » hükümdar İbrahim Stem, daldığı derin cezbe içinde derisinin yüzüldüğünün farkında olmıyan şair Nesimî Rönesans'ın o ileri, fakat ahlâksız muhitinde Hris-

tiyanlığın eski saf şekline dönmesini müdafaa eden ve nihayet kancık Floransa'lılar tarafından taşlanarak ölen coşkun papas Savanarol, muvaffak olmamakla beraber, kendisini gaye uğrunda feda etmiş olan Simavneli Bedreddin ve arkadaşları, Fransızların « Meleküssiyane » si Jan Dark, taşıdıkları fikrî kanaat için engizisyonca ateşte yakılan filozof Bruno, Pomponas, Serve ve yine aynı suç (!) için mensup olduğu Yahudi cemaatinden koğulan Spinoza, ilmi hakikatini hayatı mukabilinde de bir türlü feda edemiyen Büyük Galile, büyük Fransız inkılâbının başarılarından olduğu halde giyotin altında pek mert ve kahramanca ölen Danton, büyük hürriyet kahramanımız Namık Kemal ve sadece inandığı fikirden aldığı kuvvet ve ateşle bütün bir cemiyyet nizamını altüst eden Lenin, nihayet milletin istiklâli için aç kalan, karı kendisine yorgan yapan Atatürk'ümüz... Daha bilmediklerim ve bilip te ikinci derecede sayarak zikretmediklerim hesapta dahil değil...

Küçüğüm, bunlar karşısında sadece hayranlık pek alelâde bir duygu olmaz mı ? Ve düşünelim ki, kafamızı aydınlatan bugünkü fikir ve ilim hamulesi, bizi manevî ve cismanî zencirlerden kurtararak, bugünkü hürriyet bunların eseri ve bize hissetmeği, acımayı, inanmayı ve lâzım geldiği zaman ıstırap çekmeyi öğreten bunlar değil mi ?

Hayır küçüğüm, bunlar yalnız hayran olunacak birer insan değil « Niçe » ağızla söyliyeyim, tapınacak birer « insan üstünü » dür.

Ve ne yazık ki devrimiz ; böyle insanlar yetiştirmek hususunda gün getikçe cimrileşiyor ve biz, şüphe çamurları içinde yuvarlanıp, hatta inkâr batağına da batamayıp, her çeşit mevzuda imandan mahrum olarak zavallılaşıyor, ve göbeğimizle göbekaltımızı hayat gayesi tanımya düşecek kadar aşağılaşıyoruz.

Bu niçin böyle ? Ah... Maamafih, belki bir gün, buna da cevap vermek irfanını kazanacak ve — karınca kadarınca — seni tenvir imkânını bulacağım.

HASAN F. ERGİNOL

Hacı Raşit

Harputta yetişmiş şairler arasında Hacı Raşiti tanımayanlar pek azdır. 1270 de Harputta doğmuştur. O fakir; bir eskicinin oğlu idi. İlk tahsilini Harput mahalle mektebinde yaptı. Zekâsı, şiire karşı olan kabiliyet ve istidadı daha küçük yaşlarda kendini göstermeğe başladı. Orta tahsilini de Bey Zade medresesinde yaptı. Medreseden islâm kültürünü öğrendi Arkadaşları arasında temayüz etti.

Medreseden icazetname aldıktan sonra mülkiye rüştiyesinde yazı ve Askerî Rüştiyesinde de Farisi ve din dersleri muallimliği yaptı. Ara sıra şiir yazar, hiciv mahiyetinde yazdıkları da olurdu. İfadesi eski idi. Arap ve Farisice kelimeleri çok kullanırdı. Bu iki lisana tasarrufu sayesinde büyük bir şöhret sahibi de olmuştu.

Gazel vadisinde yazdıklarından bir kaç örneği aşağıya alıyorum.

GAZEL

Hayli demdir kimler ile hamrehi peymanesin
Nim nigâhından bilir herkes ki sen mestanesin.
Hangi bezmin şem'isin bilmem görünmezsin neden
Yoksa sen de sen gibi şem'emi pervanesin.
Payı humde narei rindi sebukeş kalmamış
Gel ayağın kesme saki revnaki meyhanesin.
Sade nazi haû içinde ülfettin tıfl iken
Aşk pazarında sen kıymetli bir dürdanesin.
Görmesün badi hazan gülbünü nazık tenin
Mürgu gönlüm meskeni bir şahî gülden lanesin.
Can tahammül etmez ol şuhun nigâhı mestine
Sahai sevdada «Raşid» sen hemen merdanesin.
Çarsancaklı Hacı İshak (Paşa) oğlu İsmail
(Bey) in mezar taşına yazdığı kitabe:
Can mürgu uçup gitti bugün ten kafesinden
Geçtin bu fena dairenin her hevesinden
Can tazelenür neş'e alur şimdi meşami
İlah ile bir Fatihanın nefesinden
Can güşunu mahşerde tehi eyleme yareb
Her kafele ehli salahın ceresinden
Yareb kermü lütfile bendei zarın
Hıfzet elemi ruzi ceza meselesinden
Suzan ola ol dem ki ciğerler dihen atşan
Yareb, bize son hevzi nebi meşrebesinden

Zereylemedim tohmi emel çoyu fenada
Geldim eli boş ahiretin mezraasinden
Nefsim ne kadar garki günah olsa da «Raşid»
Kesmem nazarım mağfiretin manzarasından.

GAZEL

Dirahti gül, çemen, abı hava mahzun ben mahzun
Harifi hemdemi ehli safa mahzun ben mahzun.
Felekte erri barani gami eşkim yeter saki
Şubane badedir şimdi reva mahzun ben mahzun.
Beyanı kıssai aşka benem hemdem sana ey ney
Derunumda olan ahu sada mahzum ben mehzun.
Alınmaz nikheti geysulerin pür pici tabından
Bu şeb ta supha dek gezdik saba mezhun, ben mahzun
Teni birmarda tiği kazadn yareler var kim
Devasından tabibi canfeza mahzun ben mahzun.
Çekildim bezmiden cana hele tenhaları gördüm
Şikeste hatırımdan aşına mahzun ben mahzun.
Teğafül etme dil suzi seher feryaddü zarımdan
Medet (Raşid) gibi desti düa mahzun ben mahzun.

GAZEL

Dil pür ahi ateşin dildarı görsem görmesem
Dide pür hun ol peri ruhsarı görsem görmesem
Bir şebi tarike düşmüş köşeyi hayretteyim
Aya karşı turrei terrarı görsem görmesem
Ben hayali didei ahusunun hayranıyem
İltifatı gamzei bimarı görsem görmesem
Neşeyabım bir hava ile lebi culerde ben
Her zaman ol servi kad reftarı görsem görmesem.
Vehmedüp atfi nigâh etmem hoş olsun hatırım
Güfti gûyi taneî ağyari görsem görmesem.
Keşfi raz etmem açılmam kûhi sahralarda ben
Laleveş bir mahremi esrarı görsem görmesem.
Bir hezarım eylemem (Raşid) gibi feryadüzar
Her açılmaz nev güli esharı görsem görmesem.

Hacı Raşit, genç denebilecek bir yaşta gözlerini hayata kapamıştır. 1324 de ölen Hacı Raşidin Gazellerini, şiirlerini, kasidelerini bugün Harputta bilenler pek çoktur.

Bu sayıda ancak Hacı Raşit adında bir Harputlu şairin bulunduğunu okuyucularımıza hatırlatmış bulunuyoruz.

TÜRKİYEDE

Nüfusun Kıymeti ve Ehemmiyeti

BEDRETTİN KALELİ

Millî hudutları içinde çevrilmiş ve her çeşit yabancı boyunduruk ve tesirlerinden kurtarılmış olan yeni ve inkılâp Türkiye'si her şeyden ve her cephe-de olduğu gibi, nüfus siyasetine de lâyık olduğu ehemmiyeti vermiş ve bir Türk vatandaşının kıymetini ölçülmez bir mevcudiyet, bir varlık olarak tebarüz ettirmiştir.

Nüfusu az olan memleket müdafaasız ve istikbali karanlık memlekettir, düsturunu nazara alarak, kendi bünye ve nüfus kudretini göstermek ve bu kudreti kemiren ve yok eden amilleri birer, birer ortadan kaldırmak üzere şumullü tedbirler almış ve izalesi çarelerini bularak halkımızın ve bilhassa köylümüzün bünyesine uygun ve verimli kanun ve talimatnameler yapmıştır.

Ve yine nüfus kudretini anlamak üzere 927 senesinde 1003 sayılı kanunla 28 Birinciteşrin 927 cuma günü bütün Türkiye Cumhuriyeti hükûmeti hudutları içinde ve ilk defa olarak nüfus tahriri yapmış ve (13,660,275) nüfus bulunmuştur.

Ve bu usulün her beş veya on senede bir yapılması neticesi olarak ta ikinci defa 935 yılında 2465 numaralı kanunla 20 Birinciteşrin 935 salı günü yapılmış ve (16,188,767) nüfus elde edilmekle ümit verici neticelere varılmıştır.

Memleket nüfusunun inkışafı doğum, ölüm ve evlenme vakalarının azlık veya çokluğuna bağlı bulunduğundan için en ziyade bu noktalar üzerinde durarak sırasıyla arz ve izah edilmiştir.

DOĞUM

Doğum : Sadece vatanın gittikçe büyüyen kudretinin alâmeti değil, Türkiye Cumhuriyeti halkını Avrupa ve diğer milletlerde ayırt edecek alâmettir.

Bugünkü Cumhuriyet hükûmetimizin takip ettiği gaye «âzami doğum ve asgari ölüm» formülüdür.

Doğum: dünya milletlerinde olduğu gibi, Türkiye'de de iktisadî, içtimaî, askerî ve manevî kudret ve kuvvetlerinin esas ve özüdür. Ve millet talii bu kudrete bağlıdır.

Böyle olmakla beraber saltanat devirlerinde halkın ve köylümüzün cahil bırakılarak, nüfusun ve

binnetice doğumun mâna ve kıymetinin anlatılması ve yine nüfus dairelerince bir çok müşkülâtla karşılaşmaları yüzünden esasen bilgisi görgüsüne, bağlı zavallı köylü çocuğunu nüfus kütüklerine geçirememiş, gizli ve tufeyli olarak cemiyetten uzak bulunmuştur. Böyle binlerce vatandaş vardır.

İşte eski devri idarenin gadrına uğramış bu kabil vatandaşları cemiyetin ve cumhuriyet hükûmetinin feyizli ve nurlu varlıklarından azamî istifade ettirmek için 937 yılında kayıtsız nüfus vak'alarının kaydi hakkındaki 1687/193 sayılı talimatnameyi ve 2576 numaralı kanunu yapmıştır.

Bilhassa bu talimatnameye göre bütün vatandaşlar bilâkaydû şart nüfus kütüklerine hiç bir ceza ve harç masraflarına tâbi olmaksızın çocuklarını, kendilerini ve bütün aile efradını nüfus kütüklerine geçirmeleri temin edilmiştir. Ve bu hususta iş seferberliği yapılmıştır.

DOĞUMUN NÜFUS KÜTÜĞÜNE GEÇİRİLMESİ

Nüfus kanunun 19 uncu maddesi: Doğum vak'asını nüfus dairelerine haber vermeği baba veya vasiyi vazifedar kılmaktadır. Çocuğun olan baba veya vasi muhtar ve iki şahit huzurunda doğum ilmühaberini doldurup kanunu medenin 39 uncu maddesine tevfi kanun nihanet bir ay içinde nüfus memurlarına bildirirler.

(Doğum ilmühaberi nüfus dairelerine parasız verilir).

Doğum vukuatının bir ay içinde nüfus dairelerine haber vermiyenler ceza görürler

Yukarıda «bir milletin talii nüfus kudretine» bağlıdır denildiğine göre çocuğunu nüfus kütüğüne geçirmiyen, gizli bırakan bir vatandaş hem çocuğuna ve hem de millet ve memleketine düşmanlık etmiş demektir. Nüfus kütüklerine işlenmiyen ve nüfus tezkeresi almıyan bir çocuk ve vatandaş cemiyetin ve bilhassa Cumhuriyet hükûmetimizin hiç bir feyzinden, nurundan istifade edemez ve etmesine de imkân yoktur.

Bunun için çocuğunu, hükûmetini millet ve memleketini seven bir baba ve vasi doğumu bir ay içinde nüfus dairelerine müracaat ederek haber ve-

ğum kâğıdı olur. Bu kâğıdı doğuma şahit iki şahit huzurunda doldurur nüfus memuruna verir ve bu suretle de millî ve insanî vazifesini yapmış olur.

DOĞUMUN AZALMASINDA İNSANLARIN TESİRİ

Doğumun azalmasında insanların kuvvetli tesiri vardır.

Bazı kimse ve ailelerin çocuk yapmaktan kendilerini mennetmek derecesine kadar vardıkları görülmektedir.

Doğum azlığını kolaylaştıracak çareler ve bilhassa gebe kalmamağa çalışan ve icabında kendi hayatlarına mal olan bu hareketlerini gayri ahlâkî bulurum.

Cumhuriyet hükümetimiz bunu önleyici tedbirler almış bulunmaktadır. Memlekette nüfus kudretini artırmak ve doğumu teşvik etmek üzere çok çocuklu ailelere diğer medenî memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de bir çok kolaylıklar düşünülmüş ve kabul edilmiştir.

Bunun neticesi olarak (1525) sayılı kanunu yapmıştır. Bu kanunun 9 uncu maddesi hükümlerine göre (5) çocuklu babalar yol vergisi mükellefiyetinden affedilmiştir. Yani yol vergisi vermiyeceklerdir. Yine 1593 sayılı hıfzıssıhha kanununun 10 uncu maddesi ahkâmına göre (6) ve daha fazla çocuklu analarda (son çocuklarının doğum kanununun neşri tarihi olan 1 Haziran 1930 dan sonra olması) şarttır. Bir defaya mahsus olmak üzere hiç bir vergi ve harç alınmaksızın (50) lira nakden para alacaklardır.

Bu her iki kanunun hükümlerinden bugün binlerce vatandaş faydalanmaktadır.

Aklı başında düşüncesine hâkim her vatandaş vakit kaybetmeksizin Cumhuriyet hükümetimizin emsalsiz feyizleriyle dolu bu haklardan istifade ve faydalanmaktadırlar.

Kanun ve talimatnamelerin bütün vatandaşlarca bilinmesine imkân yoktur. Bilenler bilmeyenlere öğretmelidir. Bu da millî ve insanî vazifelerin üstünüdür.

Cumhuriyet hükümetimizin : halkımız için menfaatlar ve kolaylıklar dolu kanunlarını bilen her arkadaş muhitindeki temiz ve asil olan köylümüze anlatmalı ve öğretmelidir.

Bunu seve, seve yapan bir arkadaş ve yurttaş en büyük insanî, içtimâî ve millî vazifesini lâıykile yapmış demektir. Bu arkadaş tebrike, taktire lâyıktır diye bilirim.

ÖLÜM

Ölüm: yıpranmış bir vücudun ortadan kalkması demektir.

Ölüm her ferd ve aile için kat'î ve zarurî ise de en ziyade sıhhi, içtimâî ve iktisadî tesirler altında vuku bulmaktadır.

Yine eski devri idarenin lâkeydiliği yüzünden doğumda olduğu gibi ölüm vak'asına da ehemmiyet ve kıymet vermemiş ölmüş ve kaybolmuş bir çok vatandaşlar nüfus kütüklerinde sağ olarak muhafaza ve ölü olan adamı sağ nüfusum var diye nüfus kütüklerinde saklamak kadar safdillik göstermiştir.

Her yönde uyanıklık ve başarıklık gösteren Cumhuriyet hükümetimiz bu işe de lâyık olduğu önemi vermiş, bir taraftan af kanunuyla kayıtsız vak'aların kaydı hakkında talimatname çıkararak, nüfus kütüklerinde sağ görünen ölüleri çıkarmağa ve diğer taraftan da doğumu teşvik ve ölümü asgari nisbete düşürmek ve önleyici tedbirler almak üzere geniş mikyasta içtimâî, sıhhi tedbirler almış ve kimsesiz ve fakir çocukların himaye ve cemiyete nafi bir uzuv olara kyetişmelerini temin için Himayeî Etfal Cemiyeti teşkil ve yurd içinde binlerce yavruyu şefkatli kucağına almıştır.

Yine bu tedbirler arasında köylerdeki vefiyat ve tevellüdatı yakından takip etmek üzere alâkalı memurlar, köylere lâakal her on ve on beş günde bir uğramakta hastaları muayene ve sıtmalara parasız kinin dağıtmaktadırlar.

ÖLÜM VAK'ASININ NÜFUSA GEÇMESİ

Nüfus kanunun 31 inci maddesi ölüm vak'alarını haber vermeğe muhtarı mecbur kılmıştır.

Ölüm: Muhtar, ihtiyar hey'etlerinin ve Belediyenin pulşuz ilmühaberî üzerine nüfus dairelerince hemen ölüm vukuat defterine yazılır ve oradan esas defterine geçer ve nüfus tezkeresi iptal olunur.

Ancak doldurulacak ölüm ilmühaberinde şu noktalar nazara alınmalıdır. «Ölen kimsenin sa-natı, evli veyahut ayrılmış olduğu, evli ise zevci veya zevcesi bulunduğu, ölümün vuku bulunduğu gün ve tarih, mahal ve mümkün ise saat, ölüme sebep olan hâdise veya hastalık» kaydedilerek iki şahide tastik ettirilecektir. Bu malûmatın bilhassa ölen kimsenin ismi ve şöhreti ve tarihi tevellüdü doğru bir surette kaydedilmiş olmasına dikkat olunacaktır.

Doğum haberini vaktinde vermemek nasıl cezayı mucip ise, ölüm vukuatını da bir hafta içinde nüfus dairelerine haber vermemek de cezayı muciptir.

EVLENME

Kadın ve erkeğin bulunduğu ve kolaylıkla yaşayabildiği her tarafta evlenme vukua gelebilir.

Bu da aile idaresinin telkin ettiği maddî vazifelerin tabii neticesidir.

Evlenmenin hissî ve ahlâkî olmakla beraber iktisadî âmilleri de vardır.

Bundan başka âmilleri de (ırk, millet, sıhhat, meslek, kültür ve ahlâk) şart ve tesirleridir.

Varlık ve refah: aile idaresini ve dolayısıyla evlenecek çiftlerin birleşmelerini kolaylaştırır. Ve evlenme nisbetini yükseltmeğe hizmet eder.

Pahalılık ve buhran da o nisbette evlenme adedini azaltır.

İçtimâî, iktisadî vaziyetin müsait olmaması evlenmeyi ve binnetice doğumu tahdit eder.

Nüfus inkişafı doğumu temin eden evlenme ve birleşme neticesinden elde edildiğine göre memleket nüfus ve kudretini artırmak için evlenmeyi teşvik ve evlenmeye mani şeyleri izale etmek lâzımdır. ki, Cumhuriyet hükümetimiz bunu da nazara alarak 1593 sayılı hıfzıssıhha kanununda evlenmeye ve analığa büyük yer vermiş ve evlenmeye amil sebeplerin başında gelen ve maddî varlıkları kemiren eski devirlerin fena itiyatlarından olan düğün israfatıdır ki, bunu da (55) sayılı meni israfat kanunu ile önlemiştir.

EVLENME EHLİYET ŞARTLARI

Kanunu medenin 88 inci maddesine göre erkek 18 ve kadın 17 yaşını ikmal etmedikçe evlenemez. Şu kadar ki, hâkim: fevkalâde hallerde ve pek mühim bir sebebe mebni (15) yaşını ikmal etmiş olan erkek ve kadının evlenmesine müsaade edebilir.

1593 sayılı hıfzıssıhha kanununun 122 inci maddesi evlenecek erkek ve kadınları evlenmeden evvel tıbbî muayeneye tabi tutulmakla evlenme hayatını yckeden sıhhi ve içtimâî vaziyetin düşkünlüğüne, bir çok aile facialarına sebep olan bu hali ortadan kaldırmıştır.

EVLENMENİN TESCİLİ

Evlenme: Evlenme memurluklarınca yapılır.

Evlenme memurluklarınca muktazı kanunî merasim ifadan sonra, buna ait ilmühaber evlenme memurlarınca tasdik ve nüfus dairelerine tevdi edilir. Nüfus daireleri bu evlenme vak'asını verilen ilmühaber üzerine evlenme defterine ve oradan da on beş gün içinde esas defterlerine işlerler.

TUNCELİNDE NÜFUS

İstipdat devrinin kötü ve gayesiz çalışmalarına

ve ihmaline en ziyade uğrıyan Tunçeli halkı olmuştur.

Bu güzel yurt parçasına imar, kültür, san'at ve medeniyet girmedigi gibi, nüfus da girmemiş, her şey tabiatın seyrine terkedilmişti.

Eski idarenin her noksanlığını görmek suretiyle halk ve millet severliğini yüksek eserleriyle gösteren Cumhuriyet hükümetimiz bu güzel yurda da şefkatli ve müşfik nazarlarını çevirmiş ve medeniyetten mahrum bu yurd parçasını diğer yurd parçaları arasına katmağa karar vermiş ve bunun için de Tunçeli vilâyetinin idaresi hakkındaki 2884 sayılı kanunu yapmıştır.

İşte bu meyanda Tunçeli vilâyeti halkından olup ta nüfus ve askerlik kanunlarına göre kendilerine verilmesi lâzım gelen bazı cezaların affine ve nüfus yazımı ile askerlik işlerine dair 2887 sayılı kanunu mevkii tatbika koymuştur.

Faydalı bulduğum bu kanunu aynen alınmıştır.

Madde: 1 — Tunçeli vilâyeti halkından olup ta her ne sebeple olursa olsun şimdiye kadar nüfus kütüklerine yazılmamış veya doğum, ölüm, evlenme, boşanma ve kayıp vak'alarını yazdırmamış olanlar hakkında 2576 sayılı kanun hükümlerine göre tayin edilen cezalar affolunmuştur.

Bu kanunun tatbik olunduğu müddetçe yukarı fıkrada yazılı nüfusa ait işlerden dolayı takip dahi yapılmaz.

Bu vilâyet ahalisinden nakli hane ve tebdili mekân vukuatını yaptırmamış olanlardan kanuna göre alınması lâzım gelen cezalar affedilmiştir.

Madde: 2 — 2576 sayılı kanunun pulşuz ve cezasız tescile dair hükümleri Tunçeli vilâyeti halkı hakkında iki yıl müddetle tatbik olunur.

Madde: 3 — Tunçeli Vilâyeti halkından 1316 dan 1331 yılına kadar (1331 dahil doğumlulardan iki yıl içinde kendilerini nüfus kütüklerine kaydet-tirip askerlik şubelerine baş vuranların askerlik muamelelerinden dolayı görecekları cezaları affolunur. Ve yalnız muvazzaf hizmetleri yaptırılır.

Büyük yaşta bulunanlar yaşları arasında ihtiyata geçirilir.

Madde: 4 — Yoklama kaçağı, bakaya, saklı, firarî ve izinsizliklerinden iki yıl içinde askerlik şubelerine baş vuranların bu suçlarından dolayı hakkında takip yapılmaz.

Madde: 6 — Bu kanunun hükümlerini yürütmeğe icra vekilleri hey'eti memurdur.

Madde: 6 — Bu kanun hükümlerini yürütmeğe icra vekilleri hey'eti memurdur.

Harput Manileri

Ben Türk atlısiyem
Meyvalar tatlısiyem
Fesini eğri vurmuş
Ben onun dertlisiyem.

Kale kapısı kaya
Eğildim baktım aya
Cahil ömrüm çürüdü
Günleri saya saya.

Kalenin burcundayam
Süğüngün ucundayam
Elin ver, yüzüme bak
Ben kimin gucundayam

Kaleden indim düze
Su bağladım nergize
Yedi yıl hizmet ettim
Bir alâ gözlü kıza

Kaleden atın beni
Kumlara katın beni
Ağam bezirgân olmuş
Götürün satın beni.

Kalenin altı tiken
Yaktın beni süt iken
Allah ta seni yaksın
Sen kız ben oğlan iken.

Güle naz, bülbüle naz
Girdim dostun bağına
Ağlıyan çok, güzel az.

Ay aydıdır gelemem
Ele destan olamam
Ay buluta girende
Bağlasalar duramam.

Karanfilem, desteyem
Bülbülem kafesteyem
Gidin yarime deyin
Ölmemişem, hasteyem.

Karanfil olacaksın
Sarıp solacaksın
Ben rüyada görmüşem
San benim olacaksın.

Bahçe barsız olur mu
Hayva narsız olur mu
Kınamayın cahili
Cahil yarsız olur mu ?

Arabaya taş koydum
Bir yanını boş koydum
Ben hep senin elinden
Adımı serhoş koydum.

Arabanın tekeri
Ben istemem bekeri
Olursa yerli olsun
Ben neyleyim Kamberi.

Arabanın finfini
Öpem ağzın içini
Dün gece nerde idin
Göynümün güvercini.

Develer katar gider
Dağları aşar gider
Böyle zalim yarmolur
Yavrusun atar gider.

Karşıda Kürt evleri
Yayılr develeri
Oturmuş koyun saçar
Terlemiş memeleri.

Karşıya kar düştü gel
Hatıra yar düştü gel
İyi günün dostları
Kötü günüm düştü gel.

Kebabı köz öldürür
Sürmeyi göz öldürür
Yiğiti kılıç kesmez
Bir acı söz öldürür.

HALKEVİ HABERLERİ:

MUZİK DERSHANELERİ

Halkevimiz, genç istidatları yetiştirmek, onların bedîî zevklerini inkişaf ettirmek maksadile bir müzik dersanesi açtı. Memleketin tanınmış ve sevilmiş bir müzisyeni olan Ortaokul musiki öğretmeni Ahmet Yekta Madrani bu işe memur etti.

Şubat sonlarında derslere başlandı. Kadınlara ve erkeklere ayrı ayrı saatlerde dersler gösterildi. Bu dersaneye devam edenlerin yekûnu 80 — 100 den aşağı düşmedi. Çalışmalar verimli bir sahada tebarüz etmeğe başladı. Fakat ne kadar yazık ki arkadaşımız Yekta resmî ve hususî vazifesinden ayrılmak mecburiyetinde kaldı. Çünkü çok sevdiği büyük kardeşini kaybetmiş ve kendisinin bakmak mecburiyetinde kaldığı kardeşleri ve yeğenleri ile karşı karşıya gelmişti.

Kalabalık bir ailenin biricik evladı olarak kalan Ahmet Yekta, bu açıktaki kalanların yanına koştu. Halkevimiz ve ondan ders görmeğe başlayanlar teessir içinde kaldılar. Bir acı yüzünden ayrılan bu arkadaşına baş sağlığı dileriz.

LİSAN DERSLERİ

Halkevimiz, Türk gençlerinin bir garp lisanını öğrenmelerini kolaylaştırmak için lisan dersaneleri açmıştır. Bu dersaneler büyük bir intizam dahilinde çalışmalarına devam etmektedirler.

ALMANCA DERSANESİ

Bu dersaneye biri Bayan olmak üzere 18 kişi devam etmektedir. Yıllarca Almanya'da ziraat tahsil etmiş bulunan Dördüncü Umumî Müfettişlik Ziraat Müşaviri Bay Tevfik Dünder tarafından verilen bu ders verimli bir şekilde devam ediyor. Gençlerin istifadeleri çok büyüktür.

FRANSIZCA ADERSANESİ

Bu dersaneye devam edenlerin sayısı (40) ı bulmuştur. Ekserisi memurlardan mürekkeptir. Ortaokul Fransızca yardımcı öğretmeni Hikmet Ertan ve emekli öğretmen Mevlût tarafından verilmekte bulunan bu ders intizam dahilinde yürümektedir.

İNGİLİZCE DERSANESİ

İngilizce dersanesine 12 kişi devam ediyor. İngilizce dersini Ortaokul Direktörü

Hurşit Nazlı vermektedir. Bu dersane de diğerleri gibi haziran sonuna kadar devam edecektir.

OKUMA VE YAZMA DERSANESİ

Türk harflerini okuyup yazmasını bilmiyenler için açılan dersanede okuma ve yazma, hesap, hayatbilgisi dersleri gösterilmektedir. Yakında bu derslere devam edenlerin imtihanları yapılacaktır.

Nuri Ölmez, Ferit Aipar tarafından idare edilen bu dersaneye Şubat iptidasında başlanmıştı. Ve fasıla verilmeden devam edilmiş ve iyi bir mecra takip etmiştir.

HALKEVİMİZDE NİŞAN VE DÜĞÜN TÖRENLERİ

Halkevimizde çok değerli çiftlerin nişanları ve düğünleri yapılmıştır.

Bu yıl açılan Kız Sanat Enstitüsü Direktörü Bayan Nuriye Hekimoğlu ile Dördüncü Umumî Müfettişlik Ziraat Müşaviri Bay Tevfik Dünderin nişan törenleri şubatin 19 uncu cumartesi günü saat 16 da Halkevi büyük salonunda yapılmıştır. Dördüncü Umumî Müfettiş sayın General Alpdoğan ve refikaları, Başmüsavir ve refikaları, Elâzığ ve Tunceli valileri ve refikaları, Müşavirler, kumandanlar ve değerli bir hazırun huzurunda nişanlanmışlardır.

Davetliler pek zengin olan büfeden izaz olunmuşlardır. Her iki değerli arkadaşına saadetler dileriz.

31 Mart perşembe günü akşamı saat 21 de Halkevi salonunda Niğde Sıhhat Müdürü Bay Halit Barbarosun kızı Şükran Barbaros ile Tunceli cümhuriyet Müddeiumumî Muavini Bay Cevdetin nisanları pek güzide bir heyet huzurunda icra kılınmıştır. Davetliler izaz edilmişlerdir.

Nişanlılara saadetler dileriz.

2 Nisan cumartesi akşamı saat 21 de Tunceli Nafia Fen Memuru Cahidin ve eşinin düğünleri Halkevi salonlarında yapılmıştır.

Tanınmış bir davetli kütlesi huzurunda yapılan düğnü pek eğlenceli geçmiştir. Sabahın saat beşine kadar süren bu düğün töreninde davetliler büfeden izaz olunmuşlardır.

Halkevimizin Konferans Günleri

"Halkevimizde verilmekte olan konferanslar, memurlarımızı yetiştirici ve ırut - taşlarımızı faydalı kılıcı mahiyettedir. Selâhiyettar şahıslar tarafından verilmekte bu - lunan bu konferanslar haziran sonunda tamamlanmış bulunacaktır. Aşağıya yazdığı - mız konferans çizelgesi verilen ehemmiyetin büyüklüğünü izaha kâfi gelir."

Her Çarşamba Günü Elazığ Halkevinde saat 16 dan 17 ye kadar verilen konferans çizelgesidir.

Tarih	Konferansı kimin vereceği	Konferansın mevzuu
24-11-937	Muhakim Ş. Müdür Mü. Necmi Örgü	Kanunu medenî bakımından çocuk
1-12-937	4. U. Müfettişlik Ziraat Müş. Tevfik Dünder.	Ziraatta kuraklık meselesi.
8-12-937	4. U. Mf. Kur. BNB. Neş'et Toron	Adabı muaşeret ve hayat bilgisi.
15-12-937	Elâzığ Veterineri Şükrü Dirimci	Etlerden insanlara geçen hastalıklar.
22-12-937	4. U. Mf. İktisat Müş. Nejdet Yücer	Saltanat devrindeki ekonomik ve sosyal sa - vaşımız ve Cumhuriyet devrindeki iktisadî irileri hamlelerimizin başlıca saikleri.
29-2-937	4. U. Adlî Müş. Fehmi Akyön	Adlî inkılâbımızın ana hatları.
5-1-938	Tunceli Ziraat Md. Ahmet Uygut	Meyvecilik.
19-1-938	Elâzığ Kültür Md. İbrahim Ertuğrul	Kültür inkılâbımızın ana hatları.
26-1-938	Kız Enstitüsü Md. Nuriye Hekimoğlu	İş ve hayat, kız enstitülerinin gayesi.
2-2-938	Akıl Müttehassısı İ. Hakkı	Keyif verici zehirler.
9-2-938	4. U. Müf. Başmüş. Fuat Baturay	İdare usulü
16-2-938	4. U. Mf. de Kur. BNB. Şükrü Sirer	Vatandaşların ve yedek subayların askerlik vazifeleri.
23-2-938	Elâzığ Sulh hâkimi Baykara	Aile hukuku
2-3-938	4. U. Mf. Sıh. Müş. V. Dr. Mukdim Aysam	Antropoloji nedir ? Türk ırkı ve Türk dili - nin antropolojik mevkii.

Tarih	Konferansı kimin vereceği	Konferansın mevzuu
9-3-938	Ortaokul Türkçe öğret. Cemile Aytaç	Kadın ve askerlik
16-3-938	Elâzığ Ziraat Md. Avni.	Sütçülük
23-3-938	Operatör Muhsin Dünder	Barsak kurtları
30-3-938	4. U. Mf İktisat Müş. Necdet Yücer.	Suriye ile iktisadî münasebatımız.
6-4-938	Memleket hastahanesi göz Dr. Necdetin Ergin	Trahom.
13-4-938	Mf. lik Ziraat Müş. Kâ. Şemsettin Akkaş	Bağcılık.
20-4-938	Tunceli Veterineri Musa Rıza Doğan	İslâhı hayvanat
27-4-938	4. U. Mf. lik Kültür Müş. Ş. Süreyya Aytaç	İnzibat meseleleri.
4-5-938	İspekter, Nuri Gürgöze	İlkokul programında muhtelif dersler için verilen direktiflerin izahı.
11-5-938	4. U. Mf. lik Veteriner Müş. Fuat Yersel.	Kanathı hayvanların yetiştirilmesi.
18-5-938	Tunceli Defterdarı Cemal Gölge	Vergi nedir ? Ne için alınır ? Vergi mukaye - seleri ve Türkiyedeki vergilerin nevi.
25-5-938	Tunceli Maiyet Memuru Sakıp	Hükûmt eşkâli, monarşî, parlâmanter ve de - mokrasi idareler hakkında mukayeseli bir musahabe.
1-6-938	Elâzığ İlbaşy Şefik Bicioğlu	Şehir ve Belediyecilik.
8-6-938	Askerî Müşavir Kur. Yb. Ali Remzi Berkiz	Hazar ve seferde istihbarat hizmeti, casusla - ra karşı yapılacak muamele, propağanda ve buna karşı tedbir.
15-6-938	Tunceli Kültür Md. Kadri Gün	İlk ve köy mekteplerin hedefleri.
22-6-938	4. U. Mf. İktisat Müş. Nejdet Yücer	Dış ticarete modern sistemler.
29-6-938	Tunceli Orman Md. Sabri İnal	Ormancılık.

Tetkikler :

BİNGÖL'ÜN

Tarih ve Coğrafyası

Bingöl ilinin genel durumuna coğrafi durumla başlıyoruz.

Coğrafi durum mevki ve hudut:

Bingöl ili doğu Anadolunun orta kısmındadır. Doğusunda Muş ilinin Kulp ve Varto, batısında Elâzığ ilinin Palu ve Karakoçan, Tuncelinin Pertek, Nazimiye, Mazkirt, Pülümer, Güneyinde Diyarbakırın Lice ve Kulp, kuzeyinde Erzurum, Hınıs, Erzincanın Tercan ilçebaylıkları vardır.

Bu hudut ve çerçeve içerisinde bulunan Bingöl ili bugünkü idarî taksimat itibarile Genç, Bingöl - Karlıova, Solhan, Kigi ilçelerine ayrılmıştır.

Genç ilçesi: Yayla, Valer, Sivan,

Solhan ilçesi: Canut, Ardüşin, Gönik,

Kigi ilçesi: Cönek, Hösnek, Çeşme,

İl merkezi: Çabakçur, Sancak, Fahrân kamunlarına ayrılmışlardır.

Yer biçimleri:

Bingöl ili vasatî rakımı 2000 ni bulan yüksek ve ekseri yerleri dağların üzerleri ve eteklerinden ibarettir. Bu dağların esasını cenubî Antitoroslar, Toroslar ve Bingöl dağları vücutte getirir. Murat suyu bu dağları ikiye böler. Kuzeyinde kalan kısım Bingöl ve güneyinde kalan kısım da cenubî Antitoroslardan ibarettir.

Bingölün irtifai 3650 metreyi geçer. Üzeri otlaklar, göller ve akar sularla dolu geniş bir yayladır. Bingölün etrafında Şerafeddin, Çavreşi, Şeytan dağları vardır. Bunların da yükseklikleri 2500 - 2900 arasındadır. Güney kısmındaki cenubî Antitoroslar dediğimiz dağların en yüksekleri Ülya, Emir İsmail, Akdağ, Çötela dağlarıdır. Bunlardan başka münferit arızalar vardır. Bunlar da Karababa, Gürboğa, Kurucadağ, Asar dağlarıdır. Bu dağların yükseklikleri 2500

den aşağı değildir. Hepsi doğudan batıya doğru uzanırlar. Çoğu volkaniktir.

Arazinin meyli: Bingöl arazisinin sularının bir kısmı kuzeyinden akan Aras nehrini vücutte getirir. Diğer Murat nehrinde toplanır. Bir kısım sular da güneyinde Dicle'nin ayaklarını vücutte getirir. Bütün sular bu üç istikamete doğru yani Aras, Murat ve Dicle nehirleri tarafından toplanır. Her üç tarafa giden çaylar ve dereler pek yükseklerden aktıkları için ilin hemen her tarafında su kuvvetlerinden azamî derecede istifade imkânı mevcuttur. Hali hazırda adı de-ğirmenlerden başka hiç bir istifade edilmemektedir.

Ormanlar: İlin arazisinin üçte ikisi ormanlıktır. Ağaçların çoğu meşe olup su kenarlarında söğüt, kavak, karaağaç, ığde ve yabancı halinde aralıklarından fındık, elma, armut, ceviz ağaçlarına tesadüf edilir. Şeytan dağlarında Ardıç ağaçları da görülmektedir. Bu ... ağaçların hemen kâffesi hali tabiidedir. Bingöl ilinde sun'î ağaç ve orman hemen nadirdir.

İklim: Bingöl ilinin iklimi tamamen berri, yüksek yayla iklimidir. Dağlarla ovalar ve çukur yerler arasında mühim farklar görülür. Ovalar ve çukur yerlerde yazları oldukça sıcak olur. Kışları ilin her tarafında devamlı soğuk ve karla geçer. Yazın suhnet derecesi 25-40, kışın 15 ve 30 arasındadır. Dağlar 7-8 ay karla örtülüdür. Mayıs ayında karlar erimiye başlar gittikçe hudutları yükseklerle doğru uzaklaşır. Çok yükseklerde bulunan karlar bazan sonbahar gelinceye kadar kalır.

...İlk ve sonbaharda sürekli yağmurlar başlar fakat bu yağmur alçak, engin yerlere mahsus - tur. Yüksek yerlere kar halinde düşer. Yazları yüksek yerler çok serin olur.

Nüfus: İlin nüfusu genişliğine nisbeten çok azdır. 935 genel sayımına göre ilin bütün nüfusu

69056 kadardır. Kilometre başına vasatî olarak yedi kişi düşer. Mevcut nüfus en ziyade kasabalarda toplanmıştır. Köyler pek küçüktür. Ve hemen köy denemeyecek kadar üç, beş evden ibaret köyler ekseriyeti teşkil ederler. 100—150 evli köyler nadiren görülür. Halk kâmilan Türktür. Türkçe, Acemce ve Arapça ile karışık bir dille konuşurlar. Bu dilin adına yerli halk zaza dili derler.

Zaza adı yine Türkçedir. Za Oğuz'un torunlarından birinin adıdır. Zaza onun tekerrüründen ibarettir. Buna benzer zahal, zanzil yine Oğuz evlâtlarının çoklarında görülür.

Bingöl ilinde şimdiye kadar yaşamış olanların ve hali hazırda yaşayanların Türk olduklarında şüphe edilmeyecek delillerden birisi de bu gibi isimlerle beraber bütün coğrafi ve topoğrafi isimlerin Türkçe olmasıdır. O isimler bugün hemen ekseriyetle ya asıllarını tamamen muhafaza etmiş ve yahut ta az çok telâffuzları değiştirilmiştir. İlişik cetvelin tetkikinden de bu hakikat anlaşılacaktır. Bingöl dağından aşağı doğru inildiği zaman rasgeldiğimiz yerlerin isimlerini yerli halktan sorarak sıra ile kaydettik. Bunlar Yoncalık yaylası, Beyaztaş, Tavla, Kargapazarı, Kurt yüzü, Çiftlik, Kümbot, Kaşıkçı, Çatak, Viranşe-

hir, Kantarkaya, adları hep bir oymakta ve bir mevkide bulunan köy mevki, dağ isimleridir.

Halkın bugün konuştukları dil aslından Türkçe olduğu halde içersinde birçok yabancı kelimeler karışmış olduğu tatkat neticesinde meydana çıkmaktadır. Bu dilin Arapça, Acemce, Türkçe ile münasebet ve irtibatları pek çok olmakla beraber arasına İngilizce ve Fransızca lûgat ve tâmirata da tesadüf edilir. Aslan Türk olan bu halk islâm dilinin tesirine girdiği zaman Arapçayı, Acem istilâsına maruz kaldığı zaman da Acemceyi nasıl almış iseler haclı seferleri dolayısıyla Anadolu ve Suriyeye gelen haclı ordularının Urfada bir krallık tesis etmeleri münasebetiyle onlardan da Fransızca ve İngilizce bazı kelimeleri almışlardır. Aynı zamanda Türkçe lisanının asıllarını nasıl bozmuşlarsa yabancı dillerden aldıkları kelimeleri de zaman itibarile telâffuzlarını bozarak bunlardan hepsinden mürekkep bir dil uydurmuşlardır. İşte bu dilin adı zaza dilidir. Bu dille konuşanlar şafii mezhebini kabul ettikten sonra bu dil farkına bir de mezhep farkı kuvvet vererek Türk camiası içerisinde aslan Türk olan bu halk kendisini dil ve bezhep itibarile ayrı bir şey saymağa başlamışlardır.

Elâzığ Kız Enstitüsü

Halk Şubelerinin YENİ SEÇİMLERİ

936 yılı şubatında yapılan seçimde komitelere ayrılan arkadaşlar, iki yılı ikmal etmiş olduklarından mart haftasında yeniden şube komiteleri seçimleri yapılmıştır.

Başkanımız vali Şefik Bicioğlu'nun Halkevinin yıldönümünde söylediği güzel nutuk, komitelere seçilecek arkadaşların başaracakları işleri çok sarıh ve vazıh bir şekilde ifade etmişti. Komite seçimlerinin martın haftasına kadar tâlik edilmiş bulunması yeni aza kaydine imkân vermek ve varlıklarından faydalanılacak zatların yazılmalarına fırsat hazırlamaktı.

Sayın başkanın, Halkevi şubelerine yazılmak üzere yaptığı davet çok yerinde olmuş ve yüzlerce vatandaş müracaat ederek istedikleri şubelere yazılmışlardır. İntihabatın alâka ile karşılanması, yeni yıl çalışmaları için bir hız teşkil etmiştir.

Halkevimizin metodlu çalışması verimli başarılar elde etmesini kolaylaştırmaktadır.

Yeni komite üyelerinin, adlarını aşağıya yazarken, kendilerinden beklediğimiz büyük işlerin ehemmiyet ve hayatiyetini hatırlattığımıza kaniiz.

Üyelerin isimleri, aldıkları rey ısrasıyle yazılmıştır:

I — Dil, Tarih, Edebiyat şubesi:

Mevlûd: Kütüphane memuru, emekli öğretmen

Talha Tekinkaya: Ortaokul öğretmeni

Cemil Esber: » »

Ali Alagöz: » »

Veli Atillâ: Emekli asker.

II — Ar şubesi:

Osman Öge: Orta okul sekreteri

A. Yekta Madran: Orta okul öğretmeni

Süruri Miğal: Cümhuriyet fotoğrafhanesi sahibi

III — Gösterid şubesi:

Nuri Görgöze: İlk öğretim sekreteri

Sami Güner: İlkokul başöğretmeni

Nevber Yücedağ: İlkokul öğretmeni

Mevlûd: » »

Gani Taşkend » »

IV — Spor şubesi:

İbrahim Akıncı: Emniyet direktörü

Sıraceddin Erel: Orta okul öğretmeni

Ömer Gürbüz: Memur

Daniş Çötel »

Enis Uluocak: »

V — Sosyal Yardım şubesi:

Doktor Hikmet Fırat: Sağlık direktörü

Dr. Aziz Köksal: Memleket Hastanesi dahili hastahıklar mütehassısı

Dr. Mecdi: Göz hastalıkları mütehassısı

Dr. Muhsin Dünder: Memleket Hastanesi başhe-kimi

D. İsmail Hakkı Gürhan: Akliye mütehassısı

VI — Halk Dershaneleri ve Kurslar şubesi:

Nuri Ölmez İlk okul öğretmeni

Ferid Köksal » »

Halide Taner » »

VII — Kitapsaray ve Yayın şubesi:

Ömer Kemal Ağar: Orta okul yar direktörü

Naimi Erdem: Baro reisi

Gafur Sungur: Tüccar

Nuri Alsancak: Elektrik Şirketi direktörü

Bahri Turgud Okaygün: Gazete muhabiri

VIII — Köycülük şubesi:

Sabri İnal: Tunceli İdman direktörü

Ahmed Karakaya: Çiftçi

Fuat Yersel: Baytar müşaviri

Şevket Süreyya Aytaç: Kültür müşaviri

Tevfik Dünder: Ziraat müşaviri

IX — Müze ve Sergi şubesi:

Hurşid Nazlı: Orta okul direktörü

Nafi Gecekuşu: Orta okul Kütüphane memuru

Merzuka Akyön: Orta okul öğretmeni

Müeyyed Doğanay » »

Çelebi: Tahsildar.

MAHMUT SAK BOĞLU'DAN
ANILDI

Yazışleri Müdürü:
Ortaokul Yardirektörü
Ömer Kemal Ağar

Neşriyat Müdürü:
Avukat
Naimi Erdem